

Tomas Diš

logor koncentracije

• Kentaur • Naučna fantastika

Knjiga prva

UVOD

Čitaoče, svoj san sad ti ispriповedah;
Možda bi ga ti meni rastumačio,
Il' sebi, il' svome bližnjem. No pripazi,
Nemoj tumačiti pogrešno; jer tako
Sebi umesto dobra štetu nanosiš,
Pogrešno tumačeći zlodela.
Pazi, takođe, da u krajnost ne odeš,
Da te ne zabavi samo obličje mog sna.
I ne daj da te moje figure ili poređenja
Na smeh il' spor navedu;
Ostavi to dečacima i budalama; a ti
Bit mog predmeta sagledaj.
Razmakni zastore; kroz veo pronikni;
Rasklopi moje metafore i ne posustaj.
Tamo ćeš, ako potražiš, naći stvari
Što od pomoći časnom su duhu.
Smelo odbaci svu svoju šljaku, ali
Zlato čuvaj. Šta ako je u rudi skriveno?
Niko zbog semenki jabuku ne baca.
No ako baš sve odbaciš kao jalovo,
Ne znam, možda ću zato sanjati ponovo.
Džon Banjan:
Hodočasnikovo putovanje
iz ovog sveta u svet budući.

11. maj

Mladi R. M., moj čuvar, mormon, najzad mi je doneo zalihu papira. Tačno je u dan tri meseca otkako sam ga prvi put za to zamolio. Neobjašnjiv, ovaj preokret. Možda je Andrea uspela da mu doturi mito. Rigor Mortis to poriče, ali takav bi to i poricao. Razgovarali smo o politici, i uspeo sam da iz nagoveštaja, koje je R. M. nabacio, razaberem da je predsednik Maknamara odlučio da upotrebi 'taktičko' nuklearno oružje. Možda, stoga, Maknamari a ne Andrei dugujem za ovaj papir, jer se svih ovih nedelja R. M. ždrao što su generalu Šermanu, sirotom generalu Šermanu, uskratili odgovarajuću udarnu moć. Kad je, kao danas, R. M. srećan, njegov stravični osmeh, te tanke usne priljubljeno razvučene iznad savršeno lobanjastih zuba, treperavo oživi na sve što izgleda iole smešno. Zašto su svi mormoni koje sam poznavao imali taj isti osmeh, kao da pate od zatvora? Da li je njihovo obučavanje za vršenje nužde bilo izuzetno strogo?

Ovo je moj dnevnik.

Tu, u dnevniku, mogu da budem potpuno iskren. Iskreno: bedniji ne mogu biti.

12. maj

Dnevnici, poput ovog što ga upravo započeh, umeju da postanu puko obodranje. Zato ovde moram imati na umu da od početka budem što detaljniji, uzimajući za uzor onaj uzvišeni dokument o zatvorskom životu, Zapis iz mrtvog doma. Ovde bi trebalo da je lako biti detaljan: još od detinjstva me gole detaljnosti nisu toliko tiranizale. Svakog dana se po dva sata pre večere provodi u Getsimanu strave i nade. Strave da nam opet ne serviraju one ogavne špagete. Nade da ću u porciji gulaša dobiti dobro parče mesa, ili jabuku za dezert. A od klope je gora svakodnevna jutarnja ludačka poplava ribanja i glancanja kako bi se naše ćelije pripremile za pregled. Ćelije su nam oglodano čiste kao san o idealnom restoranu (klozet na glavnoj njujorškoj železničkoj stanici), dok mi, zatvorenici, nosamo unaokolo neverovatni, neizbrisivi zadah naših ustajalih, istrošenih tela.

Međutim, ovde ne živimo ništa gore no što bismo sada živeli, van ovih zidova, da smo se odazvali na pozive u vojsku. Ma koliko gadan, ovaj zatvor ima sledeću prednost - neće nas tako hitro, tako verovatno odvesti u smrt. A da ne pominjem neprocenjivu prednost: osećamo se kao pravednici.

Ah, ali ko smo to 'mi'? Pored mene ovde nema više od desetak drugih protivnika rata, a drže nas brižljivo razdvojene, kako bi predupredili mogućnost stvaranja kolektivnog borbenog duha. Nas robijaši - pravi robijaši - preziru. Oni imaju to mnogo postojanije preimućstvo od pravedništva - krivicu. Stoga naša izolacija, moja izolacija, postaje još apsolutnija. A, bojim se, i moje samo sažaljenje. Ima večeri kad ovde sedim s nadom da će R. M. doći da se prepire sa mnom.

Četiri meseca! A osuđen sam na pet godina... To je Gorgona svih mojih misli.

13. maj

Moram da govorim o Smidu. Čuvar Smid, moj arhineprijatelj. Smid sušta proizvoljnost, koji mi još uskraćuje dozvolu za biblioteku, i dopušta samo Novi zavet i molitvenik. To je kao da su me za letnji raspust ostavili, čime su mi tako često pretili, s omraženim stricem Morisom iz mog detinjstva (koji je mojim roditeljima predočavao da ću od previše čitanja 'upropastiti oči'). Čelav galamdžija, debeo debljinom propalog atletičara: Smid. Čovek može da ga prezire samo zbog takvog imena. Danas sam saznao iz delića svog mesečnog pisma od Andree što ga cenzor (Smid?) nije zacrnio mastilom, da su korekture Bregova Švajcarske, koje su mi slali ovamo, vraćene izdavaču sa ceduljom koja objašnjava pravila prepiske sa zatvorenicima. To je bilo pre tri meseca. Knjiga je sad štampana. Izašli su prikazi! (Podozrevam da je izdavač požurio nadajući se da će od procesa dobiti besplatnu reklamu.)

Cenzor je, naravno, uklonio prikaz koji je Andrea priložila. Muke taštine. Deset godina nisam mogao da se pohvalim nijednom knjigom osim svojom dronjavom doktorskom tezom o Vinstenliju; sada su moje pesme štampane - i možda će proći još pet godina dok mi bude dozvoljeno da ih vidim. Neka Smidove oči istrunu kao krompiri u proleće! Neka se grči od malajske treskavice!

Pokušavao da nastavim ciklus 'Ceremonija'. Ne mogu. Izvori su presahli, presahli.

14. maj

Špageti.

U noćima kao što je ova (pišem ove beleške posle gašenja svetla, uz škiljenje večitih dvadeset sveća iznad klozetske šolje) pitam se da li sam pravilno postupio izabравši da dođem ovamo, nisam li možda budala? Da li se od ovoga sastoji heroizam? ili mazohizam? Moja savest u privatnom životu nikad nije bila tako savesna. Ali, đavo da ga nosi, ovaj rat jeste nepravedan!

Mislio sam (sebe sam ubedio) da će se dobrovoljni dolazak ovamo vrlo malo razlikovati od stupanja u trapistički manastir, da će moja lišavanja biti lako podnošljiva ako budu slobodno izabrana. Jedna od stvari za kojima sam kao oženjen čovek uvek žalio bilo je to što mi je kontemplativni život, u njegovim istančanijim vidovima, uskraćen. Umišljao sam da je asketizam neka retka raskoš, spiritualna gljiva. Ha!

Na ležaju ispod mene mafijaš skorojević (upecan optužbom za utaju poreza) othrkava svoje zadovoljstvo. Madrac skiči u vidljivoj tami. Pokušavam da mislim na Andreu. U srednjoj školi nam je brat Vilfrid savetovao da se, kad nam dođu požudne misli, molimo Blaženoj devici. Možda je njemu to pomagalo.

15. maj

Nel mezzo del camin di nostra vita, zaista! Moj trideset peti rođendan i blag napad užasa. Nekoliko trenutaka ovog jutra, ispred malog metalnog ogledala, moj dvojniki, Lui II, bio je u usponu. Rugao se, besneo, i bacao se blatom na steg vere svojim gadarijama, nadu da i ne pominjem (već je dovoljno ublaćena ovih dana). Setio sam se sumornog leta svoje petnaeste godine, leta kad je Lui II potpuno ovladao mojom dušom. Sumorno? Zapravo, bilo je podosta ushićenosti u izgovaranju non serviam, ushićenosti koja je još pomešana s mojim prvim uspomnama na seks.

Da li je moja sadašnja situacija toliko drugačija? Jedino što sada, smotreno, Non serviam kažem Cezaru a ne Bogu.

Kad bi kapelan naišao da sasluša moju ispovest nisam govorio o ovim obzirima. U svojoj nevinosti on bi bio sklon da stane na stranu ciničnog Luija II. No dosad je već naučio da protiv mene ne poteže oskudne zalihe svoje kazuistike (on, još jedan zaostali irski tomist), te se pretvara da me prihvata na osnovu moje moralne procene. "Ali čuvaj se, Luise", posavetovao me je, pre nego što mi je dao oprost, "čuvaj se intelektualne gordosti." Što sam uvek pretpostavljao da znači, čuvaj se intelekta.

Kako da razlikujem pravedništvo od tvrdoglavosti? Jednog Luija od drugog? Kad se jednom obavežem, kako da prestanem da sumnjam? (Pitanje je sad.) Ima li neko kao R. M. ovakve probleme? Ostavlja utisak kao da celog života nije nikad posumnjao - a izgleda da mormoni imaju mnogo više povoda za sumnju.

Nisam baš milosrdan. I ti izvori presušuju.

16. maj

Danas su nas slali na rad van zatvora, da posećemo i spalimo obolelo drveće. Nekakav novi virus, ili jedan od naših, pa skrenuo. Predeo izvan zatvora je, uprkos godišnjem dobu, gotovo toliko pustošan kao i onaj unutra. Rat je napokon proždrao zalihe našeg obilja i sada oštećuje tkivo svakodnevice.

U povratku smo morali da promarširamo kroz ambulantu kako bismo primili svoje najnovije vakcine. Dežurni lekar-šef zadržao me je pošto su ostali otišli: trenutak panike: da nije kod mene prepoznao simptome neke od novih ratnih bolesti? Ne, hteo je da mi pokaže prikaz Bregova Š! Blagosloven, blagosloven. Monsova u časopisu New Dissent. Dopali su joj se (ura!), sa izuzetkom, koji se mogao očekivati, pesama o fetišu. Takođe su joj promakla pozivanja na Rilkea, oko kojih sam se toliko trudio. Tja! Dok sam čitao prikaz dobri doktor mi je u butinu ušpricao nešto što je izgledalo kao nekoliko hiljada kubika smrdljive otpadne vode; od sreće jedva da sam i primetio. Prikaz: ja postojim! Moram da napišem pismo Monsovoj i zahvalim se. Možda će ga R. M. baciti na poštu za mene. Možda ću čak ponovo moći da pišem.

17. maj

Dva pedera sa kojima Mafija i ja, gundajući, delimo našu ćeliju (koja, primetićete, nije njihova) iznenada ne govore jedan s drugim. Doni po ceo dan sedi na šolji i udara tihu patnju. Piter se na svom ležaju frajerski mrgodi. Doni povremeno meni upućuje glasne pritužbe koje se odnose na Piterov promiskuitet, stvaran ili izmišljen. (Kad li to imaju mogućnosti za neverstva?) Doni, mlad i crn, ženskast je, čak i u svome rospijanju, koje je umešno i jalovo. Piter, u tridesetoj, još je prilično zgodan, mada mu lice ima dronjav, polovan izgled. Obojica su osuđena zbog narkotika, mada se Piter odlikuje time što mu je jednom suđeno za ubistvo. Stiče se utisak da on žali što je bio oslobođen optužbe. Njihova strast ima u sebi suviše primesa nužnosti da bi bila potpuno uverljiva: kad bi ti bio jedini dečko na svetu, a ja onaj drugi jedini. Ko je sad rospija?

Ipak, moram reći da mi je ova vrsta stvari svarljivija iz druge ruke - kod Ženea, na primer. Moja liberalnost ustukne pred pravom stvari. Tako je, u ovakvom kontekstu, prednost biti tako debeo kao što sam ja. Niko pri svesti i desnoj ruci ne bi žudeo za ovim telom.

Nekada sam mislio da napravim knjigu koja bi nadahnjivala debele, a zvala bi se Petnaest slavnih debelih ljudi. Doktor Džonson, Alfred Hičkok, Selindžer, Toma Akvinski, Melhior, Buda, Norbert Viner, itd. Madrac se noćas ućutao, ali s vremena na vreme, u pauzama Mafijinog hrkanja, Doni ili Piter ispuste po uzdah.

18. maj

Večeras jedan sat sa mladim Rigor Mortisom. Epitet možda nije onaj pravi, pošto je R. M. nešto najviše nalik na prijatelja što sam ovde našao. On je, i pored sve svoje pravovernosti, ozbiljan, dobronameran čovek, i nadam se da su naši razgovori nešto više od retoričkih vežbi. Što se mene tiče, znam da pored svog evanđelističkog poriva da ga preobratim, osećam gotovo očajničku potrebu da ga shvatim, pošto su R. M. i njemu slični ti koji u beskonačnost produžuju ovaj neverovatni rat, ti koji veruju, s iskrenošću u koju ne mogu da posumnjam, da je ono što rade moralni čin. Ili treba da prihvatim tezu naših neomilsovaca (tačnije, neomakijavelista), koji tvrde kako biračko telo služi jedino za manipulisanje, kao sitniš u ovoj svetskoj drami, i njihovi tajni gospodari na Olimpu Vašingtona oblikuju njihove stavove s istom lakoćom s kojom (kao što je opšte poznato) kontrolišu štampu?

Čak bih mogao da poželim da je tako. Kada bi ubeđivanje bilo toliko lak zadatak, možda bi se nekoliko glasova pravedništva moglo ponadati da će imati izvestan uticaj. Ali je činjenica da ni ja, niti iko koga sam poznavao u Komitetu za jednostrani mir nismo nikad ma koga ubedili u ludost i nemoralnost ovog rata, a da taj neko u suštini već nije bio sličnog mišljenja, te mu nisu bila potrebna naša uveravanja nego jedino ohrabrenja.

Možda je Andrea u pravu; možda rat treba da ostavim političarima i propagandistima - kako ih nazivaju, stručnjacima. (Baš je tako Ajhman bio čuven kao 'stručnjak' za jevrejske probleme. Na kraju krajeva, znao je jidiš!) Da napustim sporna pitanja kako bih svoj talent posvetio isključivo Muzama.

I svoju dušu, onda, Đavolu?

Nikako; pa iako je suprotstavljati se beznadežna rabota, bilo bi još gore povinovati se. Razmotrite Jangermanov slučaj: on se povinovao, nije se mešao, stavio je brnjicu savesti. Da li ga je ironija podržala? A Muze? Kad ustaneš da održiš govor prilikom predaje diploma, a pola slušalaca iziđe napolje, gde je onda tvoja uzvišena ravnodušnost, O pesniče? I njegova poslednja knjiga - tako loša,

tako loša!

Ali je Jangermanu bar bio poznat smisao njegovog ćutanja. Kad ja razgovaram sa R. M. kao da se sam jezik preinačuje: posegnem za značenjima a ona se rasprše, kao beline u planinskom potoku. Ili, još bolja metafora, to liči na ona tajna vrata što su se viđala u filmovima strave i užasa. Izgledaju kao deo police za knjige, ali se okrenu kad se pritisne skrivena opruga, i onu drugu stranu čini gruba kamena površina. Moram pokušati da razradim tu sliku.

Poslednja reč o R. M.-u: mi ne shvatamo a bojim se da i ne možemo shvatiti jedan drugog. Ponekad se pitam nije li objašnjenje prosto to što je on vrlo glup.

19. maj

Muza se spušta - karakteristično poprimivši smrtno obličje napada proliva, potpomognutog glavoboljom. Odn je negde primetio (u 'Pismu Lordu Bajronu'?) kako pesnički finiji uzleti često nastaju kad pesnici od gripa boluju.

Iako malo paradoksalno, jasno je i bez objašnjenja da se mesecima nisam tako dobro osećao. U čast ove prilike prepisaću svoju pesmicu (majušna lirska pesmica, ali Gospode! koliko je vremena prošlo od poslednje):

PESMA SVILENE BUBE

Kako bih samo mogao da budem spreman na ulazak

U tu kutiju od kedrovine.

Nije li očito

Još nije vreme

U cvetu sam mladosti

Rosa tek što se osušila

Iza mojih ušiju

Reči ne mogu da opišu

Moje suze

A pevanje

Slušajte ga

Samo kamenje nemo je

Od ushićenosti

Kako bih samo mogao

Da siđem

U tu tamu

Ostavivši za sobom svoju dušu,

Slušajte pevanje

Leptiri

I slomljene posude

Ulaze u kutiju

Ne ne nemam moći

Da zaustavim kovitlac

Leptirova i slomljenih posuda
O zaustavi se

Ovde se završava odeljak dnevnika Luisa Saketija pisan rukom. Svi delovi koji slede otkucani su na papiru druge vrste i formata. -
Priredivač

2. jun

Zarobljen sam! Kidnapovali su me iz zatvora gde mi je po zakonu mesto i doveli u zatvor u kojem mi nije mesto. Pravna pomoć mi je uskraćena. Moje proteste ignorišu sa sluđujućom ućtivošću. Još od tiranija dećjeg igrališta, kad sam bio mali, pravila igre nisu bila tako potpuno i drsko ukinuta, i nemoćan sam da s tim izađem na kraj. Kome da se žalim? Rećeno mi je da ovde nema čak ni kapelana. Sad me, osim mojih ćuvvara, ćuje samo Bog.

U Springfildu sam bio zatvoren iz određenih razloga, na određeni vremenski rok. Ovde (ma gde to bilo) nije određeno ništa, nema nikakvih pravila. Neprestano zahtevam da budem vraćen u Springfild, ali jedini odgovor koji dobijam je da mi pred nosom mašu parćetom papira na kojem se potpisao Smid odobrivši moje premeštanje. Smid bi odobrio da me uguše gasom, kad bi do toga došlo. Đavo da nosi Smida! Đavo da nosi ove nove anonimuse u njihovim picanskim, crnim uniformama bez ikakvih oznaka! Đavo da nosi mene, zato što sam bio tako blesav da sebe dovedem u situaciju u kojoj se mogu dogoditi ovakve stvari. Trebalo je biti prepreden, kao Larkin ili Revir, pa isfolirati psihozu i tako ne otići u vojsku. Eto dokle me je dovela sva moja uštogljena, izdrkana moralnost - najebao sam!

A kruna svega je ovo: omatoreli mediokritet pred koga me redovno odvode na razgovor, zamolio me je da zapisujem svoja iskustva ovde. Dnevnik. Kaže da se divi mom načinu pisanja! Imam istinski dar za baratanje rećima, veli ovaj omatoreli mediokritet. O bozi!

Preko nedelju dana pokušavao sam da se ponašam kao pravi ratni zarobljenik - ime, ćin, i broj socijalnog osiguranja - ali je to slično štrajku glađu koji sam pokušao još kad sam bio u zatvoru Montgomeri: ljudi koji ne mogu da drže dijetu ćetiri dana uzastopce, ne treba da pokušavaju štrajkovanje glađu.

E, pa, evo ti tvog dnevnika, matoro dupište: znaš šta možeš da uradiš s njim.

3. jun

Zahvalio mi se, eto šta je uradio. Kaže: "Mogu da razumem kako vas je sve ovo vrlo uznemirilo, gospodine Saketi." (Još i gospodin Saketi!) "Verujte mi kako želimo da uradimo sve što je ovde, u logoru Arhimed, u našoj moći, da olakšamo prelazni stadij. To je moja funkcija. Vaša je funkcija da posmatrate. Posmatrate i tumačite. Ali nema potrebe da počnete sad odmah. Treba vremena kako bi se čovek prilagodio novoj sredini, ja to svakako mogu da razumem. Ali mislim da sa sigurnošću mogu reći kako će vam, kad se jednom budete prilagodili, život u logoru Arhimed prijati mnogo više nego što bi vam sada prijao Springfield - ili kao što vam je Springfield prijao u prošlosti. Znae, pročitao sam ono malo beležaka koje ste tamo vodili..."

Prekinuo sam ga kako bih rekao da ne znam.

"Ah, da, nadzornik Smid je bio tako ljubazan da pošalje i njih, te sam ih pročitao. Sa velikim interesovanjem. Činjenica je da vam je samo na moj zahtev i bilo dopušteno da započnete taj dnevnik. Želeo sam, da tako kažem, uzorak vašeg rada pre no što odlučim da vas prebacim ovamo.

Zaista ste prikazali vrlo mukotrpnu sliku svog života u Springfieldu. Mogu iskreno da kažem da sam bio zapanjen. Uveravam vas, gospodine Saketi, da ovde nećete biti podvrgnuti onakvom zlostavljanju. A ovde se takođe ne rade ni one svinjarije. Ne, bogami! U onom zatvoru vi ste propadali, gospodine Saketi; to nije bilo mesto za čoveka vašeg intelektualnog domašaja. Ja sam i sam neka vrsta stručnjaka u Odseku za I&R. To možda nije ono što biste vi nazvali genijem, to stoji, ne bih išao tako daleko, ali stručnjak svakako jesam."

"I&R?"

"Znae, istraživanje i razvoj. Umem da nanjušim talente, a prilično sam poznat po sopstvenom skromnom doprinosu. U struci. Zovem se Hast, Hast sa dugim a."

"Ne general Hast?" upitao sam. "Koji je zauzeo ono ostrvo u Pacifiku?" Naravno, mislio sam da me je vojska konačno zgrabila. (A

na osnovu svega što znam tako možda i jeste.)

Spustio je pogled na površinu svog stola. "Jeste, to sam bio ja. Ali sam sada već prilično star, na šta ste mislim i sami ukazali, a?" Podigavši ozlojeđeno pogled. "Suviše mator..., da bih ostao u vojsci." Izgovorio je mator kao jednosložnu reč.

"Mada sam očuvao nekoliko veza sa vojskom; krug prijatelja koji još poštuje moje mišljenje, i ovako omatorelog. Iznenađen sam da ste vi povezali moje ime sa Auauijem. 1944. nije baš vaše doba."

"Ali pročitao sam knjigu, a ona je izišla... kad?... 1955." Knjiga na koju sam se pozvao kao što je Hast odmah znao, bio je Mars u konjukciji od Freda Berigena, vrlo blago romansiran prikaz operacije Auaui. Dosta godina pošto se knjiga pojavila sreo sam Berigena na jednoj zabavi. Sjajan, žestok momak, ali je izgledao kao da iz njega zrači propast. To je bilo samo mesec dana pre njegovog samoubistva. Što je sasvim druga priča.

Hast se namrgodio. "I u to vreme sam umeo da nanjušim talente. Ali talent ponekad ide ruku pod ruku sa izdajom. Međutim, nema svrhe da sa vama raspravljam o Berigenovom slučaju, jer ste se očigledno već opredelili."

Onda se vratio ariji Dobrodošli u družinu: biblioteka mi stoji na raspolaganju; imam nedeljni džeparac od pedeset dolara (!) koji mogu da potrošim u kantini; filmovi utorkom i četvrtkom uveče; kafa u salonu; sve takve stvari. Iznad svega, moram da se osećam slobodan, da se osećam slobodan. Odbio je, kao što je i ranije uvek činio da mi objasni gde se nalazim zašto se tu nalazim, ili kad mogu očekivati da me oslobode i eventualno pošalju natrag u Springfield.

"Samo vodite dobar dnevnik, gospodine Saketi. To je sve što tražimo."

"Oh, generale Hast, možete me zvati Lui."

"Oo, hvala vam... Lui. A što vi mene ne biste zvali H. H.? To čine svi moji prijatelji."

"H. H."

"Skraćenica za Hamfri Hast. No ime Hamfri budi pogrešne asocijacije u ovim manje liberalnim danima. Kako rekoh - vaš dnevnik. Zašto se ne vratite i ne dopunite ga tamo gde ste prekinuli kad ste bili dovedeni ovamo? Želimo da taj dnevnik bude onoliko iscrpan koliko god je to moguće. Činjenice, Saketi - oprostite, Lui -

Činjenice! Genije, kao što kaže izreka, poseduje beskonačnu moć trpljenja. Pišite kao kad bi pokušali da objasnite, nekome ko je napolju, ovaj... logor... to što vam se događa. I želim da budete brutalno iskreni. Recite ono što mislite. Nemojte štedeti moja osećanja."

"Pokušaću."

Bledunjav osmeh. "Ali pokušajte da na umu uvek imate jedno načelo. Nemojte da postanete previše, znate već... zamumuljeni? Upamtite, ono što želimo jesu činjenice. A ne..."

Nakašljao se.

"Poezija?."

"Vi razumete, ja lično nemam ništa protiv poezije. Izvolite, možete da je pišete koliko god zaželite. U stvari, pisati, svakako pisati. Ovde ćete naći publiku koja ume da ceni poeziju. Ali morate pokušati da vaš dnevnik ima smisla."

Jebi se, H. H.

(Ovde moram da ubacim uspomenu iz detinjstva. Kad sam bio raznosač novina, negde u trinaestoj godini, imao sam na svojoj maršuti pretplatnika koji je bio penzionisani oficir. Četvrtkom posle podne smo naplaćivali, a stari major Juat ne bi nikad platio dok ja ne bih ušao u njegovu sumračnu dnevnu sobu, punu uspomena, da ga saslušam. Postojale su dve stvari o kojima je voleo da drži monologe: žene i automobili. Po prvom predmetu su njegova osećanja bila ambivalentna; golicava radoznalost za moje male prijateljice smenjivala se sa proročanskim upozorenjima na venerične bolesti. Automobile je više voleo: njegov erotizam nije bio iskomplicovan strahom. U svom buđelaru čuvao je slike svih automobila što ih je ikad imao, i pokazivao mi ih je, nežno se naslađujući, matori pohotljivac koji pipka trofeje nekadašnjih osvajanja. Uvek sam sumnjao da je činjenica što sam naučio da vozim kola tek kad mi je bilo dvadeset devet godina proistekla iz moje užasnutosti nad ovim čovekom.

Smisao ove priče je sledeći - Hast kao da je Juatov odraz iz ogledala. Izliveni su iz istog kalupa. Ključna reč je kondicija. Zamišljam da Hast izjutra još pravi po dvadeset sklekova i prelazi nekoliko imaginarnih milja na svom sobnom biciklu. Namreškana korica njegovog lica je ukusno reš zapečena kvarc lampom. Njegova

proređena i proseda kosa ošišana je kao četka. Do krajnosti je doveo mahnito američko vjeruju da smrt ne postoji. A verovatno je vrt kanceroznih izraslina. Nije li tako, H. H.?)

Kasnije:

Podlegao sam: otišao sam u biblioteku (Kongresnu? ogromna je!) i uzeo jedno tri tuceta knjiga, koje sad krasi police moje sobe. To je soba, uopšte nije ćelija: vrata ostaju otključana danju i noću, kad bi se moglo reći da dan i noć postoje u ovom lavirintnom svetu bez prozora. Pošto je mesto manjkavo u prozorima to se nadoknađuje vratima: tu su beskonačne dubine belih, alfavilskih hodnika koji su isprekidani numerisanim vratima, najvećim delom zaključanim. Pravi zamak Plavobradog. Jedina vrata koja sam pronašao otključana vodila su u sobe potpuno istovetne sa mojom, mada očigledno nenastanjene. Da li sam ja neka prethodnica? Postojano mrmorenje klima-uređaja zaposelo je hodnike u uljuljkuje me u san - kako bi to rekli - noću. Da li je to neki duboki Pelucidar? Istražujući prazne hodnike, oscilirao sam između prigušene strave i prigušene ushićenosti, kao neko u malko neverljivom ali dobro napravljenom i dobro sredenom muzeju užasa.

Moja soba (želite činjenice, dobićete činjenice):

Volim je. Pogledajte kako je
tamna. Teško je naći nešto praznije.
Bela boja više nije bela.
Izgleda kao da se mesečina splela
a ne kao boja bela.
Gotovo gubim svest gledajući u nju.
Mislim da je žuta.
ali ni to ne mogu da kažem.

H. H. neće biti srećan, to već vidim. ("Časna reč, H. H., dogodilo se samo od sebe.") Kao instant poezija baš i ne doseže nivo 'Ozimandijasa', ali u svojoj skromnosti biću i sa manjim zadovoljan ja, da.

Moja soba (pokušajmo ponovo):

Prigušeno bela (ima, ukratko, razlike između činjenica i poezije); originalne apstraktne slike na ovim prigušeno belim zidovima, u besprekornom visoko-poslovnom stilu njujorškog Hiltona, slike toliko neodređene po sadržini kao i prazni zidovi ili Roršah kartica; skupa danski-moderno istesana trešnjevina tu i tamo nadžidžana živahnim, prugastim pravougaonim jastučićima; tepih od akrila, prigušeno oker; vrhunska raskoš neupotrebljenog prostora i praznih uglova. Prema mom proračunu imam površinu od petsto kvadratnih stopa. Krevet je na vlastitom malom uzvišenju i može da se zakloni od glavnog dela sobe bljutavim cvetnim zastorima. Imam utisak da su sva četiri prigušeno bela zida s druge strane providna, da svaka mlečno bela oklembesana svetlosna kugla prikriva nekakav tajni mikrofon.

U čemu je štos?

Pitanje koje je, što bi se reklo, na vrh jezika svakom zamorčetu.

Čovek koji snabdeva biblioteku ima tananiji ukus od unutrašnjeg dekoratera. Jer: tamo na polici nije bio jedan, nisu bila dva, već su bila tri primerka Bregova Švajcarske. Čak i, tako mi Boga, primerak Džerarda Vinstenlija, puritanskog utopiste. Bregove sam pročitao do kraja i bio sam zadovoljan ne našavši ni jednu štamparsku grešku, mada je redosled pesama o fetišu pogrešan.

Još kasnije:

Pokušavao sam da čitam. Uzmem knjigu, ali posle nekoliko pasusa prestane da me zanima. Jednog za drugim sam odlagao Palgrejva, Huizingu, Louela, Vilenskog, udžbenik hemije, Paskalova Provincijska pisma, i časopis Time. (Sada, kao što sam i sumnjao, upotrebljavamo taktičko nuklearno oružje; dva studenta su ubijena prilikom demonstracija u Omahi.) Nisam osetio sličan nemir od svoje druge godine na Bardu, kad sam tri puta u toku jednog semestra menjao glavni predmet.

Celo telo mi je zaraženo vrtoglavicom: u grudima praznina, grlo mi je suvo, neka potpuno nedolična sklonost smeću.

Hoću reći, šta je tu smešno?

4. jun

Trezvenije sutrašnje jutro.

Na Hastov zahtev, prepričaću događaje iz međuvremena. Dabogda ih upotrebili kao dokazni materijal protiv njega.

Dan posle 'Pesme svilene bube' - to bi bio dvadeseti maj - još sam bio bolestan, pa sam ostao u ćeliji, dok su Doni i Piter (već izmireni) i Mafija bili napolju na radu. Pozvali su me u Smidovu kancelariju kako bih iz njegove ruke primio paket s mojim ličnim stvarima. Naterao me je da ih jednu po jednu proverim prema popisu koji je bio napravljen na dan mog dolaska u zatvor. Sažižući naleti nade, dok sam zamišljao kako me na slobodu izvodi neko čudo protesta javnosti ili pravne savesti. Smid se rukovao sa mnom, i ja sam mu se, u delirijumu, zahvalio. Očiju punih suza. Kurvin sin mora da je uživao.

Onda me je predao, uz koverat boje isto tako bolesno žute kao i moje utamničeno telo (što je svakako bio Dosije Saketi), dvojici stražara u crnim uniformama opšivenim srebrom; vrlo germanskim i, kako smo nekad govorili, moćnim. Čizme do kolena, kožno remenje što čini pravi am, naočari za sunce kao ogledala, ceo repertoar: Piter bi zaječao od zavisti, Doni od čežnje. Ni reč nisu progovorili nego su se smesta bacili na posao. Lisice. Limuzina sa zavesama. Sedeo sam između njih i postavljao pitanja njihovim kamenim licima i zaklonjenim očima. Avion. Sredstvo za uspavljivanje. Te tako, putem koji čak nije bio obeležen ni mrvicama hleba, do moje utukane ćelijice u logoru Arhimed, gde me veštica hrani vrlo dobrim jelima. (Trebalo samo da zvonim za posluhu.)

Rekli su mi da sam ovamo došao dvadeset drugog. Prvi intervju sa H. H. bio sledećeg dana. Toplo umirivanje i zadržano mistificiranje. Kao što je zabeleženo ostao sam nekomunikativan do drugog juna. Tih devet dana protekli su u uzvišenim sferama paranoje, no ona je, kao i sve strasti, splasla, smanjivši se u običan gnjavatorski užas, a zatim u nelagodnu radoznalost. Da li da priznam kako nalazim da u situaciji postoje izvesna zadovoljstva, da čudnovati zamak jeste poprilično zanimljiviji od jedne te iste stare buvare?

Ali kome to da priznam? H. H.-u? Luiju II, sa kojim sada moram da se sukobljavam u ogledalu skoro svakog dana?

Ne, pretvaraću se da je ovaj dnevnik samo za mene. Moj dnevnik. Ako Hast želi primerak, Hast će morati da mi pribavi indigo.

Kasnije:

Pitam se, prečitavajući 'Pesmu svilene bube', da li je peti stih sasvim u redu. Potreban mi je efekat neiskrenog patosa; možda nisam postigao ništa više od klišea.

5. jun

Hast me obaveštava, međukancelarijskim dopisom, da je električna pisaća mašina koju upotrebljavam zavisni deo međusobno povezanog sistema koji automatski, u drugoj prostoriji, proizvodi drugi, treći i četvrti otisak svega što otkucam. H. H. dobija svoj Dnevnik pravo iz rotacije - a pomislite na sav onaj novac koji uštedi jer ne treba da me snabdeva indigom.

Danas, prvo svedočanstvo da ovde ima toga što zavređuje da bude zabeleženo u letopis:

Na putu da u biblioteci uzmem trake koje ću slušati preko svog izvrsnog ozvučenja (vanserijska kvadrifonija, ništa manje) susreo sam jednu od duša koje naseljavaju ovaj krug mog novog pakla, prvi krug, ako bude potrebno da kroz njih prođem pravim danteovskim redosledom - Limb - te bi ona, ako još dalje razvijem analogiju, bila Homer ove mračne šume.

Bejaše mračno, pošto su fluorescentne cevi bile uklonjene iz tog dela hodnika, pa je, kao na proplanku, kroz čist euklidovski prostor ustaljeno duvao leden vetar, pretpostavljam neka anomalija u sistemu za provetravanje. Stajao je tamo preprečivši mi prolaz, lica zagnjurenog u ruke; kukuruzno svilena bela kosa uvila se oko nervoznih prstiju; njihao se i, mislim, šaputao sam sebi. Prišao sam sasvim blizu, ali se on nije prenuo iz svoje meditacije, pa sam glasno rekao: "Zdravo."

Pošto ni ovo nije naišlo na odziv, zagazio sam dublje.

"Ja sam ovde nov. Bio sam zatvoren u Springfildu; protivnik rata. Ovde sam nezakonito doveden. Iako Bog zna u koju svrhu."

Uklonio je ruke s lica i zrikavo me pogledao kroz zamršenu kosu. Široko, mlado lice, slovensko i prostodušno kao u nekog epizodnog heroja iz Ejzenštejnove epopeje. Široka usta razvukla su se u leden osmeh neverice, kao izlazak meseca na pozornici. Podigao je desnu ruku i s tri prsta dodirnuo središte mojih grudi, kao da hoće da bude siguran u moje telesno postojanje. Sa sigurnošću, osmeh postade uverljiviji.

"Da li znaš", užurbano sam zapitao, "gde se nalazimo? Ili šta će da

urade s nama?"

Blede oči su pogledale na jednu, pa na drugu stranu da li zbunjene ili uplašene, nisam mogao da odredim.

"U kom gradu? U kojoj državi?"

Ponovo taj zimni osmeh prepoznavanja, dok su moje reči premostile veliku razdaljinu do njegovog poimanja. "Pa, najpribližnije što bi iko od nas mogao da kaže, nalazimo se u planinskom području Amerike. Znaš, zbog Time-a." Pokazao je prstom na časopis u mojoj ruci. Govorio je najnazalnijim od glasova sa srednjeg Zapada, s akcentom koji nije bio izmenjen školovanjem ili putovanjima. Po govoru i po izgledu bio je slika i prilika momka sa farme u Ajovi.

"Zbog časopisa Time?" upitao sam, pomalo zbunjen. Pogledao sam lice na koricama (general Fei Fi Fo Fum iz severne Malezije, ili neka druga žuta napast), kao da ono može da objasni.

"To je regionalno izdanje. Time izlazi u različitim regionalnim izdanjima. Zbog reklamiranja. A mi dobijamo izdanje za planinsko područje. Savezne države planinskog područja su Ajdaho, Juta, Vajoming, Kolorado..." Nabrajao je njihova imena kao da udara u žice gitare.

"A! Jeste, sad razumem. Baš sam tup."

Ispustio je dubok uzdah.

Pružio sam mu ruku koju je posmatrao sa neprikrivenim oklevanjem. (U nekim delovima zemlje, pogotovo na Zapadnoj obali, zbog borbe protiv bakterija rukovanje se više ne smatra pristojnim ponašanjem.)

"Zovem se Saketi. Luis Saketi."

"Ah! Ah, da!" Grčevito je prihvatio moju ruku. "Mordekaj je rekao da dolaziš. Tako mi je drago što sam te upoznao. Ne mogu da izrazim..." Zaustavio se, duboko pocrveneo i izvukao ruku iz moje. "Vagner", promrmljao je, kao da se naknadno setio. "Džordž Vagner." Potom, s izvesnom gorčinom, "No ti nisi nikad čuo za mene."

Tako često sam nailazio na ovaj određeni način predstavljanja, na večerima poezije ili na simpozijumima, kod drugih pisaca iz malih časopisa ili asistenata, još sitnijih riba od mene, da je moj odgovor bio gotovo automatski: "Ne, bojim se da nisam, Džordž. Žao mi je, moram da kažem. U stvari, iznenađen sam što si ti čuo za mene."

Džordž se prigušeno nasmejavao. "On je iznenađen..." otezao je, "...što sam, u stvari... ja čuo za njega!"

Što nije bilo nimalo uspokojavajuće.

Džordž je zatvorio oči. "Izvini", reče gotovo šapatom. "Svetlost. Svetlost je suviše jaka."

"Taj Mordekaj kog si spomenuo...!"

"Volim da dolazim ovde zbog vetra. Opet mogu da dišem. Udisati vetar. Tu." Ili je možda ono što je rekao bilo: "Čuj", pošto je produžio: "Ako si vrlo tih možeš čuti njihove glasove."

Bio sam zaista vrlo tih, ali je jedini zvuk, kao u školjci, bilo hujanje klima-uređaja, turobnih mlazeva ledenog vazduha duž hodnika sa ćelijama.

"Čije glasove?" upitao sam sa izvesnom strepnjom.

Džordž je nabrao bele obrve. "Pa, anđeoske, naravno."

Lud, pomislio sam - i onda shvatih da mi Džordž citira moju rođenu pesmu - parafrazu i uz to parodiju Devinskih elegija. Da taj Džordž, taj prostodušni momak iz Ajove, tako lako izbaci stih iz jedne od mojih pesama van zbirke još je više obespokojavalo od jednostavnije pretpostavke da je pošandrcao. "Čitao si tu pesmu?" upitao sam.

Džordž je klimnuo glavom, a gužva kukuruzne svile spuznula je pred njegove izbledele oči, kao da se zastidela.

"To nije naročito dobra pesma."

"Ne, pretpostavljam da nije." Džordžove ruke, koje su dosad iza njegovih leđa bile zaokupljene jedna drugom, počеше da puze natrag ka Džordžovom licu. Posegnule su da kosu što je pala uklone sa očiju, onda su se zadržale na temenu, kao da su u klopci. "Ali to je ipak tačno... možeš da čuješ njihove glasove. Glasove tišine. Ili dah, to je isto. Mordekaj kaže da je i dah poezija." Ruke su se polako spustile ispred izbledelih očiju.

"Mordekaj?" ponovio sam, pomalo užurbano. Nisam mogao, i još ne mogu, da se otresem utiska kako sam to ime čuo, negde, nekada davno.

Ali to je bilo kao kad se obraćamo nekom u čamcu koji matica neumitno odnosi. Džordž se stresao. "Idi", prošaputao je. "Molim te." No nisam otišao, bar ne odmah. Stajao sam tamo; pred njim, mada je izgledalo da je potpuno zaboravio na mene. Blago se njihao napred-nazad, s peta na prednji deo tabana, onda natrag na pete. Njegova fina kosa lelujala se na postojanom, šištavom dahu ventilatora.

Glasno je govorio sam sa sobom, ali sam uhvatio samo malo od onoga što je rekao. "Beočuzi svetla, hodnika, stepeništa..." reći su zvučale poznato, ali nisam mogao da se setim odakle su. "Prostori bića i okrilja blaženstva."

Naglo je sklonio ruke s lica i zapiljio se u mene. "Jesi li još tu?" upitao je.

Iako je odgovor bio očevidan, rekoh, da, još sam ovde.

U polumraku hodnika zenice su mu bile proširene, pa je možda zbog toga izgledao tako tužan. Ponovo mi je na grudi položio tri prsta. "Lepota", reče svečano, "nije ništa do početak užasa koji jedva da možemo izdržati." I s tim rečima Džordž Vagner je u celosti izbljujuvao jedan popriličan doručak u taj čist euklidovski prostor. Skoro istovremeno su oko nas bili čuvari, jato crnih kokoši, ispirali su Džordžu usta. brisali pod, i sprovodili nas našim odvojenim putevima. I meni su dali nešto da popijem. Za umirenje, podozrevam; inače ne bih već imao prisebnosti da zabeležim ovaj susret.

Ipak, kakav je on čudan momak! Seljače citira Rilkea. Možda bi mladići sa farme mogli da citiraju Vitijera, ili čak Karla Sandberga. Ali Duinese Elegien?

6. jun

SOBA 34

Masivni čelični brojevi nalepljeni na prozaična vrata od žućkastog drveta, a ispod njih, belim slovima urezanim u pravougaonik crne plastike (kao na onima u banci sa jedne strane piše ime službenika a sa druge OVAJ ŠALTER NE RADI):

DR E. BASK

Moji čuvari su me uveli i poverili strogom nadzoru dve stolice koje su, kao mreže od crne kože razapete između šipki hromiranog čelika, bile samo apstrakcije - kao neki ekstrakt - samih čuvara. Stolice kao po nacrtu konstruktora motocikla. Slike oštih obrisa (probrane na zadovoljstvo ovakvih stolica) priljubile su se uza zidove, žudeći da postanu nevidljive.

Dr E. Bask je zakoračila u sobu i pripretila mi rukom. Da li treba da se rukujem? Ne, ona mi samo pokazuje da sednem. Seo sam, sela je, prekrstila noge, cike-cake povukla rub suknje, uz smešak. To je uverljiv, ako ne i ljubazan smešak, odveć škrt, suviše oštar. Visoko, čisto čelo i uzdržane obrve elizabetanske plemkinje. Četrdeset? Pre će biti četrdeset pet.

"Izvinite što vam ne pružam ruku, gospodine Saketi, ali ćemo se mnogo bolje slagati ako od početka odbacimo tu vrstu hipokrizije. Ipak to nije kao da vi ovde provodite godišnji odmor, zar ne? Vi ste zatvorenik, a ja sam... šta? Ja sam zatvor. To je početak jednog poštenog, iako ne baš sasvim prijatnog, odnosa."

"Da li pod poštenim podrazumevate da će i meni biti dozvoljeno da vređam vas?"

"Nekažnjeno, gospodine Saketi. Milo za drago. Ili ovde ili natenane, u svom dnevniku. Drugi primerak se šalje meni, te tako možete biti sigurni da neće otići uludo išta neugodno što budete imali da kažete."

"Imaću to na umu."

"U međuvremenu, ima nekoliko stvari koje valja da znate o onome što mi ovde radimo. Juče ste sreli mladog Vagnera, ali ste se u svom dnevniku namerno uzdržali od ma kakvih pretpostavki u pogledu njegovog prilično neobičnog ponašanja. Iako ste sigurno toj temi morali posvetiti poneku misao."

"Sigurno da jesam."

Dr E. Bask je napučila usta i kucnula iskrzanim noktom po kovertu prikačenom štipaljkom za tablicu-podmetač - opet Dosije Saketi. "Hajde da budemo otvoreni, gospodine Saketi. Moralo vam je pasti na pamet da ponašanje mladog Džordža nije bilo sasvim dosledno, i mora biti da ste takođe te nedoslednosti povezali s izvesnim opaskama koje se odnose na vašu ulogu ovde, a koje je nabacio moj kolega, gospodin Hast. Nipošto, da to naglasim, slučajno. Ukratko, morali ste početi da podozrevate da je mladi Džordž subjekt - jedan od subjekata - u eksperimentalnom programu koji se ovde sprovodi?" Podigla je uzdržanu, upitnu obrvu. Klimnuo sam glavom.

"Niste mogli da pogodite - a možda će vas umiriti kad saznate? - da je mladi Džordž ovde dobrovoljno. Vidite, on je dezertirao dok je bio na odsustvu u Tajpeju. Uobičajena vrsta gadosti, vojnik i prostitutka. Naravno, pronađen je i izveden pred vojni sud. Njegova presuda glasila je na pet godina zatvora, morate priznati blaga presuda. Mogao je biti streljan da smo zvanično bili u ratu. Jeste, sasvim moguće."

"Znači vojska jeste ta koja me je kidnapovala?"

"Nije baš tako. Rad logora Arhimed se finansira od dotacije koju daje jedna privatna fondacija, iako smo, kako bismo održali neophodnu bezbednost, potpuno autonomni. Samo je jedan viši službenik fondacije upoznat sa pravom prirodom našeg istraživanja. Za sve ostale - pa i za vojsku - potpadamo pod onu sveobuhvatnu kategoriju usavršavanja naoružanja. Najveći deo osoblja - većina čuvara, pa i ja lično - pozajmljeni smo, u neku ruku, od oružanih snaga."

S tim saznanjem, sve njene odlike - izribano lice, kruto ponašanje, defeminizirani glas - stopile su se u oživljenu predstavu: "Vi ste iz Ženske vojne pomoćne službe!"

U odgovor je ironično salutirala. "Tako je, kao što rekoh, jadni Džordž otišao je u bajbok, i tamo nije bio srećan. Nije mogao, kako moj kolega, gospodin Hast ima običaj da kaže, da se prilagodi životnoj

sredini bajboka. Kad mu se pružila prilika da se dobrovoljno prijavi za logor Arhimed zgrabio ju je. Na kraju krajeva, danas se većina eksperimenata vrši na polju imunologije. Neke od novih bolesti su izuzetno neprijatne. To je povest mladog Džordža. Ostali subjekti koje ćete upoznati imaju analogne istorije."

"Ovaj subjekt nema."

"Da preciziram, vi niste subjekt. Ali da biste shvatili zbog čega ste ovamo dovedeni moraćete prvo da shvatite koja je svrha eksperimenta. To je istraživanje procesa učenja. Nije potrebno da vam objašnjavam fundamentalni značaj obrazovanja za nacionalni odbrambeni napor. Naposljetku, inteligencija predstavlja najvitalnije prirodno bogatstvo nacije, a obrazovanje se može posmatrati kao proces maksimalnog povećanja - maksimiziranja - inteligencije. Međutim, kao takvo, ono je gotovo uvek neuspešno, pošto se taj primarni cilj žrtvuje cilju socijalizacije. Kad inteligencija jeste maksimizirana, to je skoro uvek na štetu procesa socijalizacije - tu mogu da navedem vaš lični slučaj - i tako se, sa stanovišta društva, dobija vrlo malo. Surova dilema.

Možda je glavna misija psihologije kao nauke da razreši tu dilemu, kako maksimizirati inteligenciju a ne upropastiti njenu društvenu upotrebljivost. Nadam se da je to jasno?"

"Ni Ciceron lično nije imao tako jasan latinski stil."

Ia Bask je nabrala visoke, nenašminkane obrve, ne shvatajući poentu, onda ih je, odlučivši da joj se ne isplati da je lovi, tu puku asocijalnu raspojasanost, ispravila i nastavila:

"Te stoga mi ovde ispitujemo izvesnu novu edukativnu tehniku obrazovanja odraslih. Kod odraslog čoveka proces socijalizacije je okončan. Vrlo malo subjekata pokazuje znatniji razvitak karaktera posle dvadeset pete godina. Stoga - kad bi proces maksimiziranja inteligencije mogao tada da otpočne - ako bi se iznova mogle probuditi otupele kreativne sposobnosti, da tako kažemo - onda bismo mogli da započnemo eksploataciju tog najdragocenijeg prirodnog bogatstva, uma, onako kako nikad ranije nije eksploatisan. Na nesreću, dali su nam da radimo sa onim što se svodi na škart robu. Kad čovek za eksperimentalne subjekte mora da se osloni na vojne zatvore, u rad se unosi sistemska greška, pošto je kod takvih ljudi proces socijalizacije očigledno bio neuspešan. I da budem

sasvim otvorena, moje je mišljenje da ta greška prilikom odbira već ima kobne posledice. Nadam se da ćete ovo zabeležiti u svom dnevniku."

Uverio sam je da hoću. A onda nisam mogao da se uzdržim - iako ni najmanje nisam želeo da joj priuštim zadovoljstvo da vidi koliko je zagolicala moju radoznalost - od pitanja: "Nove edukativne tehnike; treba li da pretpostavim kako mislite na droge?"

"A-ha. Onda ste ipak o tom pitanju malo razmišljali. Jeste, naravno, droge. Mada ne u onom smislu kakav možda pretpostavljate. Postoje, kao što danas zna svaki brucš, droge koje se mogu nabaviti iz nezakonitih izvora, koje privremeno mogu da poboljšaju pamćenje čak i do dvesta posto, ili da proporcionalno ubrzaju ostale procese učenja. Ali se prilikom stalne upotrebe takvih droga krivulja učenja izravna, i ubrzo se dostiže tačka posle koje se dobici smanjuju, i, konačno, kad ih uopšte nema. Postoje takve droge, a postoje i druge, kao što je LSD, koje mogu da izazovu prividno osećanje sveznanja. Ne treba ipak vama pričati o takvim drogama, nije li tako, gospodine Saketi?"

"Je li to uneseno u moj opis? Moram reći da ste bili temeljni."

"Oh, ima vrlo malo toga što ne znamo o vama, gospodine. Možete biti sigurni da smo, pre no što ste ovamo dovedeni, ispitali svaku malu prijavu pukotinu vaše prošlosti. Znate, ne bismo ovamo mogli dovesti tek bilo kog protivnika rata. Morali smo biti sigurni da ste bezopasni. Poznajemo vas uzduž i popreko. Vaše škole, rođake, prijatelje, šta ste čitali, gde ste bili. Znamo koju ste sobu imali u svakom hotelu u kojem ste odseli u Švajcarskoj i Nemačkoj kad ste imali Fulbrajtovu stipendiju. Znamo svaku devojkicu s kojom ste izlazili u Bardu, i kasnije i dokle ste dospeli sa svakom. A moram reći, niste se baš slavno pokazali. Znamo, prilično detaljno, koliko ste zaradili tokom proteklih petnaest godina, i kako ste to potrošili. Vlada vas može poslati, onog trenutka kad ushte, pravo natrag u Springfield na osnovu optužbe za utaju poreza. Imamo beleške o dve godine vaše psihoterapije."

"Da li ste prisluškivali i ispovedaonice?"

"Samo otkad ste u Springfieldu. Tako smo doznali za abortus vaše žene i za vašu ogavnu avanturicu sa onom gospođicom Veb."

"Ipak, dobro je izgledala, zar ne?"

"Ako volite slabačke tipove. Ali, vratimo se na stvar: vaš zadatak ovde je sasvim jednostavan. Biće vam dozvoljeno da se krećete među subjektima, da razgovarate s njima, da učestvujete, koliko god je to moguće, u njihovom životu iz dana u dan. I da izveštavate, u sažetom okviru, o stvarima koje ih zaokupljaju, o njihovim razonodama, i dajete svoju procenu... kako da kažem?... ovdašnje intelektualne klime. Imam utisak da će vam posao prijati."

"Možda. Ali zašto ja?"

"Jedan od subjekata vas je preporučio. Među raznim kandidatima koje smo razmatrali, vi ste izgledali najpodesniji za posao - a svakako najdostupniji. Mora se s punom iskrenošću reći da smo imali... probleme u komuniciranju sa subjektima. I njihov kolovođa - Mordekaj Vašington mu je ime - predložio je da vas ovamo dovedu, kako biste služili kao neka vrsta posrednika, tumača. Sećate li se Mordekaja? Godinu dana je išao u istu srednju školu sa vama. Pedeset pete."

"Centralna srednja škola? Ime zvuči maglovito poznato, ali ne mogu da se setim čije je. Možda sam ga čuo prilikom prozivke, ali sigurno mi nije bio prijatelj. Nikad ih nisam imao toliko da bih bio sklon da zaboravljam njihova imena."

"Onda ćete imati dovoljno mogućnosti da taj propust ispravite ovde. Ima li još nekih pitanja?"

"Da. Šta označava ono E?"

Pogledala je belo.

"U Dr E. Bask", razjasnio sam.

"Oh, to. E od Eme."

"A koja to privatna fondacija snabdeva gotovinom ovo mesto?"

"Mogla bih vam reći, ali gospodine Saketi, zar ne mislite kako je bolje za vas da to ne znate? Subjektima su data uputstva da ima izvesnih stvari o kojima bi bilo bolje da ne razgovaraju sa vama, za vaše lično dobro. Zato što će te, petpostavljam, poželeti da jednom odete odavde, zar ne?"

Dr Eme Bask je otkrstila noge uz šuštanje najlona i ustala. "Čuvari će odmah doći da vas vrate gore. Videću vas ponovo najkasnije sledeće nedelje. U međuvremenu, slobodno dođite i postavite mi bilo koje pitanje za koje ste sigurni da na njega želite odgovor. Do viđenja, gospodine Saketi." U tri žustra, makazasta koraka napustila

je prostoriju. Osvojivši sve poene u ovoj rundi.

Kasnije:

Jedan sat pošto sam otkucao ovaj dnevnički zapis, stiže poruka od H. H.: "Ima trideset sedam godina. H. H."

Suparništvo među odeljenjima? (Nemojte da odgovarate na ovo pitanje.)

7. jun

Mislio sam da su moje migrene, budući tako očigledno psihosomatske, bile izagnane mojom psihoterapijom, no one su se prošle noći vratile, još žešće. Tamo gde je bio jedan sev sada ih je sedam. Možda je La Bask, budući posvećena u misterije, bila kadra da izvede neku vrstu kontramagije protiv lečenja dra Mierisa; možda je to bilo jednostavno zato što sam do posle pola dva sedeo u nastupu škrabanja. Nisam se još dovoljno odvojio od pesme da bih prosudio da li vredi toliku cenu. Ipak, ko zna? Možda je upravo migrena dovela do pesme.

Toliko o duhovnom životu; znameniti događaj dana bila je zvanična poseta, odmah posle doručka (u podne) legendarnog Mordekaja Vašingtona. Došao je nenajavljen od ma kakvog čuvara, zakucao, no nije čekao da bude pozvan da uđe. "Smem li?" zapitao je, kad je već ušao.

Čak licem u lice, čak ni po glasu, bučnom glasu koji dumbara po mojoj migreni, nisam ga prepoznao kao svog navodnog školskog druga, ma koga.

Prvi utisak: nije zgodan. Priznaću da moja merila lepote jesu etnocentrička, ali ne verujem da bi i mnogi Crnci smatrali da Mordekaj Vašington dobro izgleda. Crn je veoma, maltene purpuran. Lica izduženog, sa donjom vilicom koja strči i debelim usnama (pre spljoštenim u plihu lica nego isturenim; mogle bi se nazvati vertikalnim usnama), minimalan nos i našušurena neomaori kosa. Prsa koja bi u prošlom veku bila nazvana jektičavim, nepostojeća ramena, krive noge, gejačka stopala. Glas rapavo škripi, kao u Panča iz pozorišta lutaka. Međutim, lepe oči (mada je uvek lako napraviti ružnim ljudima taj ustupak).

I pored toga tvrdim da ima izuzetne oči istovremeno vlažne i žive, koje nagoveštavaju dubine ali ih nikad ne otkrivaju, protivrečne oči.

"Neka, ostani gde si", insistirao je kad sam počeo da se izvlačim iz kreveta. Dovukao je stolicu preko sobe do mog kreveta. "Šta to čitaš? A, knjigu sa slikama. Ovde si bio sve ovo vreme, a niko mi nije rekao. Saznao sam od Džordža. Šteta, no, uostalom, bio sam

privremeno..." Neodređeno je mahnuo rukom iznad glave. (Šake su mu kao i stopala bile neproporcionalno velike. Prsti su na vrhovima bili zatupasti kao u radnika, ali hitri, gotovo lepršavi. Njegovi pokreti naginjali su preteranoj teatralnosti kao da bi da budu nadoknada za njegovo lice bez izraza.) "...Upokojen. Inertan. Na umoru. U komi. No sada je sve to prošlo. I ti si ovde. Milo mi je. Odista. Mordekaj Vašington."

Smrtno ozbiljno mi je pružio ruku. Nisam mogao da ne osetim izvesnu ironiju u tom gestu, kao da, pristajući na to služim jedino da mu dajem šlagvorte.

Nasmejavao se kričavim papagajskim smehom za dve oktave višim od njegovog govornog glasa. Izgledalo je kao da se umesto njega smeje druga osoba. "Oh, smeš da je pipneš. Neću ti preneti nikakve proklete bacile. Ne tim putem, šefe."

"Na pamet mi nije palo... Mordekaj." (Nikad nisam mogao da nepoznate isprve zovem po imenu.)

"Oh, nisam očekivao da ćeš me se setiti. Nemoj za to da se sekiraš. I još ne moraš da mi tutojerišeš." Ovo na ubistvenom francuskom.

"Ali se ja tebe sećam. Eidetski, kao što pamtiš određeni trenutak iz filma strave. Psiho, na primer. Je li se sećaš Psiha?"

"Da, sekvence tuša. Jesam li u to vreme bio kao Toni Perkins? Sačuvaj bože."

"Dovoljno si zastrašivao na svoj način. Mene. Bili smo u istoj učionici za slobodne aktivnosti. Gospodica Skvinlin, nje se sećaš?"

"Gospodice Skvinlin! Dabome, tu ženu sam mrzeo."

"Debela matora zajapurena pizda - đavolski sam je mrzeo, mnogo više nego ti bilo kad burazeru. Predavala mi je engleski u 10C. Sajlas Marner, Julije Cezar, Pisma o starom mornaru. Isuse Hriste, gotovo da sam prestao da govorim jebeni jezik, toliko mi ga je omrzla."

"Još nisi objasnio šta to imam zajedničko sa Psihom."

"Dobro, da umesto toga kažemo sa Donovanovim mozgom. Mozak u staklenom rezervoaru. Polip-intelekt u poteri za stipendijama, koji zna sve odgovore, koji proždire sva govna koja Skvinlinovice mogu da ubace unutra. Cerebrum kao Kerber." Upropastio je ovu duhovitost izgovorivši obe reči pogrešno.

"I kad si hteo, umeo si da spustiš ljudima kao što je stara

Skvinlinova. A ja, ja sam samo morao da sedim i jedem njihova govna. Znao sam da su govna, ali šta sam mogao? Obrtali su me kako su hteli.

Stvar u vezi s tobom koja mi se stvarno urezala u pamet - boga mu, život mi je promenila! - bio je jedan dan u proleće pedeset pete, ti i par onih Jevrejčica sa kojima si se onda muvao ostali ste posle škole da trtljate o tome ima li ili nema Baga. Tako ste ga zvali - Bag. Onda si imao pravi folirantski akcenat - od toga što si gledao suviše filmova Lorenza Olivijea, kladim se. Ja sam sedeo u dnu učionice, po kazni. Mrzovoljan i nevidljiv, što mi je bio stil. Je l' se prisećaš?"

"Ne tog posebnog dana. Mnogo sam pričao o Bagu te godine. Upravo sam bio otkrio Prosvetljenje, tako ga nazivaju. Međutim, pamtim te dve devojke. Barbara - a koja beše ona druga?"

"Rut."

"Kakvo stravično pamćenje imaš."

"Da te njime bolje pojedem, dušo moja. U svakom slučaju, da nastavim - dve ženske bi potegle one odrtavele argumente o tome da je svemir kao časovnik, i da nema časovnika bez časovničara. Ili prvi uzrok, da ništa drugo ne uzrokuje uzroke. Do tog dana nisam čak ni čuo taj štos sa časovničarem, i kad su s njim izašle na sredu, pomislio sam: "E, ovo će da zaustavi stari Donovanov mozak." Ali ni pomena - ti si prosto pocepao njihove blesave silogizme", još jedan odvratno pogrešan izgovor, "na paramparčad. Uopšte nisu ukopčale, samo su i dalje tupile jedno te isto otrcano đubre - ali ja sam ukopčao. Potpuno si me istrkao iz one starovremenske religije."

"Žao mi je, Mordekaj. Stvarno mi ja žao. Čovek ne shvata koliko drugih života može da zatreje onim što smatra sopstvenom greškom. Ne znam kako..."

"Žao? Mali, ja sam ti bio zahvalan. Ovo može izgledati čudan vid zahvalnosti, to što si kidnapovan za ovu rupetinu, ali život koji ćeš ovde imati bolji je od onog u Springfildu. Hast mi je pokazao dnevnik koji si tamo vodio. Sad si daleko od toga. Ali, priznajem, nije me jedino altruizam naveo da od Hasta zatražim da te dovede ovamo. Ovo je bila moja velika šansa da sretnem prvoklasnog, bona fide, objavljivanog pesnika. Zaista si otišao do kraja, zar ne, Saketi?" Nemoguće je razmrsiti osećanja koja je pomešao u to jedno pitanje: divljenje, prezir, zavist i - a to je prožimalo gotovo sve što mi je

Mordekaj govorio - neka ohola razdraganost.

"Ako se ne varam, pročitao si Bregove Švajcarske?" uzvratio sam. Pouzdajte se da će piščeva taština iskoristiti prvu priliku da to ubaci! Mordekaj je slegao nepostojećim ramenima. "Jes. Pročit'o sam."

"Onda znaš da sam prerastao sirovi materijalizam iz tog vremena. Bog postoji potpuno nezavisno od Akvinskog. Vera je nešto više od veštog baratanja silogizmima."

"Jebeš veru, i jebeš tvoje epigrame. Ti više nisi moj Veliki Brat. Ja sam dve godine stariji od tebe, drugar. A što se tiče tvoje zakasnale pobožnosti, sredio sam da te ovamo dovedu uprkos njoj, i takođe uprkos bednoj poeziji koja zaudara."

Šta sam mogao osim da se uvijam?

Mordekaj se osmehnuo, njegov je bes iščezao čim je iskazan. "Bilo je i nekih smradno dobrih pesama. Džordžu se knjiga kao celina dopala više nego meni, a Džordž više zna o tim stvarima. Kao prvo, on je duže ovde. Šta misliš o njemu?"

"O Džordžu? Bio je... vrlo žestok. Bojim se da nisam bio sasvim pripremljen za toliko stvari odjednom. Bojim se da još nisam. Vi ste, ovde dole, prilično razuzdani i raspušteni, pogotovu posle totalnog vakuuma u Springfildu."

"Jesmo đavola. Uostalom, koliki je tvoj količnik inteligencije?"

"Ima li smisla u mojim godinama razgovarati o količniku inteligencije? Pedeset sedme sam na jednom testu postigao sto šezdeset, ali ne znam koliko visoko me to smešta po standardnoj krivulji. Ali kakav značaj može da ima štampani test sada? Cela stvar je u tome šta činiš sa svojom inteligencijom."

"Znam - zar to nije zez?" Ma koliko da je to olako izbacio, osetio sam kako sam prvi put u našem razgovoru dodirnuo temu koju Mordekaj posmatra iole s pažnjom i ozbiljno.

"Šta ti radiš, Mordekaj? Ovde, u ovom mestu. I šta je ovo mesto? Šta to Hast i Baskova pokušavaju da izvuku iz vas?"

"Ovo je pakao, Saketi, zar nisi znao? Ili njegovo predvorje. Pokušavaju da pokupuju naše duše kako bi naša tela mogli da upotrebe za kobasice."

"Rekli su ti da ja ne treba ništa da znam o tome - je l' to?"

Mordekaj se okrenuo i prešao sobu do police za knjige. "Mi smo guske, a Hast i Baskova nas kljukaju zapadnom kulturom. Naukom,

umetnošću, filosofijom, svime što može unutra da se nabije. Pa, ipak...

Nisam pun, nisam pun.
Moj stomak je ispiran i ispiran,
pa ipak ne mogu da zadržim
hranu, ne mogu da dodirnem
Oh! Ja nisam pun."

Mordekaj je citirao moju rođenu pesmu. Moja reakcija se kolebala između polaskanosti koju sam osetio što je izdvojio upravo taj odlomak da ga nauči napamet (jer se njime najviše ponosim), i sažaljenja nad potresnošću onoga što je izgovorio, ništa manje potresnog zato što sam to ja prvi rekao. Nisam ništa odgovorio, nisam više postavljao pitanja.

Mordekaj se olovno svalio na kauč. "Ova soba je jebeni dar-mar, Saketi. Sve naše sobe su u početku bile ovakve, ali to ne moraš da trpiš. Kaži Hastu da želiš nešto otmenije. Reci mu da zavese prave smetnje tvojim moždanim talasima. Ovde imamo punu slobodu u pogledu stvari kao što je unutrašnja dekoracija - već ćeš videti. Zato je iskoristi."

"U poređenju sa Springfieldom ovo izgleda sasvim elegantno. Što se toga tiče, u poređenju s ma kojim mestom u kome sam ja do sada živeo, isključivši jedan jedini dan u Ricu."

"Aha, pesnici baš ne zarađuju tolika brda para, je li? Kladim se da mi je išlo mnogo bolje nego tebi - dok me nisu pozvali u vojsku. Jebem im mater! Golema je greška biti vojni obveznik."

"Dospeo si u logor Arhimed na isti način kao Džordž, preko vojnog zatvora?"

"Aha. Napad na oficira. Kurvino kopile je to i zaslužilo. Sve njih treba tako, ali nema ko. E, pa, ovo kurvino kopile je dobilo. Izbio sam seratoru zube, dva zuba. Gadna stvar. Zatvor je bio još gadnija - posle nečeg takvog stvarno se okome na tebe. I tako sam se dobrovoljno prijavio. To je bilo pre šest, sedam meseci. Ponekad pomislim da to i nije bila tako velika greška. Stvar koju su nam dali priznajem ovo - prešišala je LSD. Sa elesdijem misliš kako sve znaš; sa ovim, boga mu ljubim, stvarno znaš. Ali ne mogu tako često da

budem ovako ponesen. Najveći deo vremena imam bolove. Kao što kaže H. H. - 'Genije poseduje beskonačnu moć tupljenja'."

Nasmejao sam se, koliko zbog čiste vrtoglavice od brzine i vrludanja njegove retorike, toliko i u pohvalu igri rečima.

"Ali to je bila greška. Bolje mi je išlo dok sam bio glupav."

"Glupav? Ne izgleda da je to ikada stvarno bilo tvoje stanje."

"Glavu dajem da nikad nisam imao količnik sto šezdeset. Ovom ortaku se to ne događa."

"Oh, ali ti testovi su namešteni za bele anglosaksonce - protestante, kao što sam ja. Ili bi trebalo da kažem za bele anglosaksonce - katolike. Meriti inteligenciju nije tako prosto kao uzeti krvnu sliku."

"Hvala što si to rekao, ali istina je da sam bio glupavo kurvino kopile. Čak pre neznalica nego glupak. Sve što sada znam, kako razgovaram s tobom - to je sve zbog Pe-a - zbog te stvari koju su mi dali."

"Ama baš sve? Neće biti."

"Jebeno sve!" Nasmejao se, smehom mirnijim no u početku.

"Prijatno je razgovarati sa tobom, Saketi. Štrecneš se na svaku moju skarednost."

"Zar! Pretpostavljam da je to malograđanski odgoj. Sasvim sam navikao na narodske izraze kad su naštampani, ali izgovorena reč je nekako... to je refleks."

"Ta knjiga sa slikama koju razgledaš - jesi li pročitao tekst što ide uz njih?"

Prelistavao sam drugi tom Flamanskih slikara od Vilenskog, koji sadrži reprodukcije. Prvi tom se ceo sastoji od teksta. "Počeo sam, pa sam se zaglibio. Još se nisam dovoljno skrasio da bih mogao da se koncentrišem na ma šta."

Mordekajeva reakcija izgledala je nezasnovano ozbiljna. Međutim, nije ništa odgovorio, već je posle pauze nastavio prethodnu misao.

"Tamo ima jedan pasus koji je straobalan. Da ti ga pročitam?" Sa police je već bio uzeo prvi tom. "O Hugu van der Gusu. Čuo si za njega?"

"Samo to da je bio jedan od prvih flamanskih slikara. Ali ne verujem da sam video neku njegovu sliku."

"Nisi ni mogao. Nijedna nije sačuvana. U svakom slučaju ništa što je potpisao. Priča kaže da je oko 1470. poludeo, buncao da je proklet,

da će ga đavo uzeti i sve to. Tada je već živeo u tom manastiru blizu Brisela, i redovnici bi mu svirali, pokušavajući da ga smire, kao David Saulu. Jedan od bratije napisao je izveštaj o njegovom ludilu, vredi da se pročita ceo - ali deo koji mi se stvarno dopada... Evo, da ti pročitam:

'... Brat Hugo je zbog raspaljenosti svoje uobrazilje bio podložan maštanjima usred bela dana i priviđenjima, te otud pati od bolesti mozga. Jer, vele, postoji mali, vrlo osetljiv organ u blizini mozga, a njime upravljaju moći stvaralaštva i uobrazilje. Ako bi naša uobrazilja bila suviše slikovita ili naša mašta preobilna, biva pogođen ovaj mali organ, a kad se on napne do prskanja otud proizađu ludilo ili mahnitost. Ukoliko bismo da izbegnemo padu u ovu nepopravivu...''

Mordekaj je zamucuo izgovarajući ovu reč.

''... opasnost, moramo obuzdavati svoja maštanja i svoju uobrazilju i svoje sumnje i otklanjati sve druge zaludne i beskorisne misli koje bi mogle uzbuditi naš mozak. Svi smo mi samo ljudi; a zar nesreća što je zadesila našeg brata, kao posledica njegovih maštarija i priviđenja, ne bi mogla i nas da zadesi?''

Zar nije moćno? Prosto mogu da zamislim matorog jarca i njegovo zadovoljstvo dok je ovo pisao: 'Rekao sam ti ja, Hugo! Nisam li oduvek govorio da je opasno sve to slikanje?' A šta misliš? Zašto je poludeo?''

''Svako može da poludi. To nije povlastica slikara; ili pesnika.''

''Jeste, pretpostavljam da je, kad se stvar na to svede, svako lud. Moji su bili ljudi bez greške. Mamica - tako smo je zvali, života mi! - mamica je bila luda od svetog duha, a stari je bio lud i bez njega. Oba brata su mi se fiksala, znači i oni su bili ljudi. Ludi i ljudi i ljudi i ljudi.''

''Je li nešto nije u redu?'' upitao sam, ustavši sa kreveta i idući ka Mordekaju, čije je uzbuđenje za vreme ovog govora sve više raslo, dok se naposletku nije tresao, čvrsto zatvorenih očiju, sa rukom na srcu, a njegov govor se izrodio u puko grcavo krčanje. Teška knjiga mu je iz leve ruke ispala na pod, i na njen tresak je otvorio oči.

"Biće... mi dobro... ako posedim za trenutak. Malo mi se vrti."

Pomogao sam mu da se vrati do sofe, i doneo sam mu, u nedostatku boljeg leka, čašu vode, koju je zahvalno popio. Dok je držao čašu ruke su mu se još tresle.

"A ipak, znaš..." mirno je nastavio, prelazeći gore-dole loptastim prstima po brušenoj čaši, "...postojalo je nešto u van der Gusu. Ili ja bar volim da mislim da jeste. Naravno, ima nešto posebno u svakom umetniku. Nekakva magija - u bukvalnom značenju. Odgonetati znake prirode, pa iznova udisati te iste tajne. Je li da je to tako?"

"Ne znam. Ne verujem da to važi za mene, ali postoje mnogi umetnici koji bi želeli da tako bude. Ali problem sa magijom je, taj što ona ne deluje."

"Jes' đavola", reče mirno Mordekaj.

"Da li se možeš rugati Bogu a verovati u demone?"

"Šta su demoni? Ja verujem u sile četiri elementa: vazdušne duhove, salamandere, vodene vile, patuljke - parabole o prvobitnoj materiji. Vi se smeškate i izrugujete i utukavate u lagodni jezuitski univerzum studentske fizike. Materija nema više tajni za vas, nipošto! Ništa više no duh. Sve je sređeno i poznato, kao mamini ručkovi. Pa i nojevi se u svemiru osećaju kao kod kuće, mada ga ne vide."

"Veruj mi, Mordekaj, ja bih bio srećan u svetu vazdušnih duhova i salamandera; svaki pesnik bi bio. Za čim to misliš da smo mi svi kmečali ovih dvesta godina? Iselili su nas."

"Ali se i dalje rugate rečima. Za vas su one samo ruski balet, zveckanje praporaca. Ali ja sam video salamandere kako obitavaju usred plamena."

"Mordekaj! Sama predstava da je plamen element jeste besmislica. Pola semestra hemije oslobodilo bi te zabludenosti tom idejom. Srednjoškolske hemije, kad smo već na tome."

"Plamen je element promene", rekao je, zanesenim, oholim tonom, "transupstancijalnog. On je most između materije i duha. Šta drugo živi u srcu tvojih džinovskih ciklotrona? Ili u srcu sunca? Ti veruješ u anđele, zar ne - u posrednike između ove i najuzivšenije sfere. E, pa, ja sam razgovarao s njima."

"Najuzivšenija sfera - ona u kojoj obitava Bog?"

"Bag, Bag! Miliji su mi dobro znani duhovi - moji vazdušni duhovi i

salamanderi - koji ti odgovore kad im se obratiš. Bolje golub u ruci nego vrabac na grani. Ali nema smisla da se prepiremo. Još ne. Čekaj dok budeš video moju laboratoriju. Ako ne usaglasimo naše rečnike da bismo se uzajamno razumeli, nastavićemo da osciliramo između Sic i Non do jebenog sudnjeg dana."

"Žao mi je - obično nisam tako neelastičan. Zamišljam da je to manje stvar promišljenog neslaganja a više mentalnog samoodržanja. Bilo bi mi lako da dozvolim tvojoj retorici da me zanese. Znaš, ovo treba da je kompliment."

"Je li, ždereš se što sam pametniji od tebe?"

"Zar se nisi i ti ždrao, Mordekaj, kad je bilo obrnuto, onda kad si me upoznao? Sem toga..." sa osmehom, pokušavajući da stvarima dam povoljniji izgled, "...nisam siguran da si pametniji."

"Oh, jesam, jesam. Veruj mi. Ili me, ako hoćeš, testiraj. Bilo kad. Samo izaberi oružje, dušo. Odaberi jednu nauku, ma koju nauku. Možda bi ti više odgovarala formalna rasprava? Da li su ti poznati datumi vladavine engleskih kraljeva, francuskih, španskih, švedskih, pruskih? Možda bi da se lomamo po obroncima Fineganovog bdenja? Haiku poezija?"

"Dosta! Verujem ti. Ali, majku mu, još postoji jedna oblast u kojoj ipak ja pobeđujem, natčoveče."

Mordekaj je izazivački zabacio glavu. "A to je?"

"Ortoepija?"

"U redu, zagrizao sam. Šta je ortoepija?"

"Nauka o pravilnom izgovaranju reči."

Ni Lucifer, padajući iz raja, nije bio toliko obeshrabren.

"Jeste, jeste, tako je. Ali, boga mu, ja nemam vremena da tražim i gledam kako se svaka cakana reč izgovara. Ali kad nešto izgovorim pogrešno, hoćeš li da me ispraviš?"

"Pretpostavljam da pesnik može da posluži za to, ako već nije nizašta drugo."

"Oh, pripremili smo ti mi svašta. Moraćeš ponovo da razgovaraš sa Džordžom. Ne danas, danas je u ambulanti. Ima moćnu ideju da ovde postavi Marloovog Doktora Fausta, ali smo čekali dok se i ti ne pojaviš. I ima još jedna stvar..." Mordekaj je, njemu nesvojstveno, delovao nesigurno.

"A to je?"

"Nešto sam napisao. Priču. Mislio sam da bi mogao da je pročitaš, pa da mi kažeš šta misliš. Hast je obećao da mogu da je pošaljem napolje, nekom časopisu, pošto je ONB proveri. Ali nisam siguran da je dovoljno dobra. Hoću da kažem, u apsolutnom smislu. Ovde se svima dopada, ali smo mi postali strašno zatvorena grupica. Kao od jedne loze. Ti, međutim, još imaš svoju glavu na ramenima."

"Biće mi drago da je pročitam, i uverevam te da ću biti onoliko pogan kritičar koliko umem. O čemu je?"

"O čemu? Isuse Hriste, za jednog pesnika to je tupadžijsko pitanje. U stvari je o van der Gusu."

"A šta je ONB?"

"Odeljenje za nacionalnu bezbednost. Mali šifranti. Proveravaju sve što kažemo - znaš, sve se snima - kako bi bili sigurni da nismo... hermetični."

"A jeste li hermetični?"

Mordekaj, alhemičar, namignu. "Abra kadabra", reče značajno. A onda je nestao, brz kao vazdušni duh.

Kasnije:

Sažet pregled? Podjednako je lako sažeti ringišpil koji se okreće. Svakako osećanje krivice, zato što sam prouzrokovao Mordekajevo otpadništvo. Ne prestaje da me zapanjuje koliko naši najsitniji postupci mogu imati dalekosežne posledice. Kaluđer u manastiru zapada u zabludu, zamišljajući da opasnost postoji jedino za njega, ali vek kasnije njegova jeres može da uzdrma nacije. Možda su konzervativci u pravu, možda slobodoumlje jeste opasno.

Ali kako stari Adam, Lui II, protestuje zbog ovoga! Što god učinio, nikad ga neću potpuno učutkati. Ponekad mi je potrebna sva moja snaga volje kako bih sprečio da se začuje njegov glas. On uvek čeka, zgrčen u mom srcu, da razumu preotme vlast.

No krivica je samo mali deo onog što osećam. To su, mnogo više, zadivljenost i strahopoštovanje. Kao posmatrač neba. Kad u njegov vidokrug uplovi nova planeta. Zornjača. Lucifir, vladar tame. Iskušitelj.

8. jun

Zu viel, zu viel! Ceo celcati dan sam pričao, pričao. Mozak mi je ploča od 33 obrtaja puštena na 78. Upoznao sam svakog, osim trojice-četvorice, od dvadesetak koliko ih ovde ima; zatvorenici na okupu još više ulivaju strah nego svaki ponaosob. U meni još trepere sazvučja ovih mnogobrojnih susreta, kao prisećanja na muziku posle opere.

Počelo je rano, kad mi je čuvar doneo još od mastila vlažnu pozivnicu da posetim Džordža V. u ambulanti, od koje nijedna bolnica, ni Renov Čelzi, ne bi mogla biti veličanstvenija. Kao da mu je Tijepolo napravio krevet. A cveće Carinik Ruso. Još smo razgovarali o Rilkeu, kome se Džordž manje divi zbog njegovog umeća, a više zbog njegovih jeretičkih nazora. I sam ga je prevodio. Ekscentrična prozodija. Uzdržao sam se od ocene. Prodiskutovali njegove ideje o postavljanju Fausta, što nas je dovelo do njegovog projekta za model teatra. Koji će ovde dole biti sagrađen za njega! (Nema više nikakve sumnje de se logor A. nalazi duboko pod zemljom.)

Ne mogu da se setim imena svih ostalih, ili svega što je rečeno. Samo mi se jedan, Marej Ovo-ili-Ono, preotmeni mladić porcelanskog ponašanja, zasigurno nije dopao, što je bilo obostrano (iako možda sebi laskam: pre će biti da čak nije ni znao da sam tu). Vodio je usplamtelu diskusiju o alhemičarskim koještarijama. Koju bih ovako parafrazirao: "Dva pevca se sparuju u tami; od njihovog potomstva izlegu se zmajorepi pilići. Kroz sedam puta po sedam dana njih spaliti, a njihov pepeo istucati u posudama od osvećenog olova." Na šta ja kažem: Trt! Ali sa kakvom su oni ozbiljnošću razmatrali ovaj trt! Kao što se kasnije potvrdilo, ovoj animaciji je kumovao Mordekaj.

Najviše mi se dopao Bari Mid. Uvek mi godi da sretnem ljude koji su deblji od mene. Mid je lud za filmom, i u dva sata, kad je Džordž morao da primi sredstvo za spavanje kako bi prodremao (jadni Džordž je u lošem stanju, ali svako koga sam upitao kao da ima drugu ideju o uzrocima), odveo me je tri nivoa niže u malu salu za

projekcije i prikazao mi svoju montažu Maknamarinih programskih govora i žena koje vrište, isečenih iz starih filmova strave i užasa. Urnebes koji raste do histerije. Bari se, mrtav hladan, stalno izvinjavao zbog neprimetno tananih grešaka.

4.30. Džordž je opet budan, ali me je ignorisao zbog knjige iz matematike. Počinje da mi se čini da su oni, kao za dete koje je za praznik u poseti rođacima bez dece, odgovornost za moju zabavu raspodelili međusobno. Popodne se, naposljetku, dogodilo da sam došao na staranje onom koji mi je jednostavno predstavljen kao 'Biskup'. Pretpostavljam da je nadimak zaradio zbog svog kicoškog oblačenja. Izložio je društveni poredak koji se ovde razvio. Ukratko, on je ovakav: Mordekaj je, blagodareći ogromnoj snazi i harizmi, neosporavani car blagonaklone anarhije. Biskup nije došao u logor A. iz vojnog zatvora, već iz vojne duševne bolnice, gde je dve godine bolovao od totalne amnezije. Izneo je očaravajuću, lakrdijašku i zastrašujuću povest o svojim brojnim pokušajima samoubistva. Jednom je popio gotovo litar olovne boje. Fuj.

Kasnije, nalupao me je u šahu.

Još kasnije, Marej Ovo-ili-Ono svirao je elektronsku muziku. (Svoju? Neko je rekao da, neko drugi je rekao ne.) U mom maničnom stanju čak je i to zvučalo dobro.

I još više. I još više. Podići Osu na Pelion.

Previše, opet to kažem. A šta će biti od svega toga? Zašto je ovom veličanstvenom čudovištu podaren život? Slušajte nas ponovo sutra.

9. jun

Ah, ali ovo je jedno od onih sutra - one vrste kad osećam kako entropija pobeđuje. Osećam se, ovog sutra, šupalj kao maska od presovanog kartona, sav iskežen i žmirkav i izboran. Istina je, možda - istinska istina - ne toliko da je maska šuplja, već da mi nije stalo da iza nje pogledam u treperavo poigravanje slike slike slike koju pod-um odašilje neispravnom prijemniku nad-uma. Danas sam gadan i blesav i pobeđen. Bolestan sam.

Imao sam posetioce - Mordekaja, Mida, cedulju od Džordža V. - ali održavam svoju usamljenost, tvrdeći da nisam pri sebi. Onda pri kome?

Bio sam suviše dugo odvojen od životodarnog sunca. U tome je moj problem.

A ni dve misli ne mogu da povežem u niz. Ahime.

10. jun

Mnogo bolje, hvala. Da, sasvim se dobro osećam. Sada ponovo posmatran sunčanu stranu poraza.

Činjenice: još jedna poseta H. H.-u. Budući da sam se navikao na podjednaku gipsanu belinu zatvorenika i čuvara, kvarcovana mekota njegovog lica (kao NAJŽUKUSNIJI BELI HLEB, prepečen) izgledala je više no ikad kao narušavanje prirodnog poretka. Ako je to zdravlje, onda neka me bolesti satru!

Razgovarali smo o ovome, onome i još ponečem. Pohvalio je u opštim crtama činjeničnost (sic) mog dnevnika, ali je izuzeo jučerašnji zapis, koji je suviše subjektivan. Ako ikad ponovo počnem da se osećam subjektivistički, samo treba da kažem i čuvar će doneti nešto za umirenje. Ne možemo sebi dozvoliti da nam se dragoceni dani izmigolje, zar ne?

I tako, i tome slično, poskakivali su i gegali se podmazani žlebovi i užleblja njegove banalnosti, gore - dole, napred - natrag, po predvidljivim, kružnim putanjama a onda me je zapitao: "A Zigfrida ste upoznali, zar ne?"

"Zigfrid?" upitao sam, misleći da bi to mogao biti njegov nadimak za Mordekaja.

Namignuo je "Znate... doktor Baskovu?"

"Zigfrid?" ponovo sam upitao, još zbunjeniji nego malopre. "Otkud to?"

"Znate već - kao Zigfridova linija. Neprobojna. Baš zato što sam bio siguran da je hladna kao leš uzeo sam je za ovaj projekt. U principu ne bi išlo da se u ovakvoj situaciji žene muvaju okolo, kad treba da se radi s grupom uspaljenih redova - a još su nekolicina obojeni. Ali sa Zigfridom to ništa ne smeta stvari."

"Izgleda kao da govorite na osnovu iskustva", nabacio sam.

"Vojna ženska pomoćna služba", reče Hast, vrteći glavom. "Nekima od njih nije, nikad dosta; a ostale..." Poverljivo se nagnuo napred.

"Ovo nemojte da stavite u dnevnik, Saketi, ali je činjenično stanje da je ona još junferica."

"Ma nije!" pobunio sam se.

"Nemojte me pogrešno razumeti - Zigfrid je radnik prve klase. Zna svoj posao kao niko drugi, i nikad ne dozvoljava da joj se osećanja pletu u posao. Po pravilu su psiholozi skloni tome da budu sentimentalni, znate već vole da pomažu ljudima. Ne Baskova. Ako ima neku manu, to je nedostatak mašte. Ponekad je malo ograničena u svom načinu razmišljanja. Suviše... znate... konvencionalna. Nemojte pogrešno da me shvatite - ja nauku poštujem kao i bilo koji drugi čovek..."

Klimnuo sam da, jeste, ne shvatam ga pogrešno.

"Bez nauke ne bismo imali ni radijaciju, ni kompjutere, ni Krebiozen, ni čoveka na Mesecu. Ali nauka je samo jedan od načina da se stvari posmatraju. Ja, naravno, Zigfridu ne dozvoljavam da govori ma šta otvoreno dečacima..." tako Hast naziva svoje zamorčice "...ali mislim da oni ipak osećaju njeno neprijateljstvo. Nisu, srećom, dozvolili da to razblaži njihov entuzijazam. Bitno je, što to uviđa čak i Baskova: pustiti ih da sami krmane. Moraju da se istrgnu iz starih shema mišljenja, da krče šta će, da istražuju."

"Ali šta je tačno to", zapitao sam, "što Baskova ne odobrava?"

Ponovo se poverljivo nagnuo napred, nabirajući ušća pocrnelih bora oko očiju. "Nema razloga da ja ne budem taj koji će vam reći, Saketi. I onako biste to ubrzo saznali od nekog od dečaka. Mordekaj će izvesti Magnum Opus!"

"Hoće li?" rekao sam, naslađujući se Hastovom lakovernošću.

Uzvrpoljio se, osetljiv na prvi nagoveštaj skepticizma kao paprat na sunčevu svetlost. "Jeste, hoće! Znam ja šta vi mislite, Saketi. Vi mislite baš ono što misli i stara Zigfrid - da me je Mordekaj nasamario. Da me, kako se to kaže, radi."

"To se nameće kao mogućnost", priznao sam. Onda, džarajući po rani: "Vi ne biste želeli da budem neiskren, je li tako?"

"Nikako, nikako - sve, samo to ne." Sa uzdahom se zavalio u stolicu, puštajući da mu se po licu razliju značajno nabrane borice, kao talasići u plitkoj lokvi njegove nedotupavnosti.

"Vaš me stav", nastavio je, "ne iznenađuje. Budući da sam pročitao opis vašeg razgovora sa Mordekajem, trebalo je da shvatim... Znate, u početku većina ljudi reaguje na isti način. Misle da je alhemija neka vrsta crne magije. Ne shvataju da je to nauka kao ma koja druga. U stvari, prva nauka, i, čak i danas, jedina nauka koja se ne plaši da

posmatra sve činjenice. Saketi, da li ste vi materijalist?"

"Neee... ne bih rekao."

"Ali je to ono što je nauka danas postala! Goli materijalizam i ništa drugo. Pokušajte da nekome govorite o natprirodnim činjenicama - što će reći, činjenicama koje su nadmoćnije od činjenica prirodnih nauka - i oni će zatvoriti oči i zapušiti uši. Oni nemaju predstavu o obimu Proučavanja, o stotinama Tomova, o stolecima Istraživanja..." Mislim da je upravo hteo da ovu poslednju frazu zaokrugli sa: i Razvoja, ali se na vreme zaustavio.

"Primetio sam", nastavio je, doduše okolišno, "da ste ne jednom u svom dnevniku spomenuli Tomu Akvinskog. E, pa, jeste li se ikad zamislili nad tim da je on bio alhemičar? Bio je, a njegov učitelj, Albertus Magnus, bio je još veći alhemičar! Vekovima su najveći evropski umovi proučavali hermetične nauke, a danas dođe neko kao vi, ili Baskova, ni ne potrudivši se da sazna išta o tome pa otpiše sav njihov rad kao puku gomilu praznoverica. I ko je onda praznoveran, a? Ko donosi presudu bez dokaznog materijala? A? A? Jeste li ikada pročitali neku knjigu o alhemiji - jednu jedinu knjigu?"

Morao sam da priznam kako nisam pročitao ni jednu jedinu knjigu o alhemiji.

Hast je trijumfovao: "A ipak mislite da ste pozvani da sudite o vekovima naučenjaka i teolooo-ga?" U njegovom izgovoru ove reči, i zapravo u celokupnom tonu i sadržini njegovog izlaganja, odjekivao je Mordekaj.

"Da ja vama dam jedan savet, Saketi."

"Možete me zvati Lui, gospodine."

"Jeste, to sam i hteo da kažem... Lui. Neka vaš duh bude otvoren, i budite prijemčivi za Nove Pristupe. Svaki veliki korak napred u istoriji čovečanstva od Galileja", još jedan veličanstveno grozomoran mordekaizam, "pa sve do Edisona, u naše vreme, učinili su ljudi koji su se usuđivali da budu različiti."

Obećao sam da ću biti otvoren i prijemčiv, ali H. H., zagrejan za svoj predmet, nije odstupao. Razbio je bataljone slamnatih strašila, i dokazao, mesečarskom logikom, kako je cela obeshrabrujuća priča o tri poslednje godine u Maleziji nastala zbog neprijemčivosti izvesnih neimenovanih ličnosti, na ključnim pozicijama u Vašingtonu, za Nove Pristupe.

Međutim, kad god bih mu postavio pitanje o nečem određenom, postao bi uzdržan i oprezan. Nisam još spreman, natuknuo je, da budem posvećen u misterije. Iz svojih vojničkih dana Hast je sačuvao nepokolebljivu veru u uspešno dejstvo tajni: vrednost znanja opada čim ono postane suviše opštepoznato.

Više ne mogu ni najmanje da sumnjam u vernost Berigenovog portreta 'generalu Ulrika' iz Marsa u konjukciji (koji se, primetio sam, ne može dobiti u našoj biblioteci), i mogu da razumem zbog čega se Hast, mada je na sve strane galamio o kleveti i učinio sve što je mogao da upropasti Berigena, nije nikad usudio da ga potegne na sud. Lakoverna matora budala zaista je vodila celu popišanu, bednu, godinu dana dugu operaciju na Auaiiju pomoću astrologije!

Nadajmo se da se istorija neće doslovce ponoviti, da Mordekaj, suviše prepredeno, ne igra Berigenovu kobnu ulogu.

Kasnije:

Neka bude zabeleženo: čitam jednu jedinu knjigu o alhemiji. Hast ju je poslao po kuriru minut-dva pošto smo se oprostili. *Aspects de l' alchimie traditionnelle* od Rene Aloa, s priloženim kucanim prevodom u fascikli označenoj sa **STROGO POVERLJIVO**.

Sasvim se prijatno čita, kao monomanijačko pismo, od one vrste koja počinje sa:

"Gospodine uredniče,

Vi se verovatno nećete usuditi da šampate ovo pismo, ali..."

11. jun

Proba Fausta: razočarenje, uživanje, a onda brz, užasan pad do stvarnosti.

Ne znam šta sam očekivao od Džordža V. kao reditelja. Pretpostavljam nešto iz reda legendarnih (i verovatno ne postojećih) 'andergrund' postavki Ženea s kraja šezdesetih godina. Ali njegova scenografija za Fausta bila je mlaka smeša pozorišta u krugu i tegobnog mutljaga inscenacija Vilanda Vagnera za Bajrojt. Naravno, kad se publika sastoji jedino od glumaca koji nisu potrebni na pozornici - i mene sa šaptačkom knjigom (koja se pokazala potpuno suvišna; oni su čak i za ovaj prvi progon znali sav tekst) - proscenijum bi bio nezgrapan i neskladan. Ali pretpostavka kako magla poput supe od graška naglašava tragičnost puka je brljivost, uz to i reakcionarna. Istina je, pakao jeste tmast - ali Škotska ne mora tako da izgleda.

Te, izgleda da (srećan sam što mogu izvestiti) naši mladi geniji mogu da pogreše. Ovo je presuda, ali zasnovana na dvadeset godina pomamnog, neprobirljivog i uglavnom razočaravajućeg odlaženja u pozorište. Čudesno u Džordžovom Faustu jeste to što ni on, a ni ma koji drugi ovdašnji zatvorenik nije nikada video pozorišni komad na sceni. Filmove jesu, i ne jedanput je Dž. omanuo zbog pogrešno primenjene tehnike kamere.

No sve ovo je zakeranje i cepidlačenje. Čim su počeli da glume, sva magla se povukla i jedino je bilo moguće diviti se. Da pozajmim izraz od Mordekaja: glumci zaslužuju najveće svalohpeve!

Propustio sam mogućnost, tamo davno, da u toj ulozi gledam Bartona, ali ne mogu da zamislim kako bi mogao biti mnogo bolji od Džordža Vagnera. Bartonov glas je svakako morao biti uzvišeniji u onom poslednjem monologu, ali da li je on mogao tako dobro da ubedi čoveka kako se ovde, in veritas, nalazi živ živcat srednjovekovni učenjak, Bogom opsednuti bogohulitelj, kobno i herojski zaljubljen u Znanje? Da li je Barton mogao postići da Znanje izgleda toliko užasna i skrivena stvar, sukubus, kao kad u uvodnoj sceni, Faust uzdiše: "Slatka analitiko, ti si me zanela!" Kad je to

izgovorio, osetio sam kako se i moje arterije, takođe zanesene, otvaraju da prime njene otrove.

Mordekaj je igrao Mefistofela - koji je mnogo manje upečatljiv kod Marlooa nego u Geteovoj verziji, mada čovek ne bi to pomislio gledajući kako se Mordekaj razigrao. Izgovorio je stihove što počinju: "Pa ovo je pakao, ja nisam van njega", sa ledenom ljupkošću, kao da je ovo priznanje neopozivog prokletstva i očajanja samo epigram, nekakva Šeridanova ili Vajldova igrarija.

I oh! mogao bih da nastavim sa pohvalama, izdvajajući ovde detalj, tamo izraz, neku radnju, ali bi se to svelo na istu stvar - morao bih da ispričam kako je u poslednjem činu Faust, jadikujući u tim poslednjim trenucima očaja pre nego što će ga uzeti pakao, iznenada prestao da bude Faust: ponovo je, strašnom žestinom, Džordž Vagner izbacio iz svog stomaka svaki komadić i kapljicu. Grcao je i gušio se, valjajući se po skliskoj pozornici kao u nekom napadu, dok nisu došli čuvari da ga odnesu natrag u ambulantu, ostavljajući iza kulisa kobajagi-đavole praznih ruku.

"Mordekaj", upitao sam, "šta je to? Je li još bolestan? Šta to nije u redu s njim?"

A Mordekaj, ledeno, kao da je još u svojoj ulozi: "Pa, to je cena koju svi dobri ljudi moraju da plate za znanje. Eto šta biva kad se najedeš začaranih jabuka."

"Hoćeš da kažeš kako... da droga koju su vam dali, droga od koje ste toliko... Da se od nje i ovo događa?"

Bolno se nasmešio i podigao otežalu ruku da skine rogove.

"Nek' ga nosi đavo", reče Marej Sandeman (to je - a ne Ovo-ili-Ono - prezime alhemičarskog entuzijaste), "što ne odgovoriš guzonji na pitanje?"

"Zaveži, Marej", reče Mordekaj.

"Oh, ne brini ti za mene. Ja mu neću reći. Na kraju krajeva, nisam ga ja ovamo doveo. Ali sad, kad je već tu, nije li malo kasno toliko bdeti nad njegovom nevinošću?"

"Ti samo zaveži."

"Hoću da kažem", zaključio je Marej, "da li se iko brinuo zbog toga što smo mi pojeli začarane jabuke?" Mordekaj se okrenuo da me pogleda, njegovo tamno lice beše gotovo nevidljivo pri zamagljenim reflektorima. "Da li želiš da ti se odgovori na pitanje, Saketi? Jer od

sad nadalje, ako ne želiš, ne treba ni da zapitkuješ."

"Kaži mi", rekoš, osećajući se namamljen u predstavu da pokažem veću odvažnost no što sam je uistinu osećao. (Da li je ovakav bio Adamov pad?) "Hoću i ja da znam."

"Džordž umire. Ostalo mu je još nekoliko nedelja, ako se posreći. Pretpostavljam i manje, posle onoga što smo upravo videli."

"Mi svi umiremo", reče Marej Sandeman.

Mordekaj klimnu glavom, lica kao i uvek bez izraza.

"Mi svi umiremo. Od droge koju su nam dali. Palidina. Od njega mozak satrone. Potrebno mu je devet meseci da temeljno obavi posao, nekad malo više, nekad malo manje. A sve to vreme dok truliš, postaješ pametniji. Sve dok..." Mordekaj je, mahnuvši levom rukom nadole, elegantno pokazao na lokvu Džordžove bljuvotine.

12. jun

Budan cele noći - škrabao, škrabao, škrabao. Karakteristično, moja reakcija na Mordekajevo otkrovenje bila je da se povučem, da ustuknem, da zabijem glavu u pesak - i da pišem, dobri Bože, koliko sam pisao! Pošto su Marloovi pentametri i dalje odzvanjali u tmastom vazduhu, ništa nije izgledalo moguće osim slobodnog stiha. Nisam se tome podavao od srednje škole. Sad se osećam raskošno, dok mi ponestaje goriva, samo što u širokim nizovima prekucavam stihove niz stranicu, kao da gladim krzno:

Sazrelo kao kavez golubova, unajmljeno dete,
Dok komadi glinenih posuda zveče pri svakom koraku,
Smrdi na jevtinu krizmu, zajahalo je jarca...

Nemam pojma o čemu je tu reč (magla je gusta) iako naslov (zamumuljeno) glasi 'Hijerodul'. Hijerodul je, kao što sam otkrio prošle nedelje preturajući po Oksfordskom rečniku engleskog jezika, rob u hramu.

Osećam se kao blesavi Kolridž i to onaj kome nije došao nikakav posetilac iz Porloka da ga izbaci iz transa. Počelo je sasvim nevino, kad sam vaskrsao pobačene pesme iz 'Ceremonije' od pre godinu dana ali je jedina veza s tim bogobojažijivim tričarijama uvodna slika sveštenika kako ulazi u hram-lavirint:

...Okreće se levo, okreće se desno, posežući za očima
Božanski lepim. Krv odleprša u lokvu...

Onda se, posle deset stihova, degeneriše (ili uspinje?) ka nečem što potpuno prevazilazi moje moći prepričavanja, a pogotovu analiziranja. Sasvim sigurno je paganska, a možda uz to jeretična. Nikad se ne bih usudio da je objavim pod svojim imenom. Objavim! Još mi se suviše vrti u glavi da bih znao ima li blesava stvar uopšte ritma, a kamoli da li je za objavljivanje.

Ali osećam, kako to biva posle dobre pesme, da je, u poređenju, sve ostalo što sam ma kada napravio ništavno. Na primer, ovo - opis

idola:

Gle! pogledaj crno, nehrapavo telo.
Draguljima iskićen vilični zglob zglob koji jedva naziremo

Dok tamo unutra, otrovani hijerodul,
Umirući šapuće šta je to bog imao na umu...

Ali bih želeo da to i meni šapne.

110 stihova!

Osećam se kao da je prošlo nedelju dana otkad sam, juče popodne,
seo i počeo da radim.

13. jun

Džordž Vagner je umro. Zapečaćeni kovčeg, napunjen onim dronjcima tela koji klinici nisu bili od koristi, uglavljen je u udubljenje grubo iskopano u zavičajnu stenu ovog mesta, naš lični mauzolej. Bili smo prisutni ja, ostali zatvorenici i tri čuvara, ali ni Hast, ni Baskova niti bilo kakav kapelan. Da li je bilo kapelana u Ravensbriku, šta mislite? U svojoj i opštoj pometenosti odmrmljao sam neke prazne molitve, olovno tužne. Pretpostavljam da još leže, ne uspevši se gore, na grubom podu grobnice.

Poluosvetljeno zasvođeno podzemlje, sa svojih dvadesetak nepopunjenih niša, posedovalo je za zatvorenike (kao nizovi postolja za mrtvačke sanduke u kartezijskom manastiru) opčinjavajuću moć znamenja smrti. Pomišljam da ih je na ukop doveo ovaj morbidni poriv, pre nego kakav osećaj poštovanja prema mrtvima.

Dok su ostali jedan po jedan izlazili na vrata u geometrijsku smirenost našeg koridorskog sveta, Mordekaj je položio ruku na kameni zid (koji nije bio hladan, što čovek očekuje od kamena, već topao kao živo telo) i rekao: "Breča." Mislio sam da se spremao da kaže "Zbogom."

"Hajde, pokret", rekao je jedan od čuvara. Ovde sam već dovoljno dugo, pa sad mogu da se razaberem u licima i osobama čuvara; ovo je bilo Kameno oko. Njegovi drugari bili su Prdonja i Revnosni.

Mordekaj se sagnuo da podigne sa poda komad stene veličine pesnice. Revnosni je iz futrole pod pazuhom izvukao revolver. Mordekaj se nasmejao: "Ne podstičem na pobunu, gospodin policajac, mame mi. Samo hoću ovaj lepi komad breče za zbirku kamenja." Stavio ga je u džep.

"Mordekaj", rekoh. "Povodom onog što si mi kazao posle probe... Koliko još ima do tvoje... koliko još očekuješ da ćeš...?"

Mordekaj se okrenuo, već stojeći na pragu, uokviren fluorescencijom hodnika. "Sada sam u sedmom mesecu", reče ravno. "Sedam meseci i devet dana. Što mi daje još pedeset dana ako ne preuranim." Sišao je s praga i skrenuo levo, nestavši.

"Mordekaj", rekoh polazeći za njim.

Kameno oko mi je preprečilo prolaz. "Ne možete sad, gospodine Saketi, da izvinete. Imate zakazan sastanak sa doktorkom Bask." Prdonja i Revnosni zauzeli su položaje levo i desno od mene. "Samo me sledite."

"To je bio vrlo glupav, vrlo nepаметan i vrlo nepromišljen postupak", ponovila je dr Eme Bask ozbiljnim tonom savetnika za profesionalnu orijentaciju. "Ooh, ne što ste se raspitivali za jednog mladog Džordža - pošto mi, kao što ste ukazali, ne bismo bili u stanju da prikrivamo od vas taj aspekt situacije, u svakom slučaju ne zadugo. Mi smo se, vidite, nadali da ćemo pronaći... protivserum. Ali smo utvrdili da je proces, kad jednom započne nepovratan. Avaj. Ne, nije to ono o čemu sam govorila, jer i pored svih vaših protesta zbog onoga što ste izvoleli da nazovete našom nehumanošću, ima u izobilju presedana za ovo što radimo. Tokom cele svoje istorije, medicinska istraživanja su svoje napredovanje plaćala krvlju mučenika."

Zastala je, zadovoljna kako to zvuči.

"Pa zbog čega ste me onda, ako ne zbog toga pozvali ovde na ribanje?"

"Zbog one vrlo glupave, vrlo nepametne i vrlo nepromišljene male istraživačke ekspedicije u biblioteci."

"Dobro vi motrite."

"Oh, pa naravno. Mogu li da zapalim? Hvala." Uglavila je izdrobljeni 'kemel' u zdepastu plastičnu mušticu, nekad proziranu, a sada sa istim smeđim mrljama kao i njen srednji prst i kažiprst.

"Ali bilo da pogledam u Ko je ko sad, ili kad budem pušten, morate priznati da je lako doći do tog podatka."

Ono što sam pronašao u Ko je ko (nema razloga da to sada ne spomenem) bio je identitet korporacije koja zapošljava Hasta kao potpredsednika zaduženog za Istraživanje &

(Ovde su prebrisana dva reda u rukopisu Saketija. - Priređivač)

"Nepoverenje? Obmana?" reče doktor Bask, blago koreći. "Ako je i bilo obmanjivanja, onda ste vi izvesno u njemu sudelovali koliko i ja. No nije li to, zapravo, pre pitanje morala? Mi smo samo pokušavali da vas održimo u dobrom raspoloženju, kako vaš rad ne bi bio

ometan izlišnom anksietizacijom."

"Znači, u stvari, od početka uopšte niste nameravali da me pustite iz logora Arhimed?"

"Uopšte? E, sad dramtizujete. Naravno da ćemo vas pustiti. U ovom ili onom trenutku. Kad javno mnjenje bude povoljno: kad eksperiment dokaže samog sebe pred našim odeljenjem za odnose sa javnošću. Tada ćemo vas vratiti u Springfield. A pošto ćemo tu tačku gotovo sigurno dostići tokom narednih pet godina - ili, verovatnije, tokom istog broja meseci - treba da budete zahvalni na mogućnosti da to vreme provodite ovde, u samom žarištu progresa, umesto tamo gde ste se toliko dosađivali."

"Dabome, ja, u stvari, treba da vam se zahvalim što mi omogućavate da budem svedok svih vaših ubistava. Ma šta kažete!"

"Pa, sad, naravno... kad hoćete tako da gledate na stvari. Ali dosad biste već morali da znate, gospodine Saketi, da svet stvari vidi drugačije od vas. Ako biste pokušali da napravite skandal povodom logora Arhimed, verovatno biste otkrili kako se na vas isto onako malo osvrću koliko su se osvrtni i za vreme vašeg procesa. Oh, našli biste nekoliko srodnih paranoika koji bi slušali vaše smeje govore, ali, znate, ljudi opšte uzev jednostavno ne shvataju ozbiljno protivnike rata."

"Opšte uzev, ljudi ne shvataju ozbiljno svoju savest."

"Jedna drugačija hipoteza, ali i ona se uklapa u isti sklop činjenica, nije li tako?" Doktor Bask je podigla majušnu, ironičnu obrvu, a zatim se (kao da je to bila neophodna poluga) i sama podigla sa niske kožne stolice. Kruta siva haljina, koju su izravnale njene nervozne ruke, elektricitetno je prošaputala. "Ima li još nešto, gospodine Saketi?"

"Rekli ste, kad se tema prvi put pojavila, da ćete mi potpunije objasniti delovanje te droge, tog Palidina."

"Što sam rekla, to ću i uraditi." Ponovo je sela u mrežu od crne kože, doterala blede usne u učiteljski osmeh, i počela izlaganje:

"Uzročnik bolesti - no da li je odista pošteno nazvati bolešću to što donosi toliko dobra? - jeste mali bacil, spiroheta u bliskom srodstvu s Treponemom pallidum. Čuli ste kako je ovde nazivaju Palidinom, imenom koje prilično zataškava činjenicu da je prenosilac koji zaražuje primaoca, za razliku od onih stvorenih farmaceutskim

putem, živ i da se sam razmnožava. Ukratko, bacil.

Možda ste čuli da se priča o Treponemi pallidum? A zovu je takođe i ovako, Spirochaeta pallida? Niste? Pa, biće da vam je verovatno dobro poznata po svojim plodovima. Treponema pallidum je uzročnik sifilisa. Ah, evo starog šoka prilikom prepoznavanja, a!

Određeni bacil s kojim ovde imamo posla je neka vrsta odstupanja, potonji izdanak podgrupe poznate kao Nikolsov varijetet, izolovan 1912. iz zaraženog sifilističarevog mozga, i potom održan u životu u krvotoku zečića. Nebrojene generacije Nikolsovih treponema množile su se u tim laboratorijskim zečevima, i uvek su bile predmet najintenzivnijeg istraživanja - gotovo bi se reklo strahopoštovanja. Pogotovu od 1949. Četrdeset devete su Nelzon i Majer, obojica Amerikanci, usavršili TPI, najbolji dijagnostički test za ovu bolest. Sve ovo, samo uzgred. Treponema koja je usmrtila mladog Džordža bar se toliko razlikuje od Nikolsove treponeme koliko ova od vaše baštenske fele Treponema pallidum.

Ne bi trebalo da vas zapanji kada saznate da je najaktivniji istraživač malog sveta spiroheta ponajviše bila Armija. Mnoge dobre borbe porazio je taj mikroskopski neprijatelj, naravno sve do drugog svetskog rata i pojave penicilina. Ni tada istraživanje nije obustavljeno. Pre otprilike pet godina jedan vojni tim ispitivao je - na zečevima, prirodno - mogućnost primene zračenja kao terapijskog sredstva u slučajevima kad se ne može primeniti uobičajena penicilinska terapija, ili kada - u otprilike tri posto slučajeva - ona ne deluje. Zapažena je neobična situacija - izgleda da je eksperiment stvorio novo krvno srodstvo među zečevima. Krvno srodstvo, da tako kažemo, ne u reproduktivnom smislu, već pre soj zečeva koji primaju krv - i treponeme - jedni od drugih. Jedna određena grana zečeva dobila je ne samo uobičajeni orhitis, već je izgledalo da su, uprkos uobičajenih pustošenja bolesti, postali veoma oštroumni. Nekoliko puta su pobjegli iz kaveza. Izvršavanje zadataka u Skinnerovim kutijama nadmašilo je sve što je ikad zabeleženo. Ja sam rukovodila njihovim testiranjem, i uveravam vas da je to bilo dostignuće za najveće divljenje. I to je, naravno, bilo otkriće Palidina. Morale su da prođu još tri godine pre no što je išta urađeno s tim otkrićem. Tri godine!

Pod mikroskopom Palidin uglavnom izgleda kao i ma koja druga

spiroheta. On je, kao što ime ukazuje, spiralnog oblika, sa sedam uvijutaka. Prosečna *Treponema pallidum* je mnogo veća, mada u retkim slučajevima može da ima svega šest uvijutaka. Ukoliko biste jednu želeli da vidite, sigurna sam... Ne? Zaista su vrlo ljupke. Pokreću se istezanjem po dužini, kao harmonika, pa se onda zgrče. Vrlo graciozno. Udžbenici ih nazivaju 'vazdušastim'. Provela sam sate prosto ih gledajući kako plivaju tamo-amo u plazmi.

Oh, ima sijaset razlika između *Treponeme pallidum* i *Palidina*, ali nismo bili u stanju da utvrdimo šta je tačno to što ovom drugom daje njegovu izuzetnu moć. Sifilis je u svojim kasnim stadijima ozloglašen po tome što napada centralni nervni sistem. Na primer, kad se spirohete probiju u kičmenu moždinu - a od početne zaraženosti može da prođe dobrih dvadeset godina - dobijete *tabes dorsalis* - to je najrasprostranjenija posledica, i prilično gadna. Niste čuli za *tabes*? Pa, tačno je da se danas manje sreće. U početku vam samo noge klecaju, onda zglobovi oteknu i omekšaju dok više nisu u stanju da vas drže, i, konačno, oko deset posto obolelih oslepi. To je *tabes*, a kad spirohete dođu do mozga - pribijaju se uz kičmenu moždinu, osmotično, vrlo slično načinu na koji se sok uspinje unutar drveta - e, tada dobijate generalnu parezu, čija je patologija mnogo zanimljivija. Nekoliko dobro poznatih slučajeva biće za vas, kao umetnika, privlačni: Doniceti, Gogen, i, ne manje važan, filozof Niče, koji je svoja poslednja pisma iz ludnice potpisivao sa 'Dionizije'."

"A zar među njima nema značajnijih pesnika?" upitao sam.

"U stvari je bolest dobila svoje ime zahvaljujući pesniku: Frankastorijusu, koji je 1530. napisao, u stihovima, na latinskom, pastoralu o ovčaru Sifilisu, momčetu bolesnom od ljubavi. Ja je nisam čitala, ali ako želite...? Onda su tu, takođe, braća Gonkur, opat Galijani, Hugo Volf... Ali veličanstveni i besmrtni primer šta može da postigne *Treponema pallidum* jeste Adolf Hitler.

E sad, kad spiroheta u mozgu ne bi postizala ništa drugo osim ovakve vrste rasula - delirijume i dezintegraciju - ne bi postojao logor Arhimed. Ali izraženo je mišljenje - i to od strane vrlo cenjenih ljudi (mada obično nisu bili iz medicinske struke) - da je *neurosifilis* često isto onoliko koristan koliko je u drugim slučajevima štetan, te da su geniji koje sam spomenula (a mogla bih da pridodam mnoge druge) bili u podjednako meri njegovi dužnici i žrtve.

Sve je to, na koncu, pitanje prirode genija. Najbolje objašnjenje genijalnosti koje mi je poznato, ono što obuhvata većinu podataka kojima raspolažemo, jeste Kestlerovo: da je čin genijalnosti jednostavno povezivanje dve do tada odvojene oblasti, matrice - talenat za protivstavljanje. Arhimedova kada je mali primer: do njega niko nije doveo u vezu merenje mase sa opštepoznatim zapažanjem o promeni zapremine vode. Pitanje za modernog istraživača glasi: šta se odista događa u mozgu u trenutku kad Arhimed izgovara 'Eureka?'. Sada je, izgleda, jasno da je to neka vrsta raspada - um se doslovce dezintegriše, i stare, jasno određene kategorije su za izvesno vreme nepostojane i sposobne da se pregrupišu."

"Ali upravo je to novo grupisanje poremećenih kategorija", pobunio sam se, "ono u čemu se sastoji čin genijalnosti. Nije bitan raspad, već novi spojevi koji mu slede. Ludaci mogu da se raspadnu isto tako spektakularno kao i geniji."

Doktor Bask se nasmešila, zagonetna u svom velu dima od cigarete. "Možda je ona tanka linija za koju se govori kako razdvaja genijalnost od ludila samo slučajnost. Možda ludak jednostavno nema tu sreću da bude u pravu. Ali uzimam u obzir vašu primedbu i mogu na nju da odgovorim. Držim da vi smatrate kako je genijalnost samo jedan posto inspiracije, da je proces pripreme za trenutak kad naiđe 'Eureka?' ono presudno u oblikovanju genija. Ukratko, njegovo obrazovanje, pomoću kojeg upoznaje stvarnost.

No zar to ne bi bilo samo izvrdavanje? Šta su obrazovanje, pa i samo pamćenje, ako ne rekapitulacija svih genijalnih trenutaka u izvesnoj kulturi. Obrazovanje je uvek rušenje starih kategorija i njihovo ponovno kombinovanje na bolji način. A ko ima bolje pamćenje, strogo uzevši, od katatoničara koji vaškrsava neki deo prošlosti u svoj njegovoj celovitosti, potpuno poništavajući sadašnji trenutak? Mogla bih da odem tako daleko i kažem da je sama misao bolest mozga, degenerativno stanje materije.

Pa kad bi genijalnost bila kontinuiran proces, umesto onog što jeste - srećna slučajnost - ona za nas ne bi imala nikakvu vrednost! U oblastima kao što je matematika geniji se obično istroše najkasnije do tridesete. Um se brani od dezintegrišućeg procesa kreativnosti; počinje da se stvrdnjava, predstave se učvršćuju u nepromenljive sisteme, koji jednostavno odbijaju da budu razloženi i iznova

formirani. Uzmite Ovensa, velikog anatoma viktorijanskog doba, koji jednostavno nije hteo da razume Darvina. To je samoodržanje, čisto i jednostavno.

A pomislite onda šta se događa ako genijalnost ne zauzda samu sebe već uporno nastavi da se strmoglavljuje u haos najslobodnijih asocijacija. Mislim na onog heroja vas literata, Džemsa Džojasa. Znam bezbroj psihijatara koji bi, mirne savesti, prihvatili Fineganovo bdenje kao sušti odraz ludila i njegovog autora hospitalizovali samo na osnovu tog dokaza. Genije? Oh, da. No svi mi obični ljudi posedujemo dovoljno zdravog razuma da bismo shvatili da je genijalnost, kao i triper, društvena bolest, te preduzimamo odgovarajuće mere. Sve naše genije stavljamo u ovu ili onu vrstu karantina, kako bismo izbegli zarazu.

Ukoliko vam je potreban dodatni dokaz za ovo što govorim, onda pogledajte oko sebe. Ovde imamo na svaki prst po genija, i šta je njihova glavna zanimacija? Kakvom to uzvišenom cilju posvećuju ogromnu zalihu svojih združenih inteligencija visokog dometa? Proučavanju himera! Alhemiji!

Oh, sigurna sam da niko, čak ni sam doktor Faustus, nije posvetio prodorniju inteligenciju, finiju oštroumnost ili dublje poimanje hermetičnim naukama. Kao što je Mordekaj spreman da naglasi, vekovima su se najpametniji zagonetari i najprepredeniji mračnjaci bavili razradom tih intelektualnih arabeski. Dovoljno duboko da se udavi i najuzvišeniji um. Ali uprkos svemu tome, to je gomila budalaština, kao što i vi i ja, i Mordekaj Vašington savršeno dobro znamo."

"Izgleda da Hast tako ne misli", rekoh odmereno.

"Kao što smo svi mi takođe svesni, Hast je obična budala", reče Baskova, gaseći svoj 'kemel', ispušen do plastične muštikle.

"Oh, ja to ne bih rekao", rekoh.

"Zato što on čita vaš dnevnik - što radim i ja. Ne možete tek tek tako da poreknete ono što ste tamo već napisali. Rekli ste šta mislite o Mordekajevim idejama i o načinu na koji zaluđuje Hasta."

"Možda imam manje predrasuda no što mi vi priznajete. Zadržaću za sebe svoj sud o Mordekajevim teorijama, ako nemate ništa protiv."

"Saketi, vi ste veći licemer nego što sam mislila. Verujte u kakve god budalaštine želite, i govorite sve laži koje vam srce ište. Meni je to

svejedno. Obračunaću se ja ubrzo s tim šarlatanom."

"A kako?" upitao sam.

"Sve je već ugovoreno. Pobrinuću se da za glavnu borbu dobijete mesto pored ringa."

"Kad će to da bude?"

"Pa uoči Ivanjdana. Kad bi inače?"

Kasnije:

Poruka od Hasta, pisana rukom: "Bravo, Lui! Brani svoja prava! Pokazaćemo toj rospiji mudroseru dve-tri stvarčice iduće nedelje. Ne sumnjaj u to!

Sve najbolje,

H. H."

15. jun

Ovde je vaš stari prijatelj, takođe Lui (ili, popularno, Lui istim načinom) s prekrasnim novim novostima za sve vas patnike od angsta i angine, za one što ih savest muči a Bog opseđa, za psihosomatičare i jednostavno stigmatičare. Možete da odbacite taj pojas za kilu! Jer, mon semblable, mon frere, nema ničeg u središtu stvari osim bolne praznine, aleluja! A ona više ni ne boli, ne, praznina je srećna koliko je dan dug. To je ona tajna koju su posedovali drevni mudraci, to je ona istina koja će nas osloboditi, tebe i mene. Ponavljaj je triput ujutru i triput uveče: Boga nema, nije ga ni bilo, i neće ga ni biti, svet bez kraja i konca, amin.

Bi li ti da to porekneš, stari Adamitu, Lui I? Dozvoli onda da te uputim na tvoju rođenu pesmu, pesmu za koju si tvrdio kako nisi sposoban da je razumeš. Ja je razumem: idol je šupalj; njegov govor - prevara. Nema Vaala, prijatelju moj, unutra je samo šaptač koji stavlja tvoje reči u Njegova usta. Dar-mar antropomorfizma. Poreci! Ni sva tvoja bogobojažljivost, ni mudrost, dečko moj!

I O! O! te tvoje dragocene, ulagivačke pesme koje ližu zlatno dupe tvog kobajagi Boga-tatice. Kakvo sranje, a? Godine i godine sranja, njegovog gomilanja, kao tičica (beše li Avgustinova?) koja je pokušala da pomeri planinu, kamičak po kamičak, a jedan kamičak pomera milenijum, i kad je i poslednja trunčica bila prenesena, ni treptaj večnosti nije protekao. A ti, lastavičji prdežu, nisi čak nasrnuo ni na planine. Bregovi Švajcarske - a onda; kao nastavak? Brabonjci Vatikana?

Ha, čujem, kao iz velike daljine, tvoj umereni protest: Reče bezumnik u srcu svojem: nema Boga.

A mudar čovek to izgovara glasno.

Kasnije, mnogo kasnije:

Mislim da nije potrebno objašnjavati da sam se danas i juče osećao loše. Mislim da sam u ovom dnevniku već spomenuo kako sam verovao da me je doktor Mieris izlečio od migrena. Takođe sam

mislio da me je izlečio od skerca kakvi su predstavljeni onim gore.

Misliti.

Mislio.

Bupnuo.

Tle je još razbloćkano, i mada sam ponovo pri sebi, ne izgleda mi sasvim trajna ta prisebnost. Malodušan sam, iznuren od njegovih krajnosti, i glava mi puca; kasno je.

Išao sam ovim hodnicima, hodnicima, hodnicima. Razmišljajući o onome što je Baskova imala da kaže, dok nisam bio primoran da razmatram ozbiljnija pitanja koja je pokrenuo Lui II. Njemu ne odgovaram, pošto je taj đavo podjednako dobar teolog kao i ja, tautološki.

Onda, ćutanje. No nije li ćutanje istovetno, gotovo, priznavanju poraza? Usamljenom i nepričešćenom, nedostaje mi milosti: eto u čemu je stvar.

O Bože, uprosti ove jednačine!

16. jun

"Morituri te salutamus", reče Mordekaj, otvarajući vrata, nasmejan, na šta ja, potpuno ugasnuo, nisam imao bolji odgovor osim optimističkog pokreta rukom.

"Quind nunc?" upitao je, zatvarajući vrata - osećao sam se još manje sposoban da odgovorim na to pitanje. Zapravo, jedina svrha moje posete bila je da izbegnem suočavanje sa problemom a-šta-sad.

"Milosrđe", odgovorio sam. "Koji bih drugi razlog mogao imati da osvetlim tvoju turobnu ćeliju?" Mala šala, koja je, omanuvši, samo navukla još turobnosti.

"Baza milosrđa", reče Mordekaj, "neutrališe kiselinu sumnje u samog sebe."

"Da li i ti dobijaš primerak mog dnevnika?" upitao sam.

"Ne, ali mnogo viđam Hasta, i zabrinuti smo za tebe. Znaš, ti u svom dnevniku ne bi napisao nešto što zaista hoćeš da ostane tajna, pa stoga nema razloga da se mrštiš. Tvoj je problem, Saketi, intelektualna gordost. Voliš da praviš sjebani oratorijum od svakog duhovnog svrbeža i drhturenja koje te spopadne. E sad, ono što ti ja predlažem, ako ćeš da izgubiš veru, onda bogamu idi kod zubara da to izvadiš. Boleće samo ako nastaviš da čačkaš."

"Ali ja sam došao ovamo da se zainteresujem za tvoje probleme, Mordekaj. Svoje jedino želim da zaboravim."

"Dabome, dabome. E, pa, onda se raskomoti. Imam dovoljno problema za obojicu." Prodorno je zviznuo, i pozvao: "Ops! Mops! Zeko-Pego! Dođite da se rukujete sa svojim novim malim bratom." Okrenuo se i rekao mi: "Mogu li da vam predstavim svoja tri pajtaša? Svoje ognjene zmajeve?"

Iz sparne tame prostorije (osvetljene samo svetlošću dve sveće koje su stajale na stolu pored udaljenog zida, i treće, koju je M. držao u ruci) oprezno su doskakutala tri zeca. Jedan je bio beo, bez mrljice, a druga dva šarena.

"Ops!", reče Mordekaj. "Rukuj se s mojim prijateljem Donovanom."

Nisko sam se sagnuo, a beli zec je doskakutao dva skoka bliže, oštroumno onjušio, podigao se na zadnje noge i ispružio prednju

desnu šapicu, koju sam primio palcem i kažiprstom i prodrmao.

"Milo mi je, Opsi", rekoh.

Opsi izvuče krznatu šapicu iz mog stiska i povuče se.

"Opsi?" upitao sam Mordekaja.

"Skraćenica za opsimat - onaj koji počinje da uči pozno u životu. Svi smo mi ovde opsimati. Hajde Mopsi, na tebe je red."

Približio se drugi zec, išaran mrkim i crnim pegama. Kad se uspravio na zadnje šape, mogao sam da vidim na njegovom trbuhu nešto što je izgledalo kao vime mada sasvim nesrazmerne veličine. Pokazao sam ga Mordekaju.

"Znaš, to je orhitis - zapaljenje mošnica. To je cena koju oni plaćaju za to što su tako bistri."

Naglo sam ispustio Mopsijevu šapicu, preplašivši sva tri zeca natrag u njihova skrovišta, u tamnoj sobi.

"Oh, ne brini zbog bacila. Jedino kad bi taj prst stavio u usta... Da bi rasle spirohetama je potrebno toplo, vlažno mesto. To je ono što veneričnu bolest čini tako veneričnom. Možeš da se dezinfikuješ u mom kupatilu, ali mogu li prvo da pozovem Zeku-Pegu natrag? Mora da se oseća vrlo nesiguran jer si ga preskočio."

Preko volje sam se rukovao sa Zekom-Pegom. Posle toga sam se oprao sapunom i hladnom vodom.

"Gde je Zekhop?" upitao sam, sapunjajući se po drugi put.

"Otišao je bogu na istinu", odgovorio je Mordekaj iz tmine. "Zečevi se ne drže tako dugo kao mi. Dve, tri nedelje, i onda, paf!"

Kad sam se iz fluorescentnog kupatila vratio u veću sobu, za trenutak sam obnevideo. "Treba da probaš plinsko svetlo, Mordekaj. Predivni izum našeg modernog doba."

"U stvari, plinsko svetlo mi gori u dane kad mi oči nisu pod otkazom. Ali u danima kao današnji jaka svetlost bi prošla kroz moj nežni sulc kao igličasti grad. Da li da ti ispričam o svojim drugim oboljenjima? Hoćeš li se sažaliti?"

"Ako bi to za tebe bilo ikakvo olakšanje."

"Oh, neizmerno olakšanje. Prva dva meseca nije bilo ničeg što bi sada izgledalo posebno vredno pomena: nekoliko čireva po desnima, osip, otekline - ništa što ma koji izvežbani hipohondar ne bi mogao da uradi za sebe. A onda sam, u trećem mesecu, dobio laringitis uz istovremeno neobuzdano oduševljenje za matematiku.

Vrlo pogodan hobi za mutavce, a? Ubrzo potom počela je da mi se raspada jetra i požutele su mi beonjače. Od tada živim na krompir-pireu, kuvanom voću, fantastičnim slatkišima i sve nekim takvim bljuvotinama. Ništa meso, ništa riba, ništa piće. Ne da mi je baš mnogo stalo do pića. Hoću da kažem, nije mi potreban jači duhovni stimulans od ovog koji imam, zar ne? U vreme hepatitisa sam dobio svoj prvi literarni poriv, pa sam naučio francuski i nemački - i tad sam napisao onu priču koju ti još nisam pokazao. Ne odlazi iz ove sobe a da je ne poneseš - čuješ li, Saketi?"

"Već sam nameravao da je zatražim."

"Do u četvrti mesec bio sam samo vreća boljetica. Teškoća da se one opišu je ta što u retrospektivnoj naraciji svojim bolestima dajem suviše jasne granice. U stvari, faze su zamucene i poklapaju se. Čirevi u ustima i osipi nisu nestali zato što se pojavilo nešto drugo, a ima i nejasnih grčeva i iznenadnih proliva i trzaja celog tela koji dođu i odu za dan ili sat. Sa svim simptomima koje sam imao u ovom ili onom trenutku, gotovo da sam iscrpao Hastingsovu enciklopediju patologije."

"Zar nije Religije i etike?"

"Iscripao sam i nju."

"Ali kada? Kad si našao vreme za sve to obrazovanje? To je ono što ne mogu da shvatim. Gde si, za sedam meseci, našao vremena da prikupiš... sve?"

"Sedi, Saketi, i ispričaću ti o svemu. Ali prvo mi učini uslugu - donesi mi onaj termos sa mog radnog stola. Budi drug."

Oči su mi se prilagodile na poluosvetljenu sobu, i mogao sam da odem do stola ne saplevši se. Termos orošen kapljicama stajao je na STROGO POVERLJIVIM koricama dosijea, od one vrste kakvu mi je slao Hast. Njegovo mokro dno napravilo je prstenastu mrlju na kartonu.

"Hvala", reče Mordekaj, prihvatajući termos i otčepljujući ga. Bio je poluopružen na niskom divanu presvučenom prugastom svilom, poduprt mekim jastučićima. Jedan od šarenih zečeva sklupčao se u njegovom krilu.

Bučno je otpio iz termososa. "Ponudio bih te, ali..."

"Hvala, kao da jesi. Nisam žedan."

"Problem, vidiš, nije u tome kako to radim, već kako da prestanem to

da radim. Ne mogu da prestanem i u tome je pola mog jada. U najgorim svojim trenucima, dok mi je glava, bljujući, u pišarniku, stari moždani sulc samo nastavlja da fermentira, nesvestan pomanjkanja some. Ne, nije nesvestan; prosto ravnodušan, na odstojanju, posmatrač. Više me zanimaju fovističke boje mojih bljuvotina ili hemija želudačnih kiselina nego puki lokalni jadi mojih creva. Ja stalno mislim; premišljam, proračunavam. Ovaj moždani sulc se nikad ne zaustavlja, baš kao što se ne zaustavljaju srce ili pluća. Čak i dok ovde sedim i govorim, moj um se razleteo po tangentama, kovitima, pokušavajući da sveže sve nepovezane delove univerzuma u jedinstveni čvor svesti. Jebeš ga, ne prestaje. Noću su mi potrebne injekcije da bih zaspao, a dok spavam sanjam tehnikolorske košmare besprimernog, i koliko mi je poznato, potpuno originalnog užasa. Da ti se skrvi led. To je nekakav spunerizam."

"Jeste, primetio sam."

"Ipak, jedna stvar - jedna stvar može da ga zaustavi, na kratko: kad dobijam napad. Nakon toga sam još sat srećno beslovesan."

"I ti imaš napade."

"U sve manjim razmacima. To su trudovi pomoću kojih se pripremam da svoj duh predam praznini. Aortitis - to je poslednja vest iz središta zbivanja. Aorta mi više nije elastična, pa sad, kako sam shvatio, zalistak propada. Krv se pri svakom otkucaju vraća natrag u levu komoru, te stara mašinicica (kako ga od milja zovemo) ubrzava da bi nadoknadila. Ali, ubrzo - paf! Još jedan mali zeka pade na poprištu nauke." Položio je dve teške crne šake na sklupčanog zeca i zatvorio oči. "Nije li to patetično?"

Ne dižući se sa jastuka na podu, popunio sam vreme (iznenada ispražnjeno kao probušena kapsula Džemini koja gubi vazduh jednim brzim uuups!) nemim razgledanjem Mordekajeve sobe. Mada velika koliko moja, njena tama puna sevova stvarala je iluziju beskrajne prostranosti iz koje su se, na mahove, izdvajale hipoteze o nameštaju. Faustovske police za knjige dosezale su do tavanice duž svih zidova, osim gde je stajao divan iznad kojeg je visila reprodukcija oltara u Gentu, a njeno nepodudaranje sa originalom bilo je prikriveno povoljnom tminom.

Blizu prenatrpanog radnog stola (koji je gotovo potpuno zauzimao ono što je po rasporedu u mojoj sobi bilo uzvišenje za spavanje)

nalazio se aparat-mehanizam ili skulptura od metala visoka oko četiri stope, koja se sastojala od nekoliko uvis stremecih šipki, na čijim su vrhovima bile male metalne kugle koje su svetlucale pri svetlosti sveća, a okružavale su centralnu, veću kuglu, koja se zlatasto presijavala: svi ovi delovi uspostavljali su jednu za mišljenu sferu ocrtanu sa dva debela gvozdена pojasa.

"Ono?" reče Mordekaj. "To je moj model koji prikazuje kretanje planeta. Napravljen po lično mojim specifikacijama. Raznolika kretanja svakog malog meseca i planete regulišu na-na-na-n-ti stepen minijaturizovani ugrađeni radio elementi. Pravo sa stranica Popularne elektronike, zar ne?"

"Ali čemu služi?"

"On je odraz prirode - nije li to dovoljno? Nekada, davno, brijao sam po astrologiji, ali je to čak i onda imalo samo simboličan značaj. Za pravi rad postoji gore opservatorija. Ah, da li su ti to oči zablistale jer si se nečem domislio? Naziraj Velikog bekstva? Batali to, Saketi. Mi nikad ne dospevamo dalje od malog planetarijuma, do kog prijem s teleskopa prenosi interna televizija."

"Kažeš 'nekada davno'. Da li to znači da si digao ruke od astrologije?"

Mordekaj je uzdahnuo. "Život je tako kratak. Nema mesta za sve. Pomisli na sve ženske koje sad neću nikad tucati, na sve pesme uz koje neću igrati. A takođe bih voleo da mi se pružila prilika da odem u Evropu i hitro bacim pogled na sve one stvari o kojima sam čitao. Kultura. Ali to mi nije zapisano u zvezdama. Uvek ću ti zavideti na onom putovanju u Evropu. Sva ona mesta u koja želim da odem. Rim, Firenca, Venecija. Engleske katedrale. Mon Sen Mišel. Eskorijal. Briž i", sa pokretom ka slici u pozlaćenom okviru jagnjeta što krvari, "Gent. Svuda, u stvari, a kuda si ti otišao, ti tupadžijo. U Švajcarsku i Nemačku! Isuse Hriste, što li si se tamo zamlaćivao? Hoću reći, šta su planine? One su bradavice na licu Zemlje. A što se tiče bilo čeg severno od Alpa... Eto, četiri godine sam služio odmah pored Hajdelberga, i što se mene tiče, Evropa prestaje na Rajni. Najbolji dokaz je činjenica da mi je prijao svaki pivom naliveni, od knedli razgnjecani minut mojih odsustava. Osim kad su domoroci isuviše buljili u moju-za-njih-zapanjujuću pigmentaciju pa sam se osećao kao zaostatak iz Buhenvalda. Deutschland!" Mordekaj je

objavu svoje presude zaključio s takvom žestinom da je užasnuti zec zaždio iz njegovog krila. "Radije bih odmor proveo u Misisipiju."

"To je s moje strane dovelo do nekoliko uspomena o mojoj fulbrajtovskej godini, dovoljno ugodnih da se prepričaju, ali ovde mimo glavnog predmeta, zajedno sa kratkim pregledom, punim krivice, mojih razloga (književnih, muzičkih) zbog kojih sam zarad Nemačke napustio Evropu (distinkcija koju sam prećutno prihvatio)."

"Rilke-gnjilke!" reče Mordekaj kad sam završio. "Knjige možeš da čitaš i ovde. Priznaj - opčinjenost Nemačkom u ovom veku opčinjenost je gnusobom. Odlaziš tamo kako bi onjušio pramen dima što još lebdi u vazduhu. Kaži mi jedno - jesi li napravio izlet do Dahaua, ili nisi?"

Jesam, i ispiričao sam mu. Želeo je da mu opišem grad i logor, i povinovao sam se. Njegova glad za detaljima bila je suviše velika da bi je moje pamćenje moglo zadovoljiti, iako sam samog sebe iznenadio podrobnostima koje sam uspeo da napabirčim: prošlo je dosta vremena otkad sam bio tamo.

"Pitao sam samo zato", reče Mordekaj, kad se uverio da su izvori pamćenja presušili, "što sam u poslednje vreme sanjao o logorima smrti. Shvatljiva zanimacija, slažeš li se? Očito, to je samo analogija s našim malim domom, ovde na Zapadu. Izuzevši to što sam zatvorenik i izuzevši to što sam određen za istrebljenje, ne mogu da se požalim. Na kraju krajeva nije li svako?"

"Zatvorenik? Često se tako osećam - jeste."

"Nije. Mislio sam: određen za klanicu. Razlika je u tome što sam imao tu nesreću da zavirim u naređenje o pogubljenju, dok većina ljudi ode do peći misleći da će se tuširati." Hrapavo se nasmejao, okrenuvši se postrance na divanu da me bolje vidi, jer sam sada stajao na drugom kraju sobe, pored satnog mehanizma za planetarni model.

"Nije to samo Nemačka", rekao je. "I nije to samo logor Arhimed. To je ceo univerzum. Ceo prokleti univerzum je zajebani koncentracioni logor."

Mordekaj se otkotrljao natrag u hrpu jastučića sa kićankama, istovremeno kašljući i smejući se, oborivši poluprazan termos na persijski tepih koji je pokrivao popločani pod. Dohvatio ga je, video da je prazan i uz psovku ga zavitlao preko sobe, provalivši krilo

obojenog paravana što je odeljivao jedan ugao sobe.

"Pritisni na dugme pored vrata, hoćeš li, Saketi? Treba mi još te bljutave ušećerene vode koju ovde nazivaju kafom. Baš si drug."

Gotovo u istom trenutku kad sam pozvonio, stigao je čuvar u crnoj uniformi (to je bio Prdonja) sa kolicima natovarenim kolačima, od kojih je Mordekaj napravio odбір. Meni je drugi posilni pružio tri otmene porcelanske činije pune sveže narezane šargarepe.

Mordekaj je odgurnuo razvalinu knjiga i papira sa ivice svog radnog stola, napravivši mesto za naše tanjire i poslužavnik s kolačima. Zagrizao je veliki čokoladni ekler, štrcnuvši sa drugog kraja šlag na list otkucanih brojeva.

"Uvek želim", rekao je s punim ustima, "da to bude meso."

U međuvremenu su se zečevi uspenrali na sto i diskretno grickali svoju šargarepu. Čak i pri svetlosti sveća mogao sam da vidim razgovetni trag što su ga zagnojene šape ostavile po otvorenim knjigama i koricama POVERLJIVO.

"Samo izvoli, samo izvoli", reče Mordekaj, posluživši se komadom slatke pite sa sirom.

"Hvala, ali stvarno nisam gladan."

"Onda ne obraćaj pažnju na mene. Ja jesam."

Svesrdno sam se trudio da ne obraćam pažnju, no da bih to postigao bilo je neophodno da svoju pažnju posvetim nečem drugom, i tako sam u trajanju dve šolje kafe i četiri velika kolača mogao da uzmem slučajne uzorke gornjih slojeva Mordekajevog radnog stola. U popisu koji sledi nužno izostavljam sve što se nalazilo izvan domašaja svetlosti triju sveća, kao i sve moguće ranije Troje misli koje su zatrpane ispod.

Video sam:

Nekoliko knjiga o alhemiji - Tabula smaragdina. Zlatni i blagosloveni kovčežić čudesa Prirode od Benediktusa Figulisa, Geberova Dela, Poasonovog Nikolasa Flamela itd. - mnoge u poslednjim stadijima slikovitosti;

Tabele proizvoljno naređanih brojeva;

Tri ili četiri udžbenika elektronike - najobimniji: Tehnologija DNA od vunderkinda s Kalifornijskog tehničkog fakulteta Kurta Vredena, prekucan, sa zamamnom etiketom POVERLJIVO prilepljenom na kartonske korice;

Nekoliko reprodukcija u boji iscepljenih iz Skirinih knjiga o umetnosti, uglavnom dela flamanskih majstora, mada je tu bio detalj Rafaelove Atinske škole i ofucani otisak Direrovog drvoreza Melanholija;

Plastična lobanja, vrlo dekorativna, s očima od imitacije rubina;

Remboova biografija od Enid Starki, i Plejadino izdanje pesnikovih dela;

IV tom Hastingsove Enciklopedije, na čije otvorene stranice je Mordekaj (ili jedan od zečeva?) prevrnuo mastionicu;

Vitgeštajnov Tractatus Logico-Philosophicus sa još malo istog mastila na kožnom povezu (sada, dok pravim ovaj popis; prisećam se za šta je Luter upotrebljavao mastionice);

Štapići od stabljika hajdučke trave;

Nekoliko fascikli, raznih boja, narandžaste, mrke, sive, crne - njihove otkucane etikete slabo čitljive pri lošem svetlu, izuzimajući najbližu - Knjiga rashoda od Dž. Vagnera. Iz njenih stranica izvirivao je (da li je njoj pripadao, pa ispao, ili samo služio za obeležavanje, ne mogu da kažem) ispucali list pergamenta na kojem je raznobojnim mastilima bio nacrtan nezgrapnan crtež, ne mnogo veštije od prosečne drljotine iz muškog klozeta. Onaj deo crteža koji sam mogao da vidim predstavljao je krunisanog i bradatog čoveka kako drži dugačko žezlo na kojem je naslagano, jedna na drugu, još šest kruna. Kralj je stajao na čudnom postolju koje je cvetoliko raslo sa puzavice, koja se, iznad kraljeve glave, granala u neku vrstu rešetke. Tamo gde su bili spojevi rešetke nalazilo se još šest muških glava, prostije, niže vrste, a uz svaku glavu jedno slovo abecede, od D do I. Leva polovina ove glavonosne puzavice izvijala se van pogleda u Džordžovu zatvorenu knjigu;

I, prekrivajući sve ostalo, hrpe Mordekajevih stenografskih škrabotina, a među njima se nalazilo nekoliko crteža koji su bili izrađeni još nezgrapnije od ovog koji sam upravo opisao.

Kraj popisa.

Osim povremenih rasejanih milošti upućenih zečevima koji su, završivši svoju zakusku, njuškali poslužavnik s kolačima), Mordekaj je ćutao dok se nabokavao kolačima. Međutim, posle finalne korpice s jagodama, ponovo je postao pričljiv, da ne kažem maničan:

"Da li ti je dovoljno toplo? Odista bih morao da smanjim temperaturu peći kad imam društvo, ali tada dobijam drhtavicu. Hoćeš li da vidiš

autentično filozofsko jaje? Nijedan alhemičar ne može da bude bez njega. Naravno da hoćeš. Dođi - danas ću ti razotkriti sve misterije." Krenuo sam za njim do onog daljeg, zaklonjenog ugla sobe i primetio sam kako se vrelina, dok smo se približavali, pojačava. Pored četvrtaste, pločicama obložene peći koju je sakrivao paravan, vazduh je bio zagrejan do temperature saune.

"Glete!" intonirao je Mordekaj. "Atanor!"

S police na zidu uzeo je dva teška štitnika za lice, pružajući mi jedan. "Oni se upotrebljavaju kad je bračna ložnica otvorena", objasnio je, bez izraza na licu. "Moraćeš da oprostiš mom atanoru: on je, priznajem, na struju, što nije baš comme il faut", što je Mordekaj izgovorio kao kam-il-fota, "ali se na taj način mnogo lakše održava vatra koja je puna pare, proždiruća, postojana, nerazorna, tankočutna, sveobuhvatna, vazdušasta, koja ometa i izvitoperava. Mi ovde stremimo tradicionalnim ciljevima alhemije, ali sam sebi dozvolio izvesnu slobodu u pogledu nekih sredstava koja koristimo. E, sad, ako staviš tu masku, pustiću te da zaviriš u maminu tibu, kako je od milja nazivaju u struci."

Prorezi za oči na maski bili su zaštićeni obojenim staklom. Stavivši je u tamnoj sobi, bio sam kao slep.

"Ecce." reče Mordekaj, i vrh pločicama obložene peći kliznu u stranu uz mehaničko zujanje, otkrivši zažarenu šupljinu, u čijoj unutrašnjosti se tamno presijavao na polovima spljošten predmet, visok oko dve stope - filozofsko jaje (iliti, prozaično, retorta). Bila je otprilike zanimljiva koliko i rerna, na koju je donekle i ličila.

Poklopac se uz brujanje zatvorio, i ja sam s lica smaknuo masku mokru od znoja.

"Vatra u kaminu bila bi sablasnija", rekoh.

"Cilj opravdava sredstva. Ovo će uspeti."

"Mm", rekoh, vraćajući se svome jastuku u drugom delu sobe, gde je bilo umerenih 32 stepena.

"Uspeće", insistirao je, idući za mnom.

"Šta zapravo bariš u svom velikom loncu? Preobražavaš neplemeniti metal u zlato? Ako ostavimo po strani pesničke asocijacije, čemu to? Danas ima mnogo elemenata koji su dragoceniji od zlata. Zar u ovom postkejnsovskom dobu takva ambicija ne bi bila prilično donkihotovska?"

"Stavio sam tu istu primedbu Hastu pre nekoliko meseci, kad se eskperiment pripremao. Stoga je metalni opus samo korak na našem putu, a krajnji cilj bi bio destilisati eliksir za naše zajedničko dobro." Mordekaj se nasmeši "Eliksir dugovečnosti."

"Ili mladosti, mislim da su ga tako zvali."

"To je, naravno, ono što je opčinilo Hasta."

"I kako se ukrčkava taj napitak? Pretpostavljam da je vaš recept strogo čuvana tajna."

"Jeste, u nekim pojedinostima, mada se osnovi mogu naći u Geberu i Paracelzusu. Ali, stvarno, Saketi, da li želiš da znaš? Stavljáš li spasenje na kocku da bi doznao? Želiš li da ja svoje stavim na kocku? Rejmon Lili kaže: 'Zaklinjem vam se svojom dušom da ćete, ukoliko ovo odate, biti prokleti.' Ako bi se, naravno, zadovoljio nepotpunim izveštajem..."

"Što god je Izis voljna da razotkrije."

"Filosofsko jaje - veliki lonac koji si video u atanoru - sadrži jednu apotekarsku smešu rastvorenu u vodi, koja je poslednja devedeset četiri dana naizmenice preko dana bila izlagana vrelini telurskih vatri, a noću sjaju zvezde Sirijus. Pravo govoreći, zlato nije metal; ono je svetlost. Oduvek se smatralo da je Sirijus posebno delotvoran u operacijama ove vrste, ali je u prošlosti bilo teško uhvatiti Sirijusovu svetlost u čistom stanju, pošto je svetlost okolnih zvezda bila sklona da je razblaži, umanjujući njena osobena svojstva. Ovde je upotrebljen radio teleskop kako bi se obezbedila neophodna homogenost. Jesi li video sočivo zavareno u vrh jajeta? Ono usmerava čisti snop zraka na nevestu i ženika koji su unutra, na sumpor i merkur."

"Mislio sam da hvataš Sirijusovu svetlost. Primaš radio talase."

"Tim bolje. Jedino ljudska nesavršenost povlači distinkciju između radio i svetlosnih talasa. Kad bismo samo bili dovoljno produhovljeni, videli bismo i radio talase. Ali da se vratimo na stvar, kroz devedeset i devet dana, noć uoči Ivanjdana, relikvijarij će biti otvoren i eliksir pretočen. Znaš, ne bi trebalo da se smeješ. Pokvari se sav efekat."

"Izvini. Pokušavam da se ne smejem, ali ti si se toliko izveštio u ovome. Stalno mislim na Bena Džonsona."

"Misliš da nisam ozbiljan."

"Strahovito ozbiljan. I scenski efekti su bolji od svega što je Džordž

smislio za Doktora Fausta: one tegle s fetusima na polici za knjige, taj putir... osvećen je, naravno?"

Mordekaj klimnu glavom.

"Znao sam. I to prstenje koje danas nosiš - masonske prstenje?"

"Veoma drevno." Ponosno je promrdao prstima.

"Izveo si gala predstavu, Mordekaj, ali šta ćeš da izvedeš na bis?"

"Ako ovaj put ne upali, ne moram da vodim brigu za bis, znaš. Rok se približava. Ali uspeće, bogamu! To me čak ni ne zabrinjava."

Odmahnuo sam glavom u nedoumici. Nisam mogao da dokonam da li se Mordekaj zaneo svojim veličanstvenim šarlatanstvom ili su ovi simboli vere bili samo neophodan dodatak jedne veće prevare, kao neka prateća priredba. Čak sam počeo da se pitam da li bi me, kad bi imao dovoljno vremena, mogao preobratiti u svoju ludost - ako ne pomoću razumnih argumenata, onda jednostavno uzvišenim primerom svoje smrtno ozbiljne i nepokolebljive usrdnosti.

"Zašto to tebi izgleda toliko smešno?" upita Mordekaj, smrtno ozbiljan, nepokolebljiv, usrdan.

"To je kombinacija čini i činjenica, ludila i analize. Na primer, one knjige na tvom stolu - Vitgenštajn i Vreden. Ti ih odista čitaš, zar ne?" Klimnuo je. "I verujem da ih čitaš. Eto, to, a onda pored toga, čista ujdurma bajronovske dijaboličnosti, šega šerpi i fetusa u flašama."

"Eto, ja činim sve što mogu da bih osavremenio alhemičarske procedure, ali moj odnos prema čistoj Nauci, sa velikim N, postavio je još pre jednog veka sabrat alhemičar, Artir Rembo: Science est trop lente. Suviše je spora. Koliko je tek sporija za mene no za njega! Koliko mi vremena preostaje? Mesec, dva. A i da su mi godine umesto meseci, u čemu je razlika? Nauka se, fatalno, povinuje drugom zakonu termodinamike - magiji je dopušteno da se usprotivi. Činjenica je da me univerzum u kojem moram da umrem ne interesuje."

"Što će reći da si izabrao samoobmanu."

"A, ne! Izabrao sam bekstvo. Izabrao sam slobodu:"

"Došao si na predivno mesto da je nađeš."

Mordekaj se, sve nemirniji, skotrljao s divana, na koji samo što je bio legao, i počeo da korača po sobi, gestikulišući. "Pa baš ovde je moja sloboda najveća. Najbolje čemu možemo da se nadamo, u

konačnom i nesavršenom svetu, jeste to da naši umovi budu slobodni, a logor Arhimed je jedinstveno opremljen da mi omogući baš to, i ni jedno drugo, oslobođenje. Možda bih mogao da izuzmem i Institut za viša proučavanja u Prinstonu, jer je, koliko sam shvatio, organizovan na vrlo sličan način. Vidiš, ovde sve mogu da prezirem; na ma kojem drugom mestu čovek prećutno počinje da prihvata svoj položaj, čovek prestaje da se bori, da se hvata ukoštac sa svakom novom nepravdom i ruglom, čovek postaje beznadežno kompromisan."

"Glupost i sofisterija. Prosto probaš kako ti koja teorija pristaje."

"Ah, Saketi, ti ponireš u suštinu moje duše. Ali postoji, i pored svega, smisao u mojoj gluposti i sofisteriji. Načini od svog katoličkog Baga čuvara ovog zatvora-univerzuma, i tačno dobijaš dokaz Akvinskog, glupav, sofistički: jedino ako se podredimo Njegovoj volji možemo biti slobodni. Dok, u stvari, kao što je Lucifer dobro znao, kao što ja znam, kao što ti slutiš, čovek će se jedino osloboditi pokazavši Mu dug nos."

"A znaš po koju cenu se to čini."

"Cena greha je smrt, ali je smrt i cena vrline. Trebaće ti zato bolja baba-roga. Možda pakao? Pa ovo je pakao, ja nisam van njega. Dante nema čime da uplaši logoraše Buhenvalda. Zašto tvoj za sveca proglašeni papa Pije nije protestovao protiv nacističkih furuna? Ne iz obazrivosti ili kukavičluka, već zbog instinkta korporacijske lojalnosti. Pije je osetio da su logori uništenja nešto najpribližnije planu Svemogućeg što je smrtni čovek do sada stvorio. Bog je uveličani Ajhman."

"Stvarno!" rekoh. Jer izvesne granice postoje.

"Stvarno", bio je uporan Mordekaj. Još brže je koračao po sobi.

"Razmotri osnovni organizacioni princip logora - da ne postoji nikakva veza između zatvoreničkog ponašaja i njihovog nagrađivanja ili kažnjavanja. Kad u Aušvcu nešto pogrešiš, bivaš kažnjen, ali je podjednako moguće da ćeš biti kažnjen ako uradiš ono što ti je naređeno, ili čak-ako ne uradiš ništa. Potpuno je jasno da je Bag organizovao Svoje logore po istom kalupu. Da navedem samo jedan stih iz Knjige propovjednikove (stih za koji je moja majka verovala da ima posebnu primenjivost na njen život): 'Vidjeh pravednika koji propada u pravdi svojoj, i bezbožnika koji dugo živi u

svojoj zloći.' Jer nema koristi od mudrosti kao ni od pravednosti, i mudrac umire kao i bezumnik.

Odvraćamo pogled od ugljenisanih dečjih kostiju ispred krematorijuma, a šta je sa Bagom koji osuđuje dečicu - često baš tu istu - na večni oganj? I to u svakoj parnici, za potpuno istu grešku - slučajnost njihovog rađanja. Veruj mi, jednog dana će Himler biti proglašen za sveca. Uostalom, Pije već jeste. Je l' to odlaziš, Saketi?"

"Ne želim da se raspravljam s tobom, a ne daješ mi veliki izbor. To što govoriš je..."

"Neizrecivo. Možda za tebe, ali za mene nije. Ako ipak ostaneš još malo, obećavam da ću biti blaži. I nagradiću te - pokazaću ti gde se nalazi logor Arhimed. Ne u poretku Svemogućeg, već na mapi."

"Kako si to otkrio?"

"Pomoću zvezda, kao svaki navigator. Vidiš, jedna opservatorija, čak i opservatorija kojom se upravlja na daljinu, može se upotrebiti i mnogo prozaičnije. Mi smo u Koloradu, pokazaću ti."

S police je uzeo folio svitak i razvio ga na stolu. Topografska mapa savezne države zauzimala je dve strane. "Evo nas", rekao je, pokazavši prstom. "U Teluridu. Krajem veka to je bio veliki rudarski grad. Moja teorija je da se logoru može prići kroz neki od starih kopova."

"Ali ako su sva tvoja posmatranja vršena putem televizije, onda ne možeš biti potpuno siguran, zar ne, da se teleskop nalazi tačno iznad nas, a ne stotinu, ili hiljadu milja odavde."

"Čovek nikad ne može biti potpuno siguran u ma šta, ali mi se čini da je to mnogo truda ni zbog čega. A pored toga, tu je onaj komad breče koji sam prekjuče digao s poda katakombe. Sadrži tragove silvanita, jednog od zlatonosnih telurida. Znači, nalazimo se negde u rudniku zlata."

Unapred sam se nasmejao sopstvenoj šali: "Izvesti ovde Magnum Opus svakako je slučaj dolivanja tamo gde se presipa."

Mordekaj reče, ne smejući se (sada vidim da to i nije bila neka neodoljiva šala): "Tišina! Nešto čujem."

Nakon duge tišine, prošaputao sam: "Šta?"

Lica zagnjurenog u prevelike ruke, Mordekaj nije odgovorio. To me je podsetilo na trenutak kad sam prvi put ugledao Džordža Vagnera,

duž zatamnjenog dela hodnika, kako osluškuje utvare. Mordekaj se stresao celim telom, onda se opustio.

"Zemlja podrhtava?" natuknuo je, smešeci se. "Ne-ne , samo laka raspaljenost moći uobrazilje, pretpostavljam, kao u brata Huga. Ali sad moraš da mi kažeš, pošteno i iskreno, šta misliš o mojoj laboratoriji? Da li zadovoljava?"

"Oh, vrlo je zgodna."

"Da li bi ikad poželeo da budeš zatvoren u ćeliji koja je finija od ove?" zapitao je užurbano.

"Da sam alhemičar, nikad."

"Ništa joj ne manjka, baš ništa?"

"Pročitao sam", rekoh, da isprobam (jer nisam video kuda smeru s ovim vatrenim ispitivanjem), "da su neki alhemičari, u šesnaestom i sedamnaestom veku, imali u svojim laboratorijama orgulje od sedam cevi. Krave uz muziku daju više mleka: može li ona da bude od neke koristi u tvom radu?"

"Muzika? Mrzim muziku", reče Mordekaj. "Moj otac je bio džez muzičar, a i moja dva starija brata. Najbeznačajniji od beznačajnih, ali to im je bio život. Kad nisu vežbali, onda su slušali ploče ili bi uključili radio. Nisam mogao da zinem ili napravim ma i najmanji šum, a da oni ne skoče na mene zbog toga. Nemoj meni da pričaš o muzici! Crnčuge imaju urođeni smisao za ritam, tako kažu, te sam kad mi je bilo tri godine morao da počnem da uzimam časove stepovanja. Bio sam grozan, i bili su mi odvratni, ali vidiš, imao sam urođen taj smisao za ritam pa se sa časovima nastavilo. Učitelj nam je pokazivao parčiće iz starih filmova Širli Templ, i morali smo da naučimo njene numere, sve do poslednjeg osmeha i treptaja. Kad mi je bilo šest, Mamica me je odvela u mesni bioskop na večernju amatersku priredbu četvrtkom. Obukla me je u tako pišično elegantni kostim anđelčeta, sve same šljokice i cic. Moja tačka je bila Sagradiću stepenice do Raja. Je l' znaš to?" Odmahnuo sam glavom.

"Ide ovako..." Počeo je da peva pesmu svojim hrapavim, papagajskim falsetom i da istovremeno sulja nogama po tepihu.

"Kurvino kopile!" uzviknuo je, prekidajući. "Jebeš ga, kako mogu nešto da izvedem na prokletom tepihu?" Sagao se, uhvatio za rese ivicu tepiha sa šarom i potpuno ga povukao sa popločanog poda, pri

tom povlačeći ili prevrćući nameštaj.

Onda je, još glasnije nastavio svoje groteskno pevanje i igranje:

'Sagradiću stepenice do Raja,
Po jedan stepenik svaki dan...'

Mlatarao je rukama, neusklađeno s loše pevanom melodijom. Rad nogu mu se pretvorio u obično zbrkano toptanje. "Dospeću tamo po svaku cenu", kreštao je. Izbacivši obe noge preda se, pao je na leđa. Pesma se izvrnula u bolne krike, dok su njegove ruke i noge nastavile da mlataraju unaokolo. Silovito je udarao glavom o pločice poda.

Napad je potrajao vrlo kratko a već su stigli čuvari s bolničarem. Mordekaj je obuzdan i umiren.

"Moraćete sada malo da ga ostavite", reče oficir-čuvar. "Ima nešto što bih morao da ponesem sa sobom. Ako biste pričekali samo sekundu..."

Otišao sam do Mordekajevog radnog stola i pronašao STROGO POVERLJIVE korice koje sam primetio kad je Mordekaj otvorio atlas. Oficir je sumnjičavo gledao korice.

"Imate li odobrenje da time rukujete?" upitao je.

"To je priča koju je napisao", objasnio sam, izvukavši iz korica otkucane stranice i pokazavši mu naslov: Portret Pompanija. "Zamolio me je da to pročitam."

Odvratio je pogled od kucanih stranica. "U redu, u redu. Ali, Hrista mu, nemojte meni to da pokazujete!"

Ostavio sam ga s bolničarem i čuvarima. Otkud to da se, kad god sam bio s Mordekajem, neposredno posle toga osećam kao da nisam položio važan ispit?

Kasnije:

Poruka od Mordekaja. Nikad se, tvrdi, nije bolje osećao.

17. jun

Postoji veliko zadovoljstvo i njemu saobrazan veliki bol (jedina metafora koja mi pada na pamet setno je analna) u izbacivanju (metafora stidno proviruje) novog oeuvre. Divna reč, oeuvre.

Nedavni upad Luija II na ove stranice može se pokazati koristan u jednom pogledu: omogućio mi je (tačnije, prinudio me) da svoj dosadašnji rad sagledam jasnije, da shvatim kako je sve to u potpunosti bilo prostituisanje... i još je. Treba da dodam kako u to odricanje uključujem onaj skorašnji gromoviti izliv, Hijerodula.

Pored samog Dela-u-radu, takođe nazirem svetlucanje nečeg krupnijeg, verovatno svog Magnum Opusa, koji je delimično inspirisan Mordekajevim jučerašnjim blasfemijama...

Pročitao Portret Pompanija koji je bolji nego što sam očekivao, pa ipak čudnovato razočaravajuć. Mislim da je to zato što je pripovest toliko suzdržana, radnja tako brižljivo razrađena, jezik takve skladne lepote, da sam nezadovoljan. Nadao sam se jednom cri de coeur, neo-figurativnom primerku akcione književnosti, poverljivom naziranju Pravog Mordekaja Vašingtona. Dok je, u stvari, 'Portret' mogao napisati R. L. Stivenson kao dodatak 'Prenoćištu' (osim što ima 40.000 reči, gotovo koliko roman).

Vredi prepričati sadržinu, pogotovu što nema ničeg drugog čime bih danas da popunim svoj dnevnik, osim okrajaka Procesu izvitorepavanja (igra rečima, zahvaljujući Džemu Džojisu). Stoga evo ovoga, činjenično:

'Portret' počinje opsenarski klasičnom scenom u manastiru Rouge-Cloirre gde poludelog van der Gusa redovnici leče od 'raspaljenosti duhovnih moći'. Njihova sredstva su naizmenično nežna i grozomorna i podjednako nedelotvorna. Van der Gus umire u nastupu užasa pred neminovnošću svog prokletstva.

Posle pogreba (tu prvo dođe divna nadgrobna beseda), po noći dolazi stranac, iskopa kovčeg, otvori ga, i lešu ponovo udahne život. Sad doznajemo da je Hugo prodao svoju dušu u zamenu za (1) kompletan obilazak italijanskog poluostrva kako bi video sve velike slike - dela Masaća, Učela, dela Frančeska i ostalih - u Flandriji

poznatih samo na osnovu opisa ili gravira, i (2) tri godine nenadmašne slikarske veštine. Njegova je ambicija ne samo da nadmaši majstore Severa i Juga, već da se nadmeće upravo sa stvaralaštvom Svemogućeg.

Glavni deo priče se odnosi na van der Gusove posete Milanu (tu je kratka i uverljiva scena s mladim da Vinčijem), Sijeni i Firenci: Tu su duge diskusije između Huga, njegovog dijaboličnog saputnika i ostalih umetnika tog vremena, o prirodi i svrsi umetnosti. Početna van der Gusova teza je ona uobičajena: umetnost treba da odslikava stvarnost. On ne može da razreši kako to najbolje postići - da li predstavljanjem i najsitnijih detalja i dragom kamenju podobnim tonovima flamanske škole ili italijanskim majstorskim baratanjem prostorom i plastičnim formama. Postepeno, međutim, kako stiče obećano majstorstvo i ostvaruje sintezu ova dva stila, on više nije zaokupljen odslikavanjem stvarnosti već time da je (podboden od đavola) potčini sebi. Umetnost se probražava u magiju.

Jedino u svom vrhunskom oevre (dok mu se treća godina bliži kraju), portretu na koji se odnosi naslov, on postiže svoj natprirodni cilj, a čak i tada, dok ga đavo odnosi u pakao, čitalac ostaje u nedoumici da li je konačna propast u priči posledica Hugove magije ili samo đavolove prepredenosti.

U radnju je utkana prilično mlaka ljubavna priča Faust-Margareta. Smejljio sam se tiho na opis junakinje: kao model, bar po spoljašnosti, poslužila je doktor Ema Bask. Nije ni čudo što je bezuspešno neuverljiva kao ljubavna priča!

Zaključak: dopada mi se ova knjiga, i mislim da će se dopasti svakom ko voli knjige o slikarima i đavolima.

Kasnije:

Osim jednog sata za večeru, koju sam pojeo sa zatvorenicima u zajedničkoj trpezariji (mora da su glavnog kuvara dobili od luksuzne prekookeanske linije!), ceo dan i još pola noći radio sam... na onom 'nečem krupnijem' što sam ranije u toku dana nazirao. To je drama, moj početnički pokušaj na tom polju, i ako je gola brzina ikakav pokazatelj vrednosti, mora da je predivna: završio sam prvu verziju polovine prvog čina. Gotovo da se bojim da otkrijem njen naslov.

Jedan deo mene još uzmiče od onog što sam naumio, kao cenzor iz devetnaestog veka suočen s današnjim literarnim raskusnostima; drugom delu zastaje dah pred njenom uznesenom natkriljujućom smelošću. Kakve tantalovštine! Vidim da sada moram da se izjasnim ili da umaknem:

AUSCHWITZ:
komedija

Mordekajeva 'raspaljenost duhovne moći' mora da je zarazna. Branite me, anđeli, i vi koji podarujete milost! Zao duh je ušao u mene!

18. jun

Sastojci Svakodnevnog Sveta:

Časovnici. Časovnici po hodnicima, preveliki, reklamiraju svoje proizvođače, ustremljeni neutralnosti, nespokojni da će obespokojiti, kao časovnici u javnim zgradama. Međutim, kazaljka koja pokazuje minute ne kreće se sporim, neprimetnim nizvodnim strujanjem drugih električnih satova, već naglim, rastrojavajućim poluminutnim skokovima, kvantumima vremena. Kazaljka je strela, ali strela prevedena iz linearnog u kružno kretanje: prvo zvonko oslobađanje, smesta praćeno samouverenim otkucajem; potom za trenutak treperi u svojoj meti. Čovek počinje da se usteže da takvu napravu upita za tačno vreme.

Odsustvo prirodnih simbola. Da nabrojim odsutnosti: sunce, i propratne pojave; boje, sve osim onih kojima smo mi prevukli zidove, ili onih na nama, sve boje koje mi nismo morali da izmislimo kao uslov za njihovo postojanje; kola ili brodovi ili taljige ili baloni ili ma kakva vidljiva prevozna sredstva (kud god da idemo, idemo liftovima); kiša, vetar, svi proizvoljni znaci klime; predeo (kako bi bogato izgledala čulima čak i prerija Nebraske - još manje, čak beskrajna pustinja), morska površina, nebo! drveće, trava, tle, život - bilo kakav život osim naših čilećih egzistencija. Čak i takvi prirodni simboli koji se još mogu pronaći među nama - takve antikvarne jednostavnosti kao što su vrata ili stolice ili činije s voćem ili bokali ili odbačene cipele - kao da poprimaju potpuno hipotetične osobine. Čovek pretpostavlja da će, kao krajnji ishod, okolina naprosto iščileti. (Jedini smisao ovih mojih zapažanja je potvrđivanje; ona potiču od Barija Mida.)

Tiranija mode. Kao da parodiraju lažnu slobodu koja nam je ovde dopuštena, zatvorenici se podaju neumerenom i apsurdnom pomodarstvu, žudeći ne toliko da se lepo oblače koliko da nadmaše makar šta što časopis His ili Time kaže da je hit. Perike, mamuze, šminka, parfemi, kompleti za plažu i skijaška odela - bilo šta. Onda ti cvetovi, naglo kao što su i procvetali, uvenu; jutrošnji esteta, posle podne je postao asketa u skrpljenoj robijaškoj odeći domaće

proizvodnje, sirotinjskijoj od svake koju bi ijedna robijašnica koja drži do sebe izdala svojim pitomcima. Pomodarstvo je, mislim, čežnjiv izraz solidarnosti sa spoljašnjim svetom i sa prošlošću; reakcija na njega, objava očajanja što se takva solidarnost može ostvariti.

Cuisine. Ovde je hrana neverovatno dobra. Danas sam, na primer, iz ogromnog izbora doručaka, uzeo pržene banane, jaja pečena u ljusci pa prelivena ljutim sosom od paradajza, kobasice, carske mrvice i kapučino. U podne sam pojeo, na ručku sa Barijem Midom i Biskupom, u ćeliji ovog drugog: pola tuceta najfinijih ostriga, salatu od krstovnika, zebe stranadice na divljem pirinču, hladne špargle, i za desert, dame blanche sa umućenim mileramom i likerom od nara. Ako je ikada obed vadio za šampanjcem onda je to bio ovaj, ali pošto nijedan od mojih partnera za ručak nije mogao ili nije hteo da pije, zadovoljio sam se Oulmesom, marokanskom mineralnom vodom. (Kad ne mogu da pijem šampanjac, bar znam da nekome zadajem mnogo muke.) Večernji obed je glavni društveni događaj dana za većinu zatvorenika i niko ga ne zbrzava. Od mnogih izvanrednih mogućnosti, izabrao sam: supu od kornjače; hors d'oeuvre od jagnječih žlezdi; salatu Cezar; pastrmku potočaru isprženu na pravoj vatri od drva; Rehmedaillon sa sosom od crvene ribizle; pečene šargarepe, pasulj na francuski način sa bademima, i čudnu, vazdušastu vrstu krompira; a za desert dvostruka porcija Wieneršmarmar. (Debljam kao nikad, jer nikad ranije nisam imao prilike da ovako jedem iz dana u dan - ili tako malo razloga da se brinem oko svoje znak navoda linije završen znak navoda. Ostali zatvorenici me smatraju čudom, jer njihov apetit nije ništa bolji no što bi se očekivalo od osuđenika, koji su povrh svega smrtno bolesni. Oni insisitiraju na ovim banketima u duhu perverzije: "Hajde da jedemo kolače!")

Ćelije. Hirovitost i skupocenost jedini su zajednički činilac. Biskup, u skladu sa svojim sveštenskim likom, ima slabost za crkveni nameštaj; Mid ima sobu prepunu stočića sa rasprodaja Armije spasa (pravi film o njima); Marej Sandeman ima pedigirane bauhausovske antikvite. A ja sam najzad poslušao Mordekajev savet i izmenio svoj dekor tako da odgovara mom ukusu. Soba je potpuno ogoljena i živim sa ležajem, stolom i stolicom, pokušavajući da gole zidove zaodenem tvorevinama imaginacije, pokušavajući da donesem

odluku. Otkrivam, na svoju žalost, da mi se dopada baš tako kako je. Posete. Uprkos ovom dnevniku, niko ni sa kim ne provodi mnogo vremena. U trpezariji i nekim drugim područjima dopušteno je da se tu i tamo porazgovara, ali je prekršaj bontona obratiti se ma kome prilikom slučajnih susreta u biblioteci, po hodnicima, itd. Najveći deo društvenog života odvija se na vrlo formalan način. Uobičajene su pozivnice koje raznose čuvari, sa jasno naznačenim trajanjem posete. Svako je suviše potresno svestan toga koliko malo vremena mu je ostalo. Svako vidi strelu Vremena kako treperi u meti. Sutra možda još o ovome.

Kasnije:

Prvi čin Auschwitz a dovršen. Drugi čin u razmatranju.

19. jun

Sastojci Svakodnevnog Sveta (nastavak):

Bioskop. Utorkom i četvrtkom uveče. Filmovi se biraju većinom glasova, s liste predloga za koju svako (osim mene!) može da predlaže. U praksi, svake nedelje se prikazuju jedan novi i jedan reprizni film. Program ove nedelje: strahovit odlomak Felinijeve Comedie, koja se najzad izborila da izađe iz Vrhovnog suda; Grifitov film po Ibzenovim Avetima. Isti glumac je igrao i oca švalera i obolelog sina. Na kraju poslednje rolne u projektor je ubačen žuti filter (ili je, možda, film viraziran), i junak pretrpi napad lokomotorne ataksije, šmirantski ili prilično rastrojavajući. Uz Aveti, nekoliko crtanih filmova serije Terrytunes iz četrdesetih godina i turistički film, dosadan da siđeš s uma (lov na pastrmke u škotskim gorama). Zašto? Ne zbog neke sklonosti kiču (niko se nije smejao). Možda je to još jedan bezuspešan pokušaj solidarnosti s većim svetom onih ništarija napolju.

Ostale zabave. Od Džordžove smrti, nije se ponovo javljalo interesovanje za pozorište (iako će se možda Auschwitz, kad ga završim, izvoditi) ali ponekad neki od zatvorenika priredi javno čitanje svog poslednjeg dela ili recital, ili kakoseonozvaše hepening. Bio sam samo na jednom od njih; i smatram da je dosadan, kao Letovenje u Škotskoj, ako ne i dosadniji: alhemičarski tekst u herojskim dvostisima, delo jednog od mladih genija. N-da.

Ekipni sportovi. Jeste, tako sam rekao. Mordekaj je, pre nekoliko meseci, izmislio jednu razrađenu varijantu kroketa (delimično zanosvanu na igri Luisa Kerola) koju igraju timovi od tri do sedam igrača. Svakog petka uveče igra se utakmica između Kolumbovaca i Unitarista. (Imena timova nisu baš tako zgodna-zgodna kao što možda izgledaju. Odnose se na suparničke škole mišljenja o pitanju prirode i porekla sifilisa; Kolumbovska škola tvrdi da su spirohete u Evropi iz Novog sveta uvezli Kolumbovi mornari - što bi bilo objašnjenje za veliku epidemiju iz 1495. - dok Unitaristi veruju da su mnoge prividne varijante veneričnih bolesti u stvari samo jedna, nazvana trepone matozis, koja za svoju protejsku raznovrsnost ima

da zahvali raznolikim društvenim okolnostima, ličnim navikama i klimi.)

Anomija. Ništa iznenađujuće, pošto je odsustvo bitnih društvenih ili porodičnih veza bio jedan od uslova za odabiranje zatvorenika. Istina, postoji nekakav duh zajedničkog pripadanja, zajednice - ali je to zajednica izgnanika, i slaba uteha. Ljubavni zanosi, smirenija ali dugotrajnija zadovoljstva filoprogenitivnosti i normalna, normativna sreća u građenju, godinu po godinu, oblika sopstvenog života, u osmišljavanju tog oblika na ovaj ili onaj način - osnovna ljudska iskustva - sve im je to uskraćeno, čak i kao mogućnost. Kao što je Mid juče sa žaljenjem rekao: "Ah, sve one devojke koje nisam ostavio za sobom! Kako je to jadno!" Njihova genijalnost, iako u drugim vidovima može da nadoknađuje, samo povećava rastojanja koja su se stvorila između njih i proste rulje, jer i kad bi bili izlečeni i kad bi im bilo dozvoljeno da odu iz logora Arhimed, u svetu bi se osećali kao stranci. Ovde, u ovim dubokim jazbinama, oni su naučili da vide sunce; tamo, u svetu svetlosti, ljudi još gledaju senke na zidovima pećine.

Kasnije:

Drugi čin je gotov.

Mordekaj je danas imao novi, teži napad. Možda će biti neophodno da se Magnum Opus odloži. Ili, kako ga s puno poštovanja naziva Marej S., Jaka Stvar.

20. jun

Mordekaj je opet dobro, i raspored ostaje isti. Istrošio sam svoje sposobnosti za letopis sitneža. Sada, samo čekanje.

Kasnije:

Pola trećeg čina. Stvar je fantastična.

21. jun

Fantastična je, i završena!

Ima tu mnogo da se prepravlja, naravno, ali završena je. Da zahvalim...

Kome? Avgustin kaže u svojim Ispovestima (I, 1): "Jer, ne znajući te, mogli bismo mjesto tebe zazivati što drugo." Podjednako opasno u umetnosti kao i u magiji. Pa, ako đavolu moram da zahvalim za Auschwitz, neka bude zabeleženo da mu se zahvaljujem i priznajem njegove zasluge.

Sad je, dok ovo pišem, kasno popodne. Pošto imam malo vremena pre večere, namislio sam da skiciram nekoliko uvodnih opaski kako bih olakšao ono što se može pokazati kao teško breme pripovedanja, ako večer bude samo upola toliko puno događaja kao što obećava.

U prvim vrtoglavim trenucima pošto sam bio napisao poslednji monolog u Auschwitzu, kad odjedanput više nisam mogao da podnosim ove gole zidove, ispunjene stravičnim nagoveštajima više od ma kakvog Roršaha (jer nisu li oni bili platno na koje sam projektovao niz slika svoje sumorne komedije?), oteturao sam se u podzemnu mnogostruku potku hodnika, naišavši na njihovo skriveno srce, ili bar minotaura, Hasta. On me je, i sam u vrtoglavici svojih neverovatnih očekivanja, pozvao da ga pratim do malog hrama, četiri nivoa niže, koji je nedavno bio pozornica za Fausta i koji treba da bude katakomba za noćasnje svečane misterije.

"Uzbuđeni?" upitao me je, iako je to, u stvari, bila izjava o činjeničnom stanju.

"Zar vi niste?"

"U vojsci čovek mora da nauči da živi sa uzbuđenjima. Sem toga, budući siguran kao što jesam u ishod..." Slabasno se osmehnuo, da pokaže sigurnost, i pozvao me rukom u lift.

"Ne, pravo uzbuđenje neće početi sve dok izvesni oficiri u izvesnim kancelarijama Pentagona ne čuju šta sam postigao. Nema potrebe da spominjem imena. Opšte je poznato da je dvadeset godina mala ali moćna klika u Vašingtonu traćila milione i milijarde dolara

poreskih obveznika kako bi nas odvela u svemirska prostranstva. Dok je sva ona unutarnja prostranstva tek trebalo istražiti."

A onda, kad nisam hteo da progutam mamac: "Mora da se pitate šta podrazumevam pod tim izrazom - unutarnja prostranstva?"

"Veoma... podstiče na razmišljanje..."

"To je moja lična ideja, i odnosi se na ono što sam vam pre neki dan objašnjavao u vezi sa materijalizmom u nauci modernog doba. Vidite, nauka prihvata samo materijalne činjenice, dok Priroda u stvarnosti uvek ima dve strane, materijalnu i duhovnu. Baš kao što svako ljudsko biće ima dve strane, Telo i Dušu. Telo je proizvod tamne, senovite zemlje, i u alhemiji je to ono što mora da se albinizuje što će reći učini belim kao go, blistavi mač." Kao da traže balčak ovog mača, ruke su mu oratorski mlatarale unaokolo.

"Međutim, naučniku-materijalisti nedostaje to fundamentalno poimanje, te je stoga sva njegova pažnja usmerena ka svemirskim prostranstvima, dok je jedan alhemičar uvek svestan značaja timskog rada Tela i Duše, i prirodno je stoga mnogo zainteresovaniji za unutarnja prostranstva. Mogao bih o tome da napišem celu knjigu... da mi je samo vaša darovitost za reči."

"Oh, knjige!" rekoh, hitajući da prelijem vodom ovaj žar. "Ima toliko stvari koje su važnije od knjiga. Kako kaže Sveto pismo, 'Nema kraja sastavljanju mnogih knjiga'. Jedan delotvoran život može društvu da donese više dobra od..."

"Niste mi potrebni vi, Saketi, da mi to kažete. Ja nisam svoj život protraćio u nekakvoj kuli od slonovače. Ali ipak, knjiga koja mi je na umu ne bi bila obično naklapanje. Ona bi mogla da da odgovore na mnoga pitanja koja danas uznemiravaju misleće ljude. Ako biste hteli da pogledate neke od beleški koje sam napravio...?"

Uvidevši da je nezaustavljiv, predao sam se s gundavom ljubaznošću. "To bi bilo zanimljivo."

"I možda biste mogli da mi date savet kako da ih poboljšam. Mislim, kako da ih učinim jasnijim za prosečnog čitaoca."

Smrknuto sam klimnuo glavom.

"I možda..."

Bio sam pošteđen ovog poslednjeg stezanja mengela time što smo došli do ulaza u svetilište kad i doktor Eme Bask.

"Malo ste poranili", reče joj Hast. Njegovo pupeće drugarstvo uvuklo

se kao puževljev roščić pri pojavi Baskove - u kostimu sivom i suzdržanom, kao nekakav metilj pruženih pipaka, smrknuto uzdignuta na svoje gvozdene pete i spremna da pojaše u bitku.

"Došla sam da pregledam opremu koja će se upotrebljavati na seansi. Ako mi dozvoljavate?"

"Imamo već dva eksperta za elektroniku koji proveravaju svaki spoj. Ali, ako mislite da im je potreban vaš savet..." Kruto se naklonio, i ona je ispred njega ušla u pozorište, britko salutiravši.

Kulise za prvi i poslednji čin Fausta nisu bile uklonjene, te su uzvinate police za knjige i senovite stepenice sada služile kao pozadina za novu dramu. Nalonj izrezbaren u obliku ili orla ili anđela nosio je debeo kožni tom, i to pravu knjigu, a ne obično islikano platno. Bila je širom otvorena na stranici onakvih kabalističkih škrabotina kakve sam primetio na Mordekajevom stolu, no da li je ovo nastavak teatralnosti ili ima neko pragmatičko i sakramentalno značenje, nisam mogao da utvrdim.

Ovo dosad se dobro slagalo s tradicionalnim predstavljanjima Fausta; naknadno dodati elementi izgledali su prikladniji za moderni film strave i užasa, nešto skarabudženo, možda japansku verziju Frankenštajna. Bilo je tu retorti sortiranih po bojama, kao džinovske kugle za jelku, i nešto što je možda bio teleskop iz vojnih zaliha, širi deo uperen, introspektivno, u parket. Tu je bila silesija brojčanika i žmirkavih lampica i rolni tejpa koje su se okretale, odajući poštu kultu Kibernetike. Ali najsrećnije nadahnuće scenografa bio je par prepravljenih hauba za kosu, iz kojih se raspupelo, kao iz roga izobilja, izdašno bogatstvo električnih rezanaca. Dva inženjera iz ONB-a proveravali su zamršenu utrobu ovih savršenih narandžastih stoličica za pogubljenje od plastike i hroma, dok ih je Biskup nadzirao kakao bi elektronske spojeve sačuvao od sknavljenja. Klimnuli su Baskovoj, prepoznavši je.

"Pa?" upitala je. "Kako naše crne kutije? Hoće li sve što dotaknu pretvoriti u zlato?"

Jedan od inženjera se nelagodno nasmejao. "Koliko mi možemo da kažemo, doktore, one ne rade pod milim bogom ništa osim što zuje." "Čini mi se", reče Baskova, obraćajući se meni i praveći se da je zaboravila na Hasta, "da ako se neko nakanio da izvodi mađioničarske trikove, nije mu potrebno ništa više od kruga kredom i

mrtvog pileta. Ili, u najboljem slučaju, orgonska kutija."

"Nije potrebno da budemo pakosni", reče nabusito Hast. "Videćete šta oni mogu kad dođe vreme. Ljudi su se na isti način podsmevali Isaku Njutnu, jer je proučavao astrologiju. Znate li šta im je rekao? Rekao je, 'Gospodine, ja sam je proučavao, a vi niste'."

"Njutn je, kao i većina raznolikih genija, bio blesav. Ludilo dobro pristaje geniju, ali je za mene neočekivano da čovek kao vi, sasvim običan, ima potrebu da skrene tako daleko po elemente svoje neuroze. Pogotovo u svetlu stare izreke: 'Koga je zmija ujela, taj se i guštera boji'." Nije želela raspravu, već da jednostavno, kao pikador, zada ranu.

"Da li to govorite o Auaiju? Ono što izgleda svi zaboravljaju u vezi s tim pohodom jeste činjenica da sam pobedio. Uprkos bolestima, uprkos izdaji mog osoblja, pobedio sam. Uprkos lažima koje su me opkoljavale, i uprkos, dozvolite mi da dodam, najnepovoljnijim horoskopima s kojima sam ikada imao posla, ja sam pobedio!"

Namrštivši nos od zadovoljstva što je nanjušila krv, povukla se unazad i određivala gde da zada sledeći udarac. "Bila sam nepravedna", rekla je pažljivo. "Jer sam sigurna da je Berigen mnogo odgovorniji od vas za sve ono što se tamo dogodilo, bar kako se danas procenjuje odgovornost. Molim vas oprostite."

Mora da je, kao i ja, pomislila da će se on od ovoga ukopati na mestu, spremljen za banderiljerose. Ni pomena. Odšetao je do nalonja, i onda je, kao da čita iz hijerograma u knjizi, rekao: "Pričajte što god hoćete."

Baskova je podigla obrvicu, upitno.

"Pričajte što god hoćete - u tome ima nečeg." Žestoko je udario pesnicom po nalonju. A onda je, sa svojim jedinstvenim smislom za veronauku, citirao moto Berigenove knjige: "Ima mnogo stvari na nebu i zemlji, Horacio, o kojima vaša mudrost ni ne sanja."

Nije čudo što taj čovek dobija sve svoje bitke: on ne prepoznaje poraz!

Baskova je zauzdala usta i odgalopirala. Kad je otišla, Hast se okrenuo meni, nasmejan. "E, baš smo pokazali staroj Zigfrid, je l' da? Poslušaj moj savet, Lui - nikad ni ne pokušavaj da se raspravljaš sa ženom."

Po tradiciji su ovakve komične epizode predigra za mnogo tragičnije

dogadaje: Hamlet se podsmeva Poloniju, Luda zadaje zagonetke, pijani vratar se tetura preko scene da otvori kapiju na koju neko kuca.

Kasnije:

Katastrofu nisam očekivao tako brzo. Komad je gotovo završen, a ja sam mislio da smo negde usred drugog čina. Sada ne preostaje drugo osim da se tela iznesu sa pozornice.

Kao i uvek, bio sam na svom sedištu mnogo ranije no što zavesa treba da se digne, iako ne pre Hasta, koji je kad sam ušao gnjavio službu za održavanje i popravke zbog ventilatora, jer su ovi ispoljili neočekivani autizam. Obrijao je belu čekinju od popodneva i presvukao se u crno odelo na dva reda. Mada šiveno po poslednjoj modi, odelo je izgledalo zastarelo. Kad sam početkom šezdesetih godina posetio Štuttgart, primetio sam da se mnogi poslovni ljudi nose po modi svoje mladosti; za njih - i za Hasta - uvek će biti 1943. Zatim je došlo nekoliko zatvorenika koji nisu imali aktivne uloge u obredu, neki u svečanim odelima, drugi u svojoj eklektičnoj ali ništa manje trezvenoj odeći. Mesta nisu zauzeli en bloc nego su se raštrkali po malom gledalištu, tako da je, kad su se smeštili, pozorište jedva izgledalo manje prazno no malopre.

I Baskova je odabrala da se obuče kao da je u žalosti. Zauzela je sedište iza mene, i odmah je počela da pali 'kemele' jedan o drugi. Za kratko vreme je oko nas dvoje izatkala malu dimnu čauru, pri čemu su joj pomagali pokvareni ventilatori.

Mordekaj, Biskup i mala vojska kadioničara, prislužnika, itd. (izgledali su kao prvi čin Toske u Operi Amato) stigli su poslednji, bolje reći njihov ulazak bio je klizeće pompezan. Biskup se zlatno naresio u matisovski simvolnu odeždu, mada je čak i on sačuvao primesu pogrebnosti. Njegova mitra bila je crna crncata. Mordekaj je pokazao izvesnu crnohumornu štedljivost u izboru svog balskog kostima: to je bilo ono isto crno somotsko odelo sa zlatnim čipkanim okovratnikom koje je Džordž Vagner nosio kao Faust. Bilo je isuviše očevidno da ga treba dati na čišćenje, ali bi čak i osveženo bilo neprikladno na Mordekaju, jer je činilo da izgleda gotovo jednoobrazno crn. Još gore, kraj je isticao njegove kokošje grudi, zaobljena leđa i krive

noge, njegovu neskladnost kad hoda kao i nezgrapnost kad miruje. Nalikovao je na nekog od Velaskezovih patetičnih kepeca, uvećanih razmera, a bogati kostim je samo poslužio da naglasi groteskno obličje. Nesumnjivo je to bio efekat koji se želeo postići. Gordost se svojom ružnoćom razmeće kao da je lepota.

Hast je požurio do ovog majmunastog Hamleta i zgrabio ga, premda nesigurno, za ruku. "Ovo je istorijski trenutak, dečko moj." Glas mu je bio hrapav od snažno doživljene sopstvene važnosti.

Mordekaj je klimnuo glavom, povukavši ruku. Oči su mu blistale od silovite usredsređenosti, čak i za njega neuobičajene. Setio sam se van der Gusovih 'očiju punih bola' u Portretu P-a. "Žedan svetlosti, njegov pogled bi se stalno vraćao suncu."

Biskup, ceremonijalan kao što se pristoji i praćen dvojicom ministranata koji su pridržavali blistavi svod, popeo se ispred Hasta uz četiri stepenika na pozornicu. Mordekaj je odugovlačio u prolazu između redova, ispitujući lica u publici. Kad mu se pogled susreo s mojim, pojavio se iznenadni plamičak razdraganosti. Došao je duž prvog reda do mog sedišta, povio se i prošaputao:

"Duhova više da mi služe nemam,
Niti veštine da mađije spremam;
Moj kraj će biti u mom očajanju,
Ako mi molitva ne pomogne stanju."

Uspravio se, samozadovoljan, skrstivši ruke preko umrljanog somota. "Znaš li ko je to rekao? Vidim da ne znaš - a trebalo bi."

"Ko?"

Otišao je do stepenika, popeo se na prvi i okrenuo. "Onaj isti koji je ranije rekao:

'...prelomiću
Svoj štap i u zemlju zakopati ga tad
Na nekoliko lakata duboko...'"

Prekinuvši ga, dovršio sam Prosperov oproštaj od magijskih veština:

"A svoju knjigu utopiti dublje

No što je ikad plovni visak dopro."

"Znaš", dodao je Mordekaj, namignuvši, "neću baš sad."

Hast, koji je za nalonjem čekao da se Mordekaj popne na pozornicu, nestrpljivo je začegrtao na nas rukom punom krutog papira. "O čemu to brbljate vas dvojica? Sad ne bismo smeli da razgovaramo - treba da pripremimo svoje umove, ispraznivši ih, za veliki spiritualni doživljaj. Vi, izgleda, ne shvatate da se nalazimo na pragu."

"Ali ja shvatam, ja shvatam!" Mordekaj je preskočio tri stepenika jednim nesigurnim korakom, prešao pozornicu žustrim gegutanjem i zauzeo mesto ispod jedne od meduzastih haubi. Sandeman je smesta počeo da pričvršćuje flasterom žice na njegovo čelo.

"Onemeo sam", reče.

"Započnite."

Hast se s uživanjem nasmejao. "Pa, ja svakako nisam baš tako mislio. No, i pored svega toga..." Okrenuo se natrag svojoj oskudnoj publici. "Pre nego što počnemo, dame i gospodo, postoje dve do tri stvari koje bih želeo da kažem. Odnose se na veliki poduhvat koji će se sad odigrati." Onda je počeo da čita s kucanih listova koje je držao u ruci.

Baskova se nagnula napred da bi prošaputala scenskim šapatom: "Kladim se da će stari gerontofob tako da tera pola sata. Boji se da to isproba. Boji se svog praga."

Prekoračio je njenu procenu za petnaest minuta. Iako se ponosim podrobnosću ovog zapisa, dajem ovde samo najkraću sadržinu tog govora. Prvo je Hast pričao o zadovoljstvu koje mu je pruženo time što će postati dobročinitelj čovečanstva i poslužio nas je sažetim izveštajima o životu i doprinosima ranijih dobročinitelja: Hrista, Aleksandra Velikog, Henrija Forda i velikog modernog astrologa Karla Junga (izgovorenog sa Dž). Osećajno je opisao patos i užas starenja i prikazao koliko štete nanosi društvenom organizmu stalno potkresivanje njegovih najiskusnijih i najkorisnijih članova kratkovidim prinudnim penzionisanjem i smrću. Razotkrio je princip pomoću kog Duša može zauvek ostati mlada ('Neka vam duh bude otvoren, i budite prijemčivi za Nove Pristupe.'), ali je priznao da je u svojim zrelim godinama očajavao zato što nije mogao da pronađe komplementarni princip čijom primenom bi Telo moglo da očuva

sličnu nepodložnost starenju. A onda, samo za ovih nekoliko poslednjih meseci, potpomognut od svojih mlađih kolega (uz najmanje klimanje glavom u pravcu Mordekaja), ponovo otkriva tajnu koja je pre mnogo vekova bila poznata nekolicini povlašćenih, a koja će uskoro biti poverena, ako ne svima, bar onim pripadnicima društva čija je odgovornost tolika da su sposobni da se njome okoriste: tajnu Večnog Života.

Dok je on završio, donekle su me omamili gust dim oko mene i sve jača vrućina. Mora da je na pozornici, pod reflektorima, bilo još toplije, jer su se i Hast i Biskup potpuno presijavali od znoja.

Sad su Hasta vezivali kaiševima i nameštali pod haubu, a Biskup je prišao nalonju i zamolio nas da mu se pridružimo u kratkoj molitvi, sastavljenoj posebno za ovu priliku.

Baskova se digla na noge. "Molite se i do ponoći, ovo je vaša predstava. No mogu li da vas upitam, pošto izgleda da imamo vremena na pretek, za svrhu kojoj služe ove raznolike naprave? Alhemičari klasičnog doba mora da su se snalazili pomoću jednostavnijih majstorija. Kad sam danas popodne isto pitanje postavila dvojici inženjera, nisu bili u stanju da prosvetle bilo mene, bilo sebe same, te sam se stoga nadala da biste vi...?"

"Ono što tražite nije jednostavno", odgovori Biskup sa izveštačenom i smešnom ozbiljnošću. "Vaša težnja je da za tren shvatite ono za čije je poimanje čovečanstvu bilo potrebno nebrojeno mnogo vekova. Da li je anahronizam elektronike to što vas zbunjuje? Ali svakako bi bilo kratkovidno ne iskoristiti sve što nam pruža nauka! To što poštujemo mudrost predaka ne znači da moramo omalovažiti tehničku virtuoznost našeg vremena."

"Dabome, dabome, dabome - ali šta to radi?"

"U suštini..." Nabrao je obrve. "To, u suštini, povećava. Mada u drugom smislu možete reći da ubrzava. U svom tradicionalnom obliku, obliku koji je bio poznat Paracelzusu, eliksir deluje sporo. Kad ga krvotok najzad apsorbuje, on počinje da prodire u tri meninge - to su dura mater, arachnoidea i pia mater. Tek kad se one pomoću eliksira u potpunosti preobraze - a taj se period produžava u direktnoj proporciji sa dobom starosti ili slabim zdravljem - tek tada počinje proces telesnog obnavljanja. Ali, jasno je da sebi ne možemo priuštiti strpljenje jednog filozofa. Bilo nam je potrebno da ubrzamo

delovanje eliksira, i u tome je svrha celokupne opreme i uređaja koje ovde vidite."

"Kako ona ostvaruje tu svrhu?"

"Ah, to pitanje nas odnosi u dublje vode. Prvo, alfa pick-up - to jest, naprava koja se sada priprema za gospodina Hasta - beleži i analizira elektroencefalografske krivulje. To što je zabeleženo zatim prorađuje..."

"Dosta naklapanja!" uzviknuo je Hast, odgurnuvši Sandemana, koji je na njegovo oznojeno čelo pričvršćivao venac od žica. "Već je čula više nego što joj je dozvoljeno. Svemogući Isuse Hriste, vi nemate nikakav osećaj za bezbednost! Ako još jednom progovori, zahtevam da je čuvari odstrane iz gledališta. Jasno? A sad da se vratimo na posao."

Sandeman je ponovo počeo da lepi flasterom žice po Hastu, radeći sa nervoznom, sitničavom metodičnošću berberina koji brije uzvrpoljenu mušteriju. Mordekaj je, očiju sakrivenih ispod haube noktom čačkao zube. Dosada? Začikavanje? Napetost? Ne mogavši da nazrem njegove oči, nisam to mogao da protumačim.

Biskup je, uz dodatni vibrato, sada započeo molitvu, koja je (naglasio je) adaptirana prema molitvi Nikolasa Flamela, alhemičara iz četrnaestog veka:

"Svemogući Bože, oče svetlosnih zraka, Ti iz Koga ističu, kao krv iz kucajućeg srca, svi budući blagoslovi, preklinjemo Te za Tvoju beskrajnu milost. Podari nam udeo u večnoj Mudrosti koja okružuje Tvoj presto, koja je stvorila i usavršila sve stvari, koja ih vodi njihovom ostvarenju ili poništenju. To je ona Mudrost što gospodari nebeskim i okultnim veštinama. Podari nam, Savaote, da svetlost te Mudrosti obaspe naša dela, da namognemo ne grešeći da upražnjavamo onu plemenitu Veštinu kojoj smo posvetili svoj duh, tragajući za tim čudotvornim Kamenom..."

Na tom mestu je jedan od ministranata, klečeći na jednoj strani pozornice, zazvonio srebrnim zvoncetom.

"Tim Kamenom mudraca..."

Dva zvonceta, u horu.

"Tim najdragocenijim Kamenom, što si ga Ti u Svojoj Mudrosti sakrio od zemaljskog sveta, ali ga možeš otkriti Svojim izabranicima."

Tri - i dok su svečano zvonila, vrata se širom otvoriše i filozofsko jaje,

koje je više nego ikad izgledalo kao veliki lonac, dovezlo se u prostoriju na vrhu stočića na akumulatorski pogon. Četiri ministranta digla su ga na pozornicu.

Baskova se nagla napred da rizikuje mali podsmeh. "Rituali! Više volim poštenu i valjanu prisilnu neurozu." Ali su i njena izjava i njeno ponašanje bili pre naglašeni i navodili na pomisao da Biskupova papazjanija deluje čak i na nju - zapravo, možda pogotovu na nju.

Ošamućen od rasplamsalih 'kemela' i uz to izložen napadu stomačnih grčeva, ustanovio sam da je moja pažnja odlutala od molitve ka prostačkom poslu otpečaćivanja jajeta, što se odvijalo gotovo neposredno iznad mene. Tek kad je to okončano izronilo je Biskupovo žitko bajanje iz mrmoreće tmine latinštine u carstvo običnog opsenarstva, baš kao što ponekad, u samoposluzi ili u liftu čovek prepozna melodiju koja se čuje preko zvučnika.

"...i baš kao što je Tvoj jedini Sin ujedno Bogi čovek, baš kao što je On, koji je rođen bez greha i nepodložan vlasti carstva smrti, odabrao da umre kako bismo se mi oslobodili od greha i večno živeli u Njegovoj prisutnosti; baš kao što je On ustao slavljem trećeg dana: baš je takav Karmot, filozofsko zlato, bez greha, nepromenljiv i blistav, kadar da odoli svim iskušenjima, a ipak spreman da umre za svoju bolesnu i nesavršenu braću. Karmot, veličanstveno rođen iznova, oslobađa ih, pomazuje ih za Večni Život i podaruje im po supstanci istovetno savršenstvo stanja čistog zlata. Stoga te sada, u ime tog istog Hrista Isusa, molimo za ovu anđeosku hranu, ovaj čudotvorni Nebesni kamen temeljac, postavljen na svoje mesto za celu Večnost, da gospodari i caruje uz Tebe, jer su Tvoji i Carstvo, i Moć, i Slava, na vjeki vjekov."

Čak se i Baskova pridružila odgovoru. "Amin." Biskup je, predavši biskupsku palicu ministrantu, prišao otpečaćenom jajetu i izvadio zemljanu bocu koja se ovih četrdeset dana i noći pekla unutra. Na taj šlagvort su ugašeni svi reflektori, osim jednog, usmerenog kroz teleskopsku ujdurmu koju sam video tog popodneva. (Ova je svetlost, kako sam kasnije obavešten, dobijena - putem nenaznačenog procesa - od zvezde Sirijus.) Biskup je nasuo mutnu sadržinu u putir, koji je, vrškom pun, uzdigao u zrak čiste svetlosti Sirijusa. Sad su okupljeni zatvorenici, na pozornici i van nje, počinili svoj najbesramniji plagijat. Počeli su da pevaju himnu pričesnicu

Akvinskog, 'O esca viatorum'.

O esca viatorum,
O panis angelorum,
O manna caelitem...

Na vrhuncu ove ukradene ceremonije Biskup se okrenuo i ponudio putir prvo Hastovim usnama, potom Mordekajevim, a obojica su bili toliko povijeni u električnu opremu da su jedva nagnuli putir kako bi otpili iz njega. Dok je svaki od njih pio, Biskup je recitovao svoj gnusni prevod britkog latinskog Akvinskog:

"O putnikova hrano! Hlebu anđeoski! Mano kojom se hrane vaskolika nebesa! Približi se i svojom slašću utoli srce što te je uvek gladno."

I poslednji reflektor se zatamneo, i u tom mlakom, nepokretnom vazduhu iščekivali smo ono čega smo se svi bojali, čak i oni sa najviše sigurnosti i samoobmane.

Tišinu je razbio Hastov glas, mada čudno izmenjen. "Dajte mi svetla! Svetla! Deluje, osećam - osećam promenu!"

Reflektori su se upalili u punom sastavu, zaslepljujući nežne štapiće mrežnjače. Hast je stajao nasred pozornice, strgavši krunu od žica s glave. Krv mu je iz slepoočnice curila niz znojavo, preplanulo lice, koje se pod reflektorima presijavalo kao tost namazan buterom. Drhteći celim telom, raširio je ruke i uskliknuo pripravnim glasom: "Gledajte, vi kopilad! Pogledajte me - ponovo sam mlad, celo moje telo je oživelo! Pogledajte!"

No naše oči nisu gledale Hasta. Mordekaj, koji se sve ovo vreme nije pomerao, sada je s bolnom sporošću digao desnu ruku pred oči. Ispustio je zvuk koji je ožalio svu nadu, koji je jad uzvisio do jedinstvenosti samrtnog užasa, a kad njegovo ukrućeno telo više nije moglo da održava ovaj vapaj, kriknuo je iz glasa: "Crno! Tmina! Sve, sve je crno!"

Sve je bilo gotovo bez prelaza. Telo mu se skljkalo u stolicu, pošto su ga žice u koje je bilo upleteno sprečavale da padne na pod. Doktor iz ambulante je u pripravnosti čekao u hodniku. Njegova dijagnoza bila je kratka, gotovo kao Mordekajeva smrt.

"Ali kako?" vikao je Hast na njega. "Kako je smeo da umre?"

"Embolija, rekao bih. Nisam iznenađen. U ovom stadijumu bilo je dovoljno i najmanje uzbuđenje." Doktor se ponovo okrenuo Mordekaju, koji je sada ležao na podu, nezgrapno u smrti kao i u životu, i zaklopio njegove širom otvorene oči.

Hast se satrveno osmehnuo. "Ne! Opet lažete. On nije mrtav, nije, ne može biti. I On je popio eliksir. On je vraćen u život, ponovo rođen, albinizovan! Život je večan!"

Baskova je ustala, smejući se uvredljivo. "Mladost!" podrugivala se. "I večni život, beše li? Je li ovako deluje taj vaš eliksir mladosti?" I sa mrtvim bikom magije pred sobom, izišla je iz pozorišta krupnim koracima, uverena da je zaslužila uši i rep.

Hast je odgurnuo doktora od leša i stavio ruku na njegovo zaustavljeno srce. Njegov jauk bio je brat onog što je zgromio telo podno njegovih nogu.

Ustao je, žmureći, i progovorio, u početku gotovo kao mesečar, a onda sve kreštavije. "Nosite ga. Nosite ga iz ove sobe. Kremirajte ga! Nosite ga smesta u peć i spalite. Spaljajte ga dok ne ostane samo pepeo! Oh, crni izdajnik! Ja ću sada umreti, i on je za to kriv. Nisam ništa mlađi - to je bio trik. To je uvek i bio trik. Proklet da je! Proklet bio crni kopilan! Neka bude proklet, proklet, proklet zauvek!" I uz svako proklet, Hast je nogom udario glavu i grudi leša.

"Molim vas, gospodine! Mislite na svoje zdravlje!"

Na doktorov obuzdavajući dodir, Hast se povukao, kao da se plaši. Teturajući se natraške, ruka mu se spustila na nalonj kao oslonac. Mirno ali sistematično, Hast je cepao listove iz knjige i baca ih na pod. "Laži", reče, gužvujući debeli papir. "Samo laži. Izdaje. Obmana. Laži."

Izgledalo je čudnovato kako zatvorenici ne obraćaju pažnju na Mordekajevo telo, koje su tek prispeli čuvari nabacili na kolica što su dovezla filozofsko jaje. Na kraju se pokazalo da ono nije ništa više od najobičnije rerne. Iz džepa sam izvadio maramicu da mu s lica obrišem krv, ali su me čuvari isuviše brzo zgrabili za ruke. Dok su me izvodili, Hast je još komadao utopljenju, utopljenju knjigu.

22. jun

Probudivši se usred noći, zabeležio sam, dremovnom stenografijom, moru koja me je probudila, zatim sam se strovalio natrag u krevet, žudeći za obamrlošću po prestanku mišljenja, i ležao sam tako, ispražnjen i usahao, buljeći u nesamilosnu tamu. Ovo je, razrađen prema tim beleškama, moj san.

Prvo je zamirisalo na otužnu sladost, kao od gnjilog voća. Shvatio sam da dopire iz velike rupe na sredini moje sobe. Na dnu te rupe stajao je vrlo debeo čovek, okružen gomilama breče. Sa tonzurom, redovnik. Kukuljica i nošnja bili su beli: dominikanac.

Uzeo je konopac kojim je bio opasan preko sredine i dobacio mi jedan kraj. Bio je gotovo neizvodljiv posao izvlačiti ga napolje. Ipak smo napokon obojica sedeli na ivici jame, dahćući.

"Ja, naravno", rekao je, "obično lebdim. Često do visine jednog lakta."

Za tako gromadnog čoveka izgledao je čudnovato nematerijalan. Gotovo gasovit. Njegove ćuftaste ruke podsećale su na naduvene gumene rukavice koje samo što se ne raspuknu. Pomislio sam: Luise, ako ne pripaziš, uskoro ćeš izgledati ovako.

"A to je samo jedno čudo. Mogao bih da spomenem mnoga druga. Quantam sufficit, kako primećuje Avgustin. Zar nema ničeg na čemu bih mogao da sedim?"

"Bojim se da bi moje stolice bile suviše... drugorazredne. Možda krevet?"

"I nešto za jelo. Malčice hleba, nekoliko haringi." Nabio je pesnicu-balon u federe. "Došao sam da predam poruku. Prema tome, neću ostati dugo."

Pritisnuo sam dugme pored vrata. "Poruku za mene?"

"Poruku od Boga." Spustio se na izgužvane čaršave. Kukuljica je zaklanjala sve sem donjeg dela njegovog lica, gde bi trebalo da budu usta.

"Sumnjam", rekoh najpristojnije što sam mogao.

"Sumnjaš u Boga? Sumnjaš u njegovo postojanje? Kakva budalaština! Naravno da veruješ u Boga - svako veruje. Lično sam

dokazao njegovo postojanje na tri različita načina. Prvo, kad on ne bi postojao, sve bi bilo potpuno drugačije. Gore bi bilo dole, a desno bi bilo levo. Ali vidimo da nije tako. Ergo, mora da postoji Bog. Drugo, kad ne bi postojao nijedan od nas dvojice ne bi se sad nalazio ovde, čekajući da nešto pojede. Treće, treba samo da pogledamo na svoje časovnike da bismo videli da On postoji. Koliko je sati?"

"Malo prišlo tri."

"Aja-jaj. Prilično su zakasnili. Jesi li vičan zagonetkama? Zašto se hiperdulija molila Pii Mater?"

"Zašto gavran liči na pisači sto?" promrmljao sam, jer je moj gost počeo da biva dosadan. Mislim da me nije čuo, a ukoliko jeste, propustio je da shvati aluziju.

"Ne znaš! Evo još jedne. Jedan moj učitelj je rekao: 'Možete ga zvati glupavi vo. Ali vam kažem da će taj glupavi vo zarikati tako glasno da će njegova rika ispuniti svet'. Ko sam ja?"

"Toma Akvinski?"

"Sveti Toma Akvinski. To je trebalo isprve da znaš. Jesi li ti glupav?"

"U poređenju s većinom - nisam."

"U poređenju s većinom - a kako bi bilo u poređenju sa mnom? Ha! a Bog je i od mene pametniji. On je na vrhu lestvice živih bića. On je prvo i nematerijalno biće, i kako intelektualnost proizilazi iz nematerijalnosti, iz toga proizilazi, kao noć iz dana, da je On prvo intelektualno biće. Jesi li čitao Dionizija?"

"Bojim se da nisam."

"Trebalo bi, trebalo bi. On je napisao da najuzvišeniji umovi podučavaju svaki red nebeskih bića božanskoj nauci. Kao što, na primer ja podučavam tebe. Opatu Sugeru bilo je posebno stalo do Dionizija. Šta sam sada rekao?"

"Molim?"

"Ponovi mi to što sam sad rekao. Ne možeš. Ako nećeš da slušaš ove stvari, kako mogu da ti predam poruku?" Začulo se kucanje. To su bila kolica s kolačima, ali preobražena od potamnelog hroma u bleštavo zlato, i gusto načičkana dragim kamenjem. Tri anđelčeta, ne veća od dece iz zabavišta, dovezla su ih kroz vrata, dvojica su vukla spreda a jedan je gurao otpozadi. Pitao sam se zašto ne lete, nisu li možda njihova mala krila aerodinamički loše zasnovana, što se sećam da sam pročitao u časopisu za populariziranje nauke.

Jedan heruvim je skinuo poslužavnik trulih ribica s donjeg dela kolica. Poredao ih je u skupocenu porcelansku činiju i prineo je svecu, koji je pokretom punim blaženosti skupio šake da je primi. Dok je heruvim prolazio pored mene, vrh krila mi je dotakao lice. Nije bilo napravljeno od perja, već od finog, belog krzna.

"Čudo! Znaš, svako jelo je jedno malo čudo. Pogotovu haringe. Umro sam jer sam se najeo čudotvorne haringe."

Uzeo je nabuhlim prstima tri ribe i strpao ih u senku svoje kukuljice. "Pored manastira je naišao putujući trgovac s tovarom sardina. Ja baš ne marim sardine, ali haringe - ah haringe su druga stvar! I šta misliš da se dogodilo? Pogledao je u svoju poslednju bačvu" - pristigla je još jedna šaka puna trule ribe, jedva prekidajući priču - "i ona je bila puna haringi! Ako se ikad dogodilo čudo onda je to bilo ovo. Osim što su, kako se ispostavilo, bile pokvarene, i ja sam tri dana kasnije umro, posle najstrašnijih stomačnih grčeva koje možeš da zamisliš. Nije li to fantastično? Od mog života bi mogla da se napravi knjiga. U neke stvari ne bi poverovao. Mada bi u njoj bilo vrlo malo..." zakašljao se i anđelu vratio praznu činiju, "...stvari telesne prirode. Zato što od dvadesete godine nikad nisam iskusio zov puti. Nijednom. To mi je neizmerno olakšalo studije."

Prišao je drugi heruvim s kolačima na zlatnom poslužavniku, među kojima je Akvinski izabrao čokoladni ekler. Tek sada sam primetio krajnje neugodno zapaljenje od koga je heruvimova mala mošnja sva otekla, i zbog čega se jadničak gegao; hodajući neobično raskrečeno. Gost je primetio moj pogled.

"Znaš, to je orhitis", rekao je, zagrizavši ekler, na čijem je drugom kraju štricnuo šlag. "Zapaljenje mošnica. Od grčkog orhites, testis, a odatle i reč orhideja, zbog oblika njene krtole. Sve se to svodi na jednu te istu stvar, seks, S-E-K-S. Ovaj kolač je izvrstan." Ekler je konzumiran pa se poslužio komadom slatke pite sa sirom.

"Čitao si naravno, o tome kako me je moj brat Rajnaldo, po naređenju moje majke, oteo i odveo u kulu Rokaseka da tamo budem zatvoren kako ne bih ispunio svoj poziv. Rajnaldo je čvrsto rešio da igra ulogu iskušitelja i poslao je u moju ćeliju mladu damu, izuzetno zavodljivu plavušu, što nisam mogao da ne primetim dok sam je isterivao rasplamsalom glavnjom. Vatrom sam nagoreo znak krsta u drvo vrata kako bih joj onemogućio povratak, i tada mi je

božanska milost udelila srećnu uzdržanost o kojoj sam već govorio. To je priča koja se uvek pričala, no ona ima i nastavak koji nije toliko opšte poznat. Rajnaldo je pokušavao da podrije moju postojanost pomažući se i drugim smicalicama. U to vreme se smatralo da nisam neobdaren telesnom privlačnošću. Bio sam vitak kao što si jednom i ti Saketi, bio vitak, pravi mršavko, a pokreti su mi bili skladni kao u leoparda. No u tom tesnom zatvoru uopšte nisam mogao da se krećem. Čitao sam - Sveto pismo i Magistra Sentencija - i pisao - jedno do dva nedosledna delceta - i molio sam se. Ali sam, takođe, što je bilo neizbežno, jeo. Glad je isto toliko moćan zov puti kao požuda, i čak bliži našoj životinjskoj prirodi. Jeo sam četiri a ponekad i pet obroka dnevno. Ukusna mesa i najfiniji sosevi i najizvanredniji kolačići, koji nadaleko prevazilaze ovo, pripremani su u kuhinji koja se bavila isključivo spravljanjem mojih obeda. Jednom, dvaput, odbio sam hranu, bacio je kroz prozor ili je razgazio po podu, ali bi me tada Rajnaldo izgladnjivao. Uskraćivao bi mi svaku hranu po tri, četiri, pet dana, dok ne bi došao petak, ili dan posta, a tad bi se pojavila, ah, najzamamnija i najobilnija hrana. Nisam mogao, nisam mogao da odolim, onda, ili - kasnije. Pošto sam pobegao iz Rokaseke, otkrio sam da me svakog posnog dana u kalendaru iznova posećuje neutoljiva, mučiteljska glad. Nisam mogao da se molim, nisam mogao da čitam, nisam mogao da mislim dok se ta glad ne utoli. I tako, dok se tokom godina nematerijalni intelekt proširivao kao nekakva bogolika, vlažna bundeva, moj materijalni i telesni vid, moje telo, zarad svoje neumerenosti, nadulo se i povećalo do... ovoga!" Zbacio je kukuljicu, otkrivši ono što mu je nekad moralo biti lice. Proždrljivost ga je tako smoždila da mu je izbrisala sve crte lica osim teško otromboljenih nabora obraza i brade koji su okružavali ubrljani otvor usta. Testasto meso je pre ličilo na ogromne guzove nego na lice, a oči su u njima činile najsićušnije jamice.

"I sad pretpostavljam da bi i ti hteo kolača. Oh, video sam ja pohlepni pogled koji si uputio poslužavniku sa slatkišima. Mopsi, vreme ističe - odnesi gospodinu Saketiju njegovu poruku."

Dok su me njegova dva drugara uhvatila za ruke i oborila na kolena, treći zecoglavi heruvim je prišao, mrdajući ružičastim nosićem u zadovoljstvu iščekivanja, dok bi njegova krznata krilca povremeno zalepršala kao otkucaji oštećenog srca. Svoje punačke prstiće

zavukao je u cvetoliku i gnojnu ranu na svojoj mošnji i odande izvukao tanku belu hostiju išaranu nečitkom pisanijom.

"Bojim se... da ja... ne razumem."

"Moraćeš, naravno, da je pojedeš", objasnio je Toma Akvinski. "Tada će tvoje saznanje biti kao božansko."

Heruvim je na silu ugurao hleb (koji je odisao onim istim smradom što se pre toga dizao iz jame) u moja usta. Pustivši me, anđeli su grunuli u pesmu:

O esca viatorum,
O panis angelorum,
O manna caelitum;
Esurientes ciba,
Dulcedine non priva,
Corda qvaerentium.

Dok mi se otužna slast razlivala po ustima, poruka me je kao svetiljka što sagoreva čudotvorna ulja, zasenila svojom nepodnošljivom istinom.

"Kako sam mogao da ne znam!"

Video sam naša imena ispisana džinovskim slovima od azura i zlata, jasno kao u ma kojoj knjizi: prvo ime Džordža Vagnera; zatim Mordekajevo i svih ostalih zatvorenika, u jednoličnom nizu; a tamo, na dnu stranice, moje rođeno.

Ali se bol nije sadržao u ovome, nego u izvesnosti da sam znao. Znao sam gotovo od svog dolaska u logor Arhimed.

Akvinski se valjao po podu od smeha, krmačasti želudac od stomaka bez udova, što pumpa krv u veliku rogatu bundevu od glave. Njegova rika ispunila je sobu, zagušivši nežnu anđeosku himnu, i probudio sam se.

Kasnije:

Hast mi je, pod pritiskom, potvrdio to što više ni na koji način nije moguće prikrivati, i što je toliko dugo krilo od mene jedino moje očajničko, hotimično slepilo. Sada kad to znam, sada kada znam da to znam, osećam stvarno olakšanje, kao ubica čiji se slučaj otezao

nedeljama i koji najzad sluša presudu, presudu koja nikad i nije bila dovedena u pitanje - 'Kriv je' - i, sa istom sigurnošću, osudu, 'Na smrt'. To nije bio san, a poruka je bila istinita. Ja sam, od 16. maja, zaražen Palidinom. Ovde su to svi - osim mene - znali, a ja, mada nisam hteo da čujem šaputanje dok nije postalo rika što ispunjava svet, ja sam, takođe, znao.

Knjiga druga

UVOD

(Beleške kaje slede, rastavljene zvezdicama, reprodukovane su onako kako se pojavljuju u dnevniku Luisa Saketija. Njihov redosled je onaj kojim su pisane, ali osim toga raspolažemo samo internim dokazima pomoću kojih možemo da ih datiramo. Tako prvo pominjanje Skilmana (u dvanaestoj belešci) ukazuje da taj i naredni zapisi nisu mogli biti napisani pre 9. avgusta. Na osnovu stila možemo takođe sa sigurnošću pretpostaviti da su tri zaključne beleške (počev od 'Sve više i više, po njegovom se to vrtu šetamo'), koje čine gro tog dela dnevnika, bile napisane pred kraj ovog perioda, neposredno pre nego što je Saketi iznova počeo da radi na regularan (možemo li da kažemo i razumljiv?) način; to nam daje 28. septembar kao zaključni datum za ova 'buncanja' (kako ih njihov autor sam kasnije naziva). Veliki deo materijala koji sledi nije originalno Saketijev, ali tamo gde sam nije naveo izvornik - a obično se i nije trudio - toga se nismo prihvatili, ako ni zbog čega drugo onog zbog toga što bi to bilo suviše zamašan poduhvat, a od malog značaja za ma koga osim za specijaliste. Kao neke izvore možemo navesti: Sveto pismo, Akvinskog, Kabalu, razne alhemičarske tekstove, tu uključivši i drugi deo Romana o ruži, Riharda (i Džordža) Vagnera, Banjana, Miltona, Lotreamona, Rilkea, Remboa i veliki broj modernih engleskih pesnika. - Priređivač)

"Suviše introspekcije. Nedovoljna činjeničnost. Usresredite se na živopisno opisivanje realnih stvari." Znam on je u pravu. Jedini mi je izgovor - pakao je tmast.

Trbuh kita - ili rerne?

"Začuo je žalostive glasove i trčanje tamo-amo, te je ponekad pomišljao da će biti raskomadan, ili razgažen kao blato po ulicama." Zatim, malo dalje: "Baš kad dođe iznad otvora plamteće jame, stao je iza njega jedan od poročnih, i polako mu pristupio, i šapatom nagoveštavao mnoga teška bogohulstva, za koja je vaistinu mislio da nastaju u njegovom rođenom duhu... Nije imao razboritosti niti da

zapuši uši niti da pojmi odakle ta bogohulstva dolaze."
Banjan.

Pretvaramo se da umetnošću iskupljujemo vreme; u istini, ona ga samo mimoilazi.

"Što god Gospodu bi milo, On to i učini." Kobna istina.

"Tada je njegov život počeo da poprima vid čaše vode, od one vrste u kakvoj je ispirao svoje kičice: nekoliko boja bi, pomešane, imale boju blata."

Portret P-a.

Zbog drvenog bureta tako spremno poverujem u anđela pored njega, anđela koji svira violončelo.

Ono što je Mordekaj rekao o Portretu: "Dosadan je, ali je baš ta dosada deo njegove zanimljivosti. Nisam namerno dosadan, već pre dosadnim pasusima dozvoljavam da padnu gde im je volja."

I, drugom prilikom: "Umetnost mora da se udvara dosadi. Ono što je za jednog čoveka slika mrtvih stvari, za drugog je nature morte."

Kamičci što škripuću pod mojim gvozdenim petama, ugljenisane su dečije kosti.

Ne zarađuj, i ne troši,
Ne brini se, prijatelju:
Vreme ide svome kraju.
Žuri, Žuri!

Ovde u paklu jedini izbor je između najjače hladnoće i najveće vreline. "Oni urlajući jure tamo-amu između ta dva stanja, jer dok su u jednom, ono drugo uvek izgleda kao rajsko osveženje."

Za Hasta Skilman kaže: "Um kome je nered tako urođen da bi se našao u nevolji kad bi morao da svrsta po redu slova abecede."

Tako! Ruši se čak abeceda. Kao kad bi neko drečavo gadno dete porušilo zamak od obojenih kocki.
Skilmanovo infantilno lice.

Parabola o bundevi i trandavilju

Tog proleća je usred njegovog trandavilja narasla jedna intelektualna bundeva. Trandavilje je bilo prelepo, ali on je znao da će bundeva biti korisnija. Do oktobra nije sazrela, a tada je trandavilje vić bilo pojedeno.

"Poznavao sam čoveka koji je napisao sedam dobrih pesama za jedno veče."

"Sedam za noć! U to je teško poverovati."

Bez nauke ne bismo imali ove redove uzdignutih nadgrobnih ploča. Ona (nauka) je veo preko otvorenih usta, ona je neizgovorena reč. Čak su i prokleti puni poštovanja pred tim oltarom.

Amfortasov lament postao je moj:

Nie zu hoffen
dass je ich konnte gesunden.

Sebastijan, ranjen strelom Vremena.

Mid je rekao: "Ali Skilman i nije tako loš u nekim drugim pojedinostima. Njegove oči su, na primer, sasvim zgodne - ako neko voli oči."

To je šala koja me vraća do ruba pamćenja - u srednju školu. Jadni Bari - on se bukvalno raspada. Kao da njegovo telo ne može da dočeka autopsiju.

A kasnije je rekao: "Gubim apsolutno svaku vezu sa svojim čulima."

Danas je Skilman, u nastupu zlovolje, izmislio ovu pesmicu, nazvanu

ZEMLJA

Bila bi savršenija da je k'o glatka gruda
Sa dobrim okeanima Božjim posvuda.

"Ptice neobičnih svojstava, pogrbljene, povijenih kljunova, stajale su
u đubretu i nepomično gledale na jednu stranu."
Man.

"Ovo nije demokratija; ovo je humor."
Vito Batista.

Novi natpis za vratnice Pakla: Ovde prestaje sve.

Ovde prestaje sve.

Jednog dana će na našim univerzitetima izučavati Himlera.
Poslednjeg velikog hilijasta. Predeli njegovog unutrašnjeg sveta
izazivaće samo ugodnu količinu užasa. (Te, otud, Lepote.) Uzmite u
obzir da nam se zapisnici sa suđenja za ratne zločine, svih ovih
godina, nude kao zabava po pozorištima. Lepota nije ništa do
početak...

Sve više i više, po njegovom se to vrtu šetamo. Ko bi me, da sam
tada kriknuo, ko bi me čuo? Nemo survavanje! (Kiriko)

Užas se osmehnuo anđelima, svim... stravično. Mi koji smo baš to i
čekali možemo da se divimo iluziji. "Au, pa izgleda potpuno kao
vatra!"

Ima li koga da odgovori nebu? Duša: učinjeno je, događa se.
Bolestan od maštanja, od obračunavanja rečima, od bezvučnih
značenja. To se događa celoj večnosti. Dozivaju svakog dana, jedni
druge. Usne prisiljene da upotrebljavaju mozak, prenebregavajući
sve tananosti. Sumnje i gnusne kletve - oh, one najgnusnije! Da,
jutro ih prekraćuje!

Oh, a noći - noći će da muče i da nadražuju. Digla se požuda srama
i naselila u nas. Tad glođemo i grickamo udove prljavštine. Napušta
nas, kao na vetru... ali nevetrovito. Vijugajući niz hladne, niz mračne
ulice. (Kaldrma ključa od jare.) Urličući jure tamo-amo po zlatnim

pločnicima, prema horizontu koji se izmiče. Iluzija!

Unutrašnjost, arterijske prašume odakle kulja Duh Opčaranost se srušila na samu sebe, izdišući uz moćno kijanje. Dečaci tamo čekaju u redu da umru, gundajući, strpljivi. Njihova krv doleprša u mene. Urvine koje Duh napušta, kao nažderani kondor. Stražarska mesta ovog zatvorskog svemira; trupe lansirane da se (po slobodnom izboru) suoče sa svim Užasima. Ono o čemu šapuće Lucifer, ponekog jutra.

Greh smrti pošteduje sinove Davidove. Nada je močvara ispod natušenog neba. Preistorijska pustoš ostrva-noći. Šarke ćelije-blata. Pakao raste, bez veselja, iz mošnica samrtnika. (Šapuće: Oh, pohotni čestari smrti!) O Mefistofele!

Logori smrti: debeli, naduveni, neumereno se rascvetavaju. Korenje siše tle, pripremljeno planom Svemogućeg. (Samo On može.)

Bog? Bog je naš otac/zajebant; i ovde među plovećim cvetovima mentalnih organizacionih principa. Ove ptice neobičnih svojstava što postoje između izvršavanja zadatka i nagrade. Stoje u đubretu, gledajući nešto nepravedno, postrance, kao na starom drvorezu.

"Kažnjen si pomoću bambusovih pritki", reče on. Radi što ti naredi... Osećao je kako mu srce udara o boga koji je organizovao ovaj logor. Propovjednik.

Moja drob je razgažena kao blato po ulicama. Moji se udovi deformišu i ruše me. Jurcanje tamo-amo! gore-dole! "Progutao sam monstroznu količinu...!"

Stravični zvuci klize mimo, kao 'ribe'. To je pakao, večna kazna, gde misli da je čuo demone ljubavi u ritmovanoj raspravi: O uzroku postojanja stvari. Zaustavio se, izgubljen u lutajućim lavirintima, promozgao; ah! Eto, mi postojimo! Ljubav Božja ne prestaje naspram rečnog ušća. Ljubljena. Zastava tone, u vazdušastim svrsishodnostima. Prestani da postojiš; pristupi blago da išćezneš da Želimo? Pravićemo zlato, meleme, kletve. Posetićemo Zemljino utrobije. Sanjaćemo o tri meninge. O, Pia Mater, materico prirode, prihvati našu hiperduliju! (Skriveni Kamen je pronađen Rektifikacijom, bešumnim, potajnim radom. Kap-kap vitriola u Zemlju-Čmar.)

Parabola o Suncu i Mesecu

Kralj stiže bez pratnje i ulazi u parenhim. Tad se nijedna druga osoba ne primiče odonud mojoj koži, osim čuvara R. M.-a, smernog čoveka. Rosna Pia je zaliva, rastvarajući slojeve razgaženog zlata. On ga daje otrovnim gljivama. Sve ulazi. On svlači svoju kožu. Pisano je: Ja sam Gospod Saturn. Izvorište greha. Saturn je uzima i nakreće se (Stoj!). Sve stvari su Stoj. On je, kad Mu je jednom dato, plaznuo u pripremljenu tvar. O kako je pao! (Goluždrav, na stenu.) Takav je, takođe, Njegov nos, Njegov dublet od finog somota, i te uvek grabljive izrasline, nozdrve. U čemu je (razlika)? Jupiter ih zadržava dvadeset dana.

Luna je to, što je treća Ljubljena. Voleo je život. (Život/Zlobit) Zadržala je nos dvadeset dana. Rod je izrod. 'Mikroprosopus' je uzrok, beo kao cvetovi od soli. Stoga: s ljubavlju, Duh se spušta u finoj beloj košulji. Razmatramo njegove nabrekle nozdrve.

Četrdeset dana manje jedan, a ponekad četrdeset, mada beše tako da Mu može biti četrdeset. Njegovo Sunce je žuto.

Tada nailazi najdivnije sunce. Razmotri (Mudrost): Heil! Zemlja u kojoj dobrota ne zavisi od vlažnog bujanja. Isenheim! Osvetljava ove predele opipljivije od slušanja ili razdaljine. Violončelo! Zastrašujuće strele sveta izgone noć.

Početak; sunce je ono koje održava svaku čudnovatu implikaciju u sazvučju, iako peva o godini. Nikad ne dozvoli (runama) da skliznu u ustajale bare koje nemaju bića, Poništavači! Deo njihove porcije bilo je 'mleko' unutar parka (Božjeg parka), po tome što im je dat izbor između nepokretnosti i samospoznaje. Dvonožni zmajevi neće više imati krljuštaste oči.

Žalostivo, žalostivo je čuo.

Te tako prelazimo na treći Član:

Primedba 1. Činilo bi se da (Bog) nije nikad video ovu groznu pozelenelost. Rastrže nas Avgustinov savet, koji veli da će (Bog) nekoliko milja biti u društvu jednog takvog Nečastivog, te njegov 'otrov' neće moći ništa da poništi. Pitanje: Šta je najbolje učiniti kad se On guši?

Prim. 2. Osim toga, Njegovom dobrotom, vladajući Sumnjom, jedan

od poročnih je dobar. Ovde nema nikog (a ima nekog) ko šapatom nagoveštava crnačke pesme. Uzroci dobrote. Nevina luda, koja veli 'Zlo, ti mi budi Bog!' Ili u Prstenu. ('Zlato! 'To je ono što želiš?')

Prim. 3. Osim toga, ako bi (Bog) bogohulio, da li bi On toliko voleo ove darove (tako štedro ponuđene)? Da li bi zahtevao naše obožavanje? Činom pokvarenosti se to nije postiglo, jer On uzrokuje da jedna stvar porodi drugu. Non placet! Telesina 'krmka' ne može ništa da poništi. Pitanje?

Ja odgovaram: neki su držali tu kičicu u blatno zamućenoj vodi. To treba dozvoliti. Međutim je dokazano prirodnom nužnošću da On Sam bljuje po meni. (Svakodneвно) Uklonjeni su slojevi tankih zlatnih krasta, ali se Njegova priroda ne može izmeniti. Onda, šta je s nama? Poznato mi je osmoza, i da se ćelije-blato zaslučuje 'suvim groždem simbologije'. Prokrčuje u meni put za štitaste negve koje je sazdao (Bog). Gledajte! - jame i zamke mile su Gospodu. Zadržava je četrdeset dana i četrdeset noći. Ja sam ON. Raj bi imali u razumu, kad bi Mu bilo slobodno da im ga podari.

Dodite, dodite, kažem, vidite - puzavice unutrašnjeg zbivanja!

RAJSKO OSVEŽENJE

Nepodnošljiv predgovor! Da ne može odmah ništa da poništi! Pravedni zastaju pred onim što stremi nebiću. Bodljorepa Škorpija, kako je dokazao majstor Direr, ne može ništa da poništi. Te, stoga, dođite, nežni mališani da se opet brčkate! Upoznajte Flegaton moje krvi. Ah, kako sada lepo gorim. Navalite, gosti! po svim mojim talentima!

Sada slušate, sada čujete nevidljivo sitne jade flagelanata. Ne bih rasipao svoje lampe i ulje. Poništenja. To bi tako utešno ličilo na 'mrtav'.

Bleda Venero, Pia Mater, primi ovo nekoliko spiroheta.

Plaćući, video sam Satanofaniju 'Zlata' - opsenarijum. Rudača osmoze; ipak čovek nekako sumnja u njenu magičnost. (On moli za vašu diskreciju.) Granajući se, stub fluidnih bogohulstava uspinje se njegovom kičmom, koja biva podvrgnuta brzom truljenju. Iz ove plime gnoja nije se lako ispetljati.

Ali što sam postao prljav. Glođu me vaši. Svinja Bog, Ljubav, podarujući biće takvim spodobama, uklanja gubave kraste. Istina: neistina. Može li On 'poništiti' Svoju milost? Ne, kao ni vodu u rekama. No kao što smo gore rekli, takva tkiva na smetlišu u ogromnoj su protivrečnosti s katoličkom verom.

Put hodočasnika vodio je duž 'ulice'. Prema psalmu CXXXIV; 6, besmrtna mržnja gori ujednačenim plamenom. To je A-ova doktrina: vidi njegovu raspravu O poništenju.

"On vlada. On čini što Mu je volja." Ovde je to 'ništa' (najličniji) uzrok. Sva Njegova dela teže skladu s Njegovim bićem.

Ta moćna galerija, Anastomoza, iskonska šuma suštinskog bića koje nazivamo Krv Srca. Zatupljujući, on se spušta na sve što stremlji nebiću; on se spušta, a naporedo se šunja Stravičnost, koja je rođena iz Ništavila i nastojanje Ovde-i-Sad. To je mlečni duh Kome upućujemo ova pitanja. Sfinga miga. Njegov vrt se uzbudio, ali se ona uzdržava. I ponovo

Ogroman je, od one nejednačite vrste. Bez predrasuda prema Sve-Stvoriteljevoj dobroti, može se nazvati Mutljagom. Moramo se odvažiti u veću dubinu, ispod Božjeg krina, ka 'Očevima'. (Faust, q. v) I bez predrasuda prema njegovim maljavim dlanovima, iznutra smo razmekšani od mržnje i izrugivanja. Pokazujemo dug nos.

Biljni svet, potočići vode, podrhtavanja, iznurenosti. Zelenilo odražava najgnusnijeg od njih (Bog). Njegova moć kalcificira izmrvljeni koren. On ispravlja njihove povijene kljunove. O Marioneto Zla, poništi! Poništi sve, i nas.

Komadi; mreže se stiču u znaku Otrova; Ribe. Trostruko blagosloven bio (Uzrok). Silovitost rojeva oživljenih vadičepova.

Nakresan od žedi u nemačkim zemljama,
Među kličućim flagelantima...

Gilde pokajnika stupaju ka pokajničkom ispaštanju. Kao što veli O- - -, do ovakvih promena dolazi zato što je Bog ostario. Izvukao je sveopštu praznu dominu. Dobrota? Ne, on igra. Ako mu to godi, poništiće uzrok i kretanje, redosled i zbivanje... Pokajnik.

Razmotrite maligno bujanje 'Uzroka'. Ovde imate tu kičmenu kesu što truli da biste došli do saznanja o 'Bogu'. Tada On brkne prljavim,

naboranim prstom u cerebrum, i

Gra netiglluk ende firseiglie blears. Gra netiglluk ende firseiglie.

Netiglluk ende firseiglie blears.

(Bog)

1.

Dakle, činjenice. Hast mi je zapretio, ako se ne ograničim na činjenicu, samo činjenicu i ništa osim činjenice, oduzeće mi se povlastice korišćenja trpezarije i biblioteke. Biblioteke bih i mogao da se odreknem.

2.

Međutim, kategorički sam odbio da vodim dnevnik. Iako su mi dani odbrojani, neću da potpomažem onoga ko ih je brojao.

3.

Mnogo sam bolesniji. Žiga me u preponama i zglobovima. Ne mogu da zadržim pola svojih večera. Ide mi krv na usta i nos. Oči me bole, a vid mi se, bar ovih poslednjih nekoliko dana, prilično zamutio. Moram da nosim naočari. Takođe ćelavim, no nisam siguran da bi bilo pravedno za to okrivljavati Palidin.

Pretpostavljam da sam pametniji. Međutim, ne osećam se mnogo pametniji. Osećam se, naizmenice, tromo i histerično, manično i depresivno, vruće i hladno. Osećam se pakleno. Ali u ordinaciji doktor Baks (koju ona više ne zauzima) postigao sam izvanredne rezultate na raznim psihometrijskim testovima.

4.

Doktor Baks više ne radi u logoru Arhimed. Ili bar nije prisutna. Bila je 'daleko od očiju', u stvari, baš od večeri kad je Mordekaj umro. Tražio sam od Hasta objašnjenje za njen nestanak, ali on objašnjava samo tautologijama: nema je zato što je nema.

5.

Svi zatvorenici o kojima sam pređe pisao mrtvi su. Poslednji je umro Bari Mid, koji se održao gotovo punih deset meseci. Duhovitost ga nije nikad izneverila, i u smrt ga je odveo smeh nad knjigom samrtničkih izreka slavnih ljudi. Ubrzo posle njegove smrti napisao sam prvi od tri dnevnička zapisa koji su toliko uznemirili Hasta i podstakli njegovo poslednje i najžučnije insistiranje na činjenicama.

6.

"Šta je činjenica?" upitao sam ga.

"Činjenica je ono što se događa. Način na koji ste pre pisali - o ljudima ovde, i o onome što mislite o njima."

"Ali ja ne mislim o njima. Ne o ovim ljudima. Ne ako ikako mogu."

"Đavo ga odneo, Saketi, znate vi šta želim. Napišite nešto što mogu da razumem. Ne ovo... ovo... to je načisto antireligiozno, ove vaše stvari. Ja nisam religiozan čovek, ali ovo... otišli ste predaleko. To je antireligiozno, a ne razumem ni reči. Počnite opet da pišete razložan, inteligentan dnevnik, ili dižem ruke od vas. Dižem ruke, razumete li?"

"Skilman traži da me udaljite?"

"On traži da vas uklone. Kao razoran uticaj. Ne možete poricati da niste razoran uticaj."

"Koja vam je korist od mog dnevnika? Zašto nastavljate da me držite ovde? Skilman me neće. Njegova dečica ne žele da ih razorim. Sve što tražim jesu pehar vina, parče hleba i knjiga."

To nikako nisam smeo da izgovorim, jer je to Hastu dalo polugu koja mu je bila potrebna da me pokrene. I pored svih svojih cerebracija, ja sam i dalje onaj isti pacov u onoj istoj kutiji koji pritska onu istu dirku.

7.

Hast se izmenio. Od noći velikog poraza postao je blaži. Ono bleštavo dečaštvo, tako tipično za starije američke rukovodioce, napustilo je njegovo lice, ostavivši iza sebe olupinu stoicizma. Korak mu je otežao. Ne vodi brigu o oblačenju. Za svojim stolom provodi duge sate buljeći ni u šta. Vidi li nešto? Nesumnjivo, izvesnost sopstvene smrti, u koju do sada nije nikako verovao.

8.

Dužnik sam čuvara za ovu poslednju činjenicu. Sada me smatraju za starijeg školskog druga. Poveravaju se. Revnosnog ne usrećuje posao koji mu dužnost nalaže. Sluti da to, možda, nije sasvim u redu. Kao Hans iz mog komada, Revnosni je dobar katolik.

9.

Auschwitz je objavljen. Otkad sam ga završio, naizmenice sam mislio da je bezvredan, čak zao, ili onoliko izvrstan kao što je izgledao u samoj groznici stvaranja. Bio sam u takvom raspoloženju kad sam zatražio Hastovu dozvolu da ga pošaljem Jangermanu iz časopisa Dial-Tone. Izbacio je pola broja koji se već slagao kako bi ga objavio. Od njega, vrlo ljubazno pismo u kojem mi javlja novost o Andrei i ostalima. Zamišljali su ono najgore u vezi sa mnom, jer je Springfield svu poštu adresovanu meni vraćao s pečatom PONIŠTENO. Preko telefona su im jednostavno rekli da: "Gospodin Saketi nije više kod nas."

Takođe objavio nekoliko drugih, kraćih stvari, mada nijedno od svojih najskorijih bunčanja, jer kompjuteri ONB-a koji dešifriraju šalju natrag uporne ocene NEPOUZDANO nad ovim pokušajima. Hast nije jedini.

10.

Sveti Denis je svetac-zaštitnik sifilitičara - i Pariza. To je činjenica.

11.

Šta je činjenica? Pitam iskreno. Ako je (10) činjenica, to je zato što se svako slaže da je sveti Denis svetac zaštitnik sifilitičara - činjenica na osnovu jednoglasnosti. Jabuke padaju na zemlju, što se može dokazati, pre može nego ne, pomoću eksperimenta - činjenica na osnovu dokazivanja. Ali ne očekujem da su činjenice iz ma koje od ove dve fele ono što bi Hast hteo od mene. Ako je nešto činjenica na osnovu jednoglasnosti, od male je vrednosti da li je ja prenosim, dok su činjenice koje su i dokazive i novosti toliko retke, da je dovoljno otkriće jedne jedine da osmisli trud celog života provedenog u traganju. (Ali, ne moga života.)

Pa šta nam onda preostaje? Poezija - činjenice o unutarnjem - moje činjenice. A upravo takve su bile činjenice koje sam ponudio. S najboljom namerom. Smrtno ozbiljan.

Pa šta onda hoćete? Laži? Polovičnu poeziju poluistina?

12.

Stiže poruka od Hasta: "Samo jednostavne odgovore na jednostavna pitanja. H. H." Onda mi, molim vas, postavljate pitanja.

13.

Poruka od Hasta. Nalaže mi da nešto više kažem o Skilmanu. Kao što H. H. nesumnjivo zna, nema teme koju bih radije izbegao.

Dakle, činjenice. On je čovek pedesetih godina, neprivlačnih osobina i sa prilično urođene inteligencije. Nuklearni je fizičar, one vrste za koju bi liberali kao ja voleli da smatraju kako je u suštini nemačka. Tip je, avaj, internacionalan. Otprilike pre pet godina Skilman je zauzimao prilično ugledan položaj u Komisiji za atomsku energiju. Njegovo najznamenitije delo za tu organizaciju bila je razrada predloga teorije o nemogućnosti otkrivanja nuklearnih proba koje bi se vršile u pećinama od leda određene konstrukcije. Ovo se događalo u periodu nuklearnog 'moratorijuma' iz tog vremena. Probe su izvršene - a otkrile su ih Rusija, Kina, Francuska, Izrael i (o, srama!) Argentina. Utvrdilo se da Skilmanove pećine od leda, u stvari, pre deluju kao pojačavanje nego kao prikrivanje efekta. Ta greška je dovela do nedavne, najkatastrofalnije serije proba i ostavila Skilmana bez posla.

Ubrzo je ponovo našao posao - u istoj korporaciji u kojoj je Hast direktor I. & R. I pored bezbednosti stroge kao vatikanska, tamo su u višim krugovima počela da kruže govorkanja koja su se bavila prirodom poslova u logoru Arhimed. Skilman je uporno zahtevao detaljniji izveštaj, bio bi odbijen, zahtevao je, itd. Najzad je uređeno da ga posvete u naše malo zverstvo, ali jedino ako pristane da se i sam ovde nastani. Kad je stigao, Mid i ja smo jedini bili u životu od primalaca Palidina. Kad je jednom shvatio prirodu droge i uverio se u njenu delotvornost, zahtevao je da i njemu bude ubrizgana.'

14.

Zanimljiva činjenica iz istorije, koja izgleda prigodna na ovom mestu.

Naučnik iz devetnaestog veka, Orijas-Tiren, razvio je teoriju da su šankr i sifilis jedna te ista bolest i da se postupkom 'sifilizacije' mogu postići zaštita, kraći period lečenja i sigurnost od ponovne zaraze ili povratka bolesti. Posle smrti Orijas-Tirena, 1878., otkriveno je da je njegov leš prekriven ožljicima tamo gde je na samom sebi primenjivao svoj postupak 'sifilizacije' - tj. unosio sifilitični gnoj u otvorene rane na rođenom telu.

15.

Tako je, Skilmanovim posredovanjem, eksperiment ušao u drugu fazu. Počelo je odista da se postiže ono što se od početka očekivalo - ona raznolika istraživanja Apokalipse koja nazivamo 'čisto istraživanje'.

Asistira mu dvanaest 'prirepaka' (tako ih on zove, s prezirom tako velelepnim da čak i oni, njegove žrtve, moraju da se dive) - bivših studenata ili asistenata, koji su se, vrlo uslužno, dobrovoljno javili za Palidin. Svi toliko žudimo da spoznamo najviše uzlete genijalnosti - mi što smo zastali tik na ovoj obali Jordana. Milo mi je što sam bio pošteđen tog iskušenja. Pitam se, da li bih podlegao?

Na planinskom vrhu s kojeg puca pogled na beskrajna prostranstva carstva zlata - čak i sad mogu da čujem glas iskušitelja: "Sve ovo može biti tvoje."

Poezija. Tačka.

16.

Još jedna, dakle, činjenica, najređa.

U pokušaju da otkrije da li postoji samo jedna jedina venerična boljetica (gonoreja se onda brkala sa sifom), Bendžamin Bel, istraživač iz Edinburga je, 1793., pelcovao svoje studente bolešću. Oprezniji, ali ne i prijatniji čovek od Orijas-Tirena.

17.

Poruka od H. H-a: "Šta je kog đavola relevantno u Orijas-Tirani (sic)?" Takođe se raspituje za značenje zaustavljanja na ovoj strani reke Jordana.

Relavantnost Orijas-Tirena - pa, time, i moje anegdote o doktoru Belu - je ta što izgleda da ga je pokretao isti faustovski poriv pribavljanja znanja po svaku cenu, što je svakako motivacija i našeg doktora Skilmana iz logora Arhimed. Faust je bio spreman da se odrekne svih prava na nebo; naš doktor Skilman, očekujući od neba malo, spreman je da proigra još bitnije dobro - svoj zemaljski život. A sve to jedino da bi se shvatilo patološko stanje: u O-T slučaju, sifilis; u Skilmanovom slučaju, genijalnost.

Za značenje reke Jordana, mogu li vas uputiti na Petu knjigu Mojsijevu (glava 34) i Knjigu Isusa Navina (glava 1).

18.

O Skilmanovom karakteru.

On zavidi na slavi. Ne može da govori o izvesnim ličnostima iz javnog života koje poznaje a da ne bude kristalno jasno kako mrzi njihove uspehe i sposobnosti. Dobitnici Nobelove nagrade dovode ga do besa. Jedva može da izdrži čitanje neke učene monografije iz sopstvene oblasti zbog pomisli da je to smislio neko drugi. Što je više prinuđen da se divi onome što vredi, utoliko jače (u sebi) škrguće zubima. Sada, kad droga počinje da deluje (prošlo je već šest nedelja, manje-više), čovek može da oseti njegovo rastuće ushićenje. Njegova radost je radost planinara dok prolazi oznake što su ih ostavili prethodnici na najvišoj tački svojih uspona. Gotovo može da se zamisli kako otkucava imena: "Ode Van Alen!" Ili, "Sad sam prošao Hajzenberga."

19.

Skilmanova harizma.

Hteli-ne hteli, ovo je doba timskog rada. U narednoj generaciji, insistira Skilman, kibernacija će dovoljno uznapredovati da se usamljeni genije vrati u modu - pod pretpostavkom da dobija dovoljno veliku dotaciju koja bi mu obezbedila bataljone samoprogramirajućih kompjutera što će mu biti potrebni.

Skilman ne voli ostale ljude ali je, pošto su mu neophodni, naučio kako se njima koristiti - baš kao što sam ja nekad, preko volje, naučio da vozim kola. Nekako mi se čini da je svoju &interpersonalnu tehniku' naučio iz udžbenika psihologije, tako da kad počne histerično da grdi nekog od svojih potčinjenih, kaže sebi: "A sad malo negativnog podstreka." Isto tako, kad nudi pohvalu, misli o šargarepama. Najbolja šargarepa kojom raspolaže jednostavno je mogućnost da se s njim razgovara. Nedostižan je kao sušti prizor pustoši.

Ali njegova osnovna moć počiva u nepogrešivo jasnom sagledavanju tuđih slabosti. On tako dobro rukuje sa svojih dvanaest marioneta zato što je brižljivo odabrao ljude koji žele da se njima manipulira. Kao što zna svaki diktator, nikad ne postoji manjak takvih ljudi.

20.

Imam izgleda veći lični uticaj na H.H.-a nego što bih pomislio da je moguće. Njegova poslednje poruka zvuči kao kad ugledni časopis odbija rukopis: "Vaš prikaz Skilmana nije dovoljno konkretan. Kako on izgleda? Na koji način govori? Kakva je on ličnost?"
Da ga ne znam tako dobro, posumnjao bih da uzima Palidin.

21.

Kako on izgleda?

Čovek kome je priroda odredila da bude mršav, debeo je sebi za inat. Sem što kao da mu nedostaju udovi, mogao bi se prikladno predstaviti kao pauk - trbuh naduven a udovi minimalni. Pošto ćelavi, uzgaja zaludnu taštinu začesljavajući preko sjaktave lobanje duge pramenove proređene kose sa strane. Debele naočari uvećavaju pirgave plave oči. Začeci ušnih školjki; često hvatam sebe kako piljim u njih, delimično zato što znam da ga to nervira. Opšta nesupstancijalnost, kao da je njegovo meso samo izvesna količina butera, te se može od njega odsecati bez ikakve štete po onog metalnog Skilmana unutra. Vrlo gadan telesni zadah (onaj isti buter, užegao). Gadan pušački kašalj. Jedna jedina, večita bubuljica s donje strane brade, koju on zove 'madež'.

22.

Kako on govori?

S lakim ostatkom otezanja: Teksas ublažen Kalifornijom. Otezanje postaje jače kad razgovara sa mnom. Mislim da ja za njega predstavljam veliki Istočni Establišment - tu malignu kabalnu liberalizma što je nekad davno odbila njegove zahteve za stipendije Harvarda i Svartmora.

Ali u stvari ste mislili - Šta on kaže? - zar ne? Razvrstao bih ovako njegove razgovore:

A. Opaske koje ispoljavaju interesovanje za njegova sopstvena, ili tuđa istraživanja. (Primer: "Moramo se otarasiti starih poentilističkih pojmova o bombardovanju - o individualnim, odvojenim 'bombama'. Sada pre moramo težiti uopštenijem pojmu bombičnosti, nekoj vrsti oreola. Zamišljam je kao nešto slično izlasku sunca.")

B. Opaske koje ispoljavaju prezir prema lepom, praćene prilično iskrenim priznavanjem želje da se ono uništi gde god se na njega naiđe. (Najbolji primer za ovo je citat koji je Hans Jost, vođa nacističke omladine, dao da mu se vatrom nagori u pločicu od jelovine, i okačio ga iznad svog radnog stola: 'Kad god čujem reč kultura, otkočim svoj brauning.')

C. Opaske koje ispoljavaju prezir prema njegovim kolegama i poznanicima. (Ranije sam citirao Skilmanovo mišljenje o Hastu. On pozleđuje čak i svoje najlojalnije prirepke iza njihovih leđa - a i pravo u lice, ako vrdnu u stranu. Jednom, kad je Šipanski, mladi programer, da bi ublažio neuspeh, rekao: "Pokušavao sam, stvarno sam po kušavao", Skilman je odgovorio: "Ali on baš nikako da se digne, a?" Šala prilično bezazlena, osim što je u slučaju Šipanskog verovatno malo odveć tačna. Odista, ukoliko kod Skilmana postoji tragična greška, to je da, kao de Sad, ne može da se odupre porivu da pozleđuje.)

D. Opaske koje ispoljavaju prezir prema samome sebi i zgađenost nad telom, nije važno da li vlastitim ili tuđim. (Primer: šala koju je napravio o dejstvu Palidina na 'smešno komplikovani mehanizam some'. Bolji primer: prednost koju daje skatološkim metaforama.

Jednom je trpezariju držao kao na iglama pretvarajući se da je pobrkao razliku između jesti i srati.)

E. Opaske i pojmovi koji su plod neobuzdanog intelekta velikog opsega. Kako god ja tumačio, ne mogu da okrenem protiv njega sve što kaže. (I, sasvim pošteno, zaključni primer. Pokušavao je da analizira neobičnu fascinantnost jezera, rezervoara i sličnih velikih stajaćih vodenih masa. Zapazio je da samo kroz njih priroda pruža prizor euklidovske ravni što se prostire bez vidljive granice. To predstavlja onu konačnu podređenost zakonu gravitacije koja uvek deluje na tkivo naših ćelija. Odatle je svoje zapažanje nastavio time da je veliko dostignuće arhitekture što je jednostavno uzela pojam euklidovske ravni i postavila ga na stranu. Zid je tako upečatljiv fenomen zato što je to vodena masa... koja stoji postrance.)

23.

Kakva je on ličnost?

Ovde ću vam, bojim se, potpuno napustiti carstvo činjenica. Zapravo, u svemu što sam napisao o Skilmanu pretežu ne toliko činjenice koliko vrednovanje - i još uz to vrlo pristrasno. Ovog čoveka ne trpim kao malo koga u svome životu. Mislím da bih mogao reći da ga mrzim, kad to ne bi bilo i nehrišćanski i neučtivo.

Onda ću reći da je on rđava osoba i neka ostane na tome.

24.

Hast odgovara: "Ne pali to kad mene."

Pa šta onda hoćete, H. H.? Već sam protraćio više reči jednostavno opisujući tog kurvinog sina no što sam potrošio na bilo koga drugog u ovom dnevniku. Ako hoćete da dramtizujem naše susrete, moraćete zamoliti Skilmana da mi dozvoli da pored njega provodim više vremena. Ja se njemu ne dopadam koliko se on meni ne dopada. Osim kad obojica večeramo u trpezariji (gde je, avaj, kvalitet jela žalosno opao), srećemo se retko, a još ređe razgovaramo.

Da li biste voleli da o Skilmanu pišem priče? Jeste li toliko napustili svoju veru u činjenice kad to tražite? Da li je priča ono što želite?

25.

Poruka od Hasta. "Može da posluži." On je bestidan. Pa onda, dobro - priča:

SKILMAN

ili

Demografska eksplozija

prijava

od

Luisa Saketija

Uprkos bebinog koprcanja, uspeo je da ubaci nogice u odgovarajuće otvore na platnenoj stoličici za automobil. To ga je podsećalo na neki osobito težak problem s klinovima i rupama, od one vrste za koju uvek od šimpanza traže da ih reše na testovima inteligencije.

"Previše ovih blesavluka", progundā Skilman.

Ulazeći s desne strane, Mina mu je pomogla da učvrste bebu Bila, njihovo četvrto, remenima preko ramena. Remeni su se ukrštali preko portiklice i zakopčavali ispod sedišta, van bebinog domašaja.

"Previše čega?" zapitala je neradozvalo.

"Beba", rekao je. "Ima previše prokletih beba."

"Naravno", rekla je. "Ali to je u Kini, zar ne?"

S razumevanjem se nasmešio svojoj trudnoj ženi. Od prvog trenutka njena posebna privlačnost je za Skilmana bilo njeno nepogrešivo neshvatanje svega što joj on može reći. To nije bilo samo to što ona ništa ne zna, iako prekrasno nije ništa znala. Pre bi to bilo njeno odbijanje da bude svesna njega ili ma čega drugog što neposredno ne doprinosi tupavoj udobnosti sadašnjeg trenutka. Zvao ju je moja lo.

Nadao se da će jednog dana ona sasvim ličiti na svoju majku u Dahauu - iz koje su sve ljudske osobenosti - inteligencija, milosrđe, lepota, volja - iscurele, kao da je negde neko izvadio čep: nemrtva Frau Kiršmajer.

"Zatvori vrata", rekao je. Zatvorila je vrata.

Crveni 'merkur' se izvukao iz garaže, i mala radio naprava Skilmanove konstrukcije pokrenula je mehanizam koji automatski zatvara vrata garaže. Svoj mali izum zvao je Mina.

Kad su izišli na auto-stradu njena ruka je automatski posegla za dugmetom radija.

Uhvatio ju je šakom oko krupnih kostiju njenog ručnog zgloba. "Neću radio" rekao je.

Ruka se, otežala od razmetljivog cirkonskog prstena, povukla. "Samo sam htela da upalim radio", krotko je objasnila.

"Ti si robot", rekao je i nagnuo se preko prednjeg sedišta da poljubi njen mekani obraz. Nasmešila se. I posle četiri godine u Americi, njen engleski je još toliko rudimentaran da nije razumevala reči kao što je 'robot'.

"Imam teoriju", rekao je. "Moja teorija je da za ove nestašice nije kriv samo rat, kao što vlada želi da mislimo. Iako rat, naravno, pogoršava stvari."

"Pogoršava...?" odjeknula je sanjivo. Buljila je u to kako prednji deo kola usisava bele linije - sve brže i brže, dok na kraju uopšte niste videli rastavljene crte - već jednu liniju ne preterano intenzivne beline.

Uključio je automatskog šofera, i kola su ponovo počela da ubrzavaju. Umuvala su se u gusto nabijenu treću traku.

"Ne, nestašice su jednostavno neizbežan rezultat demografske eksplozije."

"Nemoj opet da budeš mračan, Džimi."

"Znaš, ljudi su mislili da će se uravniti, da će krivulja imati oblik slova S."

"Ljudi", reče snuždeno Mina. "Koji ljudi?"

"Rizman, na primer", rekao je. "Ali su se prevarili. Krivulja samo nastavlja da raste i raste. Eksponencijalno."

"Oh", rekla je. Počela je da ima neodređeni utisak da je on kritikuje.

"Četiri stotine dvadeset miliona", rekao je. "Četiri stotine sedamdeset miliona. Šest stotina devedeset miliona. Jedan zarez nula devet milijardi. Dve i po milijarde. Pet milijardi. I, svakog trenutka, deset milijardi. Sunula je izvan grafikona kao raketa 'rendžer'."

Posao iz kancelarije, pomislila je. Volela bih kad kući ne bi nosio posao iz kancelarije.

"To je sjebana hiperbola!"

"Džimi, molim te."

"Izvini."

"Zbog bebe Bila. Ja mislim da on ne treba da čuje rođenog oca da tako govori. Uostalom, dušo, ne treba toliko da se sekiraš. Čula sam na televiziji da će oskudica vode prestati do idućeg proleća."

"I nestašica ribe? I nestašica čelika?"

"To nije naš problem, zar ne?"

"Ti uvek tačno znaš šta da kažeš kako bih se bolje osećao", rekao je. Nagnuo se preko bebe Bila i opet je poljubio. Beba Bil počeo da plače.

"Zar ne možeš da ga ućutkaš?" upitao je posle nekog vremena.

Mina je ispuštala gugutave zvuke svom jedinom sinu (tri prethodna deteta bile su devojčice: Mina, Tina i Despina) i pokušavala da pomazi njegove razmahane, uflanelisane ručice. Najzad ga, obeshrabrena, natera da proguta žutu (za decu do dve godine) pilulu za smirenje.

"To je prosto Maltus", nastavio je. "Ti i ja se povećavamo geometrijski, dok se naše zalihe povećavaju samo aritmetički. Tehnologija čini šta može, ali ljudska životinja može mnogo više."

"Je l' to još pričaš o onim bebama u Kini?" zapitala je.

"Znači, slušala si", rekao je, iznenađen.

"Znaš, sve što im je potrebno jeste kontrola rađanja kakvu mi imamo. Moraće da nauče da upotrebljavaju pilulu. I pederi - dozvoliće pedere zakonom. Čula sam u dnevniku. Možeš li to da zamisliš?"

"Pre dvadeset godina to bi bila dobra ideja", rekao je. "Ali sad, prema velikom kompjuteru Instituta za tehnologiju iz Masačusetsa, ništa neće izravnati tu krivulju. Dostići će dvadeset milijardi do dve hiljade treće, šta bilo da bilo. A tu ulazi u igru moja teorija."

Mina je uzdahnula. "Ispričaj mi svoju teoriju."

"Eto, postoje dva uslova koja svako rešenje mora da zadovolji. Rešenje mora biti u proporciji sa problemom - s deset milijardi sada živih ljudi. I mora odmah svuda da stupi u dejstvo. Nema više vremena za opitne programe, kao onih deset hiljada žena sterilizovanih u Austriji. Time se ništa ne postiže."

"Jedna od devojaka s kojima sam išla u školu bila je sterilizovana - jesi li to znao? Ilza Štraus. Kaže da je nimalo ne boli, i prija joj... znaš

već... koliko i pre. Jedino što više... znaš već... ne krvari."

"Zar ne želiš da čuješ moje rešenje?"

"Mislila sam da si mi ispričao."

"Ideju sam dobio jednog dana početkom šezdesetih godina kad sam čuo zavijanje sirene Civilne zaštite."

"Šta je to sirena Civilne zaštite?" rekla je.

"Nemoj mi reći kako u Nemačkoj nikad nisu čula sirenu!" rekao je.

"Oh, jesam", rekla je. "Stalno, dok sam bila devojčica. Džimi, mislila sam da si rekao kako ćemo prvo da stanemo kod Muhameda?"

"Stvarno toliko želiš kup Žak?"

"Hrana u onoj bolnici je tako grozna. Ovo mi je poslednja prilika."

"Oh, u redu", rekao je. Vratio je kola u sporiju traku, preuzeo ručno upravljanje, i odvezao prema izlazu za bulevar Pasaik. Kvalitetni Sladoled kod Muhameda bio je ućuškan u poprečnu uličicu na vrhu niskog, strmog brežuljka. Skilman je radnju pamtio još iz detinjstva. To je bila jedna od malobrojnih stvari od pre trideset godina koja se nije izmenila, mada bi ponekad, zbog nestašice, kvalitet sladoleda opao.

"Hoćemo li da uvedemo i bebu?" rekla je.

"Ovde mu je dobro", reče Skilman.

"Nećemo dugo", rekla je. Zastenjala je, izlazeći iz kola, i stavila ruku na nabrekli stomak. "Opet se pomerio" prošaputala je.

"Neće još dugo", rekao je. "Zatvori dobro ta vrata, Mina."

Mina je zatvorila vrata na desnoj strani. Pogledao je ručnu kočnicu i bebu Bila, koji je mirno buljio u lažni volan od narandžaste plastike što je ukrašavao njegovu stoličicu za kola.

"E, pa, zdravo, naivčino", šapnuo je Skilman svome sinu.

Baš kad su izlazili kroz staklena vrata, šanker je povikao: "Vaša kola? Gospodine, vaša kola!" Besomučno je mahao krpom za sudove na 'merkur' u pokretu.

"Šta je?" Pravio se Skilman da ne razume.

"Vaš 'merkur'", zavrištao je šanker.

Crveni 'merkur' je išao nizbrdo, na ler, blago silaznom okukom, niz sporednu uličicu ka prometnom bulevaru Pa saik. 'Dodž' je udario u prednju desnu stranu i počeo da se uspinje na haubu. 'Korver', koji se nalazio iza 'dodža', zaneo se ulevo i udario u zadnji deo 'merkura', koji se, od udara, nabrao kao harmonika.

Stojeći pred sladoledžinicom, Skilman je rekao svojoj ženi: "To je, manje-više, ono što sam hteo da kažem."

Rekla je: "Šta to?"

Rekao je: "Kad sam govorio o rešenju."

Kraj.

26.

I uvek se, neminovno, vraća na tu jedinu činjenicu, činjenicu smrti. Oh... da vreme nije toliko tečan element! Onda bi um mogao da ga ščepa i porve se s njim dok ga ne zaustavi. Anđeo bi tad morao da se pokaže u svom večnom vidu!

Ali tad, usred tih faustovskih trenutaka, ovlada bol, i moja jedina želja je da se vreme ubrza. I tako to ide, s jurcanjima tamo-amo, gore-dole, od vrelog do ledenog, a onda poboljšanje.

Nemam predstavu koliko je dana ili časova proteklo otkako sam zbrzao svoju malu basnu za Hasta. Još sam u ambulanti, i još sam, dok ovo škrabam, vrlo bolestan.

27.

Najgori trenutak je došao odmah pošto sam napisao Skilmana. Imao sam lak napad, za vreme kojeg sam dobio nešto što je moralo biti histerično slepilo.

Uvek sam smatrao da ću, ako oslepim, morati da se ubijem. Čime da se hrani duh, ako ne svetlošću? Muzika je, u najboljem slučaju, samo neka vrsta estetske čorbe. Ja nisam ni Milton ni Džojls. Kao što je Jangerman nekad na pisao:

Oko je od uva moćnije;
Oko može da vidi, a glupo uvo
Jedino čuje.

Čemu bih ja, čežnjivo, mogao da dodam:

Kad bi čovek bio slep, mogao bi da skroji
Neku upotrebu za uši:
Jer smisao je ljudskoj duši
Da radi čudnovate stvari, dragi moji.

Suviše sam bolestan da mislim, da išta radim. Izgleda mi kao da osećam pritisak svake misli o šavove mog bolnog mozga. Možda odgovor leži u trepanaciji!

28.

Na stočiču pored kreveta nalazi se stvarno zadivljujući nakot Hastovih poruka. Izvinite, H. H., što ih još ne pregledam. Provodim vreme buljeći u bokal s vodom, u laneno tkanje svojih krevetskih čaršava, žudeći za suncem. Ah, čulnost oporavka!

29.

Hast je stavio mnoge zamerke Skilmanu ili Demografskoj eksploziji. Uglavnom da je klevetnička. H. H. ima pravi mentalitet izdavača. To što se moja proza poslužila nekim istinama (Skilman se oženio Nemicom gimnazijalkom koja se zove Mina; njena majka živi u Dahauu; oni imaju petoro dece) samo pogoršava moju krivicu u Hastovim očima.

("Pogoršava...?" odjekuje sanjivo Hast.)

Prisetite se, dragi moj tamničaru, da ste vi zatražili tu priču, a moja jedina namera bila jeda pojačam svoju tezu da je Skilman rđava osoba. Najgora koju sam ikad upoznao, stvarno. On traga za gralom Armagedona. Toliko u njemu nema ljubavi da bi potonuo u najniže krugove Danteovog pakla - ispod Flegatona, ispod šume samoubica, iza kruga volšebnika, u samo srce Antenora.

30.

Hastova poseta. Uznemiren je na način koji ne shvatam. Često se zaustavlja usred neke plitkounnosti da bi se zablenuo u iznenadnu tišinu, kao da se njenim posredstvom sve tog trena preobrazilo u kristal.

Šta ga je spopalo? Krivica? Ne, takve ideje još prevazilaze Hasta. Pre će biti da je loše varenje.

(Setio sam se nečega što je, navodno, rekao Ajhman: "Celog svog života sam se bojao, ali nisam znao čega.")

Upitao sam ga, u šali, da li se i on javio u dobrovoljce za Palidin. Iako je od svog poricanja pokušao da napravi novu šalu, video sam da ga je ta pretpostavka uvredila. Malo kasnije je upitao: "Zašto? Da li izgledam pametnije nego što sam izgledao?"

"Malkice", priznao sam. "Zar ne biste voleli da budete pametniji?"

"Ne bih", rekao je. "Sasvim sigurno, ne."

31.

Najzad je H. H. objasnio razlog zašto Eme Bask nije više u vezi sa logorom A. To nije zbog toga što ju je on otpustio, već zato što je pobjegla!

"Ne mogu da shvatim", kukumavčio je, "zašto je uradila takvu stvar! Kad je čula da je odabrana za rad na eksperimentu, bila je očarana. Ovde je njena plata bila dvostruko veća od one koju je ranije imala, a pored toga su joj podmirivani i svi životni troškovi!"

Pokušao sam da nagovestim kako zatvor može da bude podjednako klaustrofobičan i za čuvare i za zatvorenike, da iste rešetke okružuju i jedne i druge. Hast se nije dao ubediti.

"Mogla je da ode do Denvera kad god zaželi. Ali to nije nikad želela. Volela je svoj posao. Zato sve to nema nikakvog smisla."

"Mora da ga ipak toliko nije volela koliko ste pretpostavljali."

Hast je zaječao. "Bezbednost! Ceo trud koji smo uložili da ovo mesto hermetično zatvorimo, a sad ovo! Bog bi ga znao šta namerava da uradi sa informacijama koje drži u glavi. Prodaće ih Kini! Shvatate li šta bi ti govornari uradili sa nečim kako što je Palidin? Znao, oni su beskrupulozni. Ne prezaju ni od čega."

"Naravno, pokušali ste da je pronađete?"

"Sve smo pokušali. FBI, CIA. Policije svih saveznih država imaju njen opis. I privatne detektivske agencije u svim većim gradovima upućene su na njen trag."

"Mogli biste da objavite njene slike u novinama i na televiziji."

Hastov smeh se graničio sa histerijom.

"Ni traga od nje otkako je nestala?"

"Ničeg! Već tri i po meseca - ni reči. Od brige koju mi to zadaje ne mogu više da spavam. Shvatate li vi da ta žena poseduje moć da razori ceo ovaj projekt?"

"Pa, ako se uzdržavala od primene te moći tri i po meseca, prilično je verovatno, bar tako izgleda, da će to nastaviti u nedogled. Misao koja je, svojevremeno, morala biti velika uteha za Damokla."

"Za koga?"

"Jednog Grka."

Otišao je uz prekoran pogled što se frljam nekakvim Grcima. Koja je, u ovom svetu punom briga, korist od Grka?

Kako su ranjivi ovi ljudi što vladaju svetom punim briga! Pamtim šteneće lice ostarelog Ajzenhauera, krhkost Džonsonove persone, već i onako loše napravljene.

Danas sam baš čudno raspoložen. Ako ne prestanem, počecu da sažaljevam kralja Čarlsa! Što da ne?

32.

Zidovi sasvim sigurno trepere!

I gušim se.

U takvim trenucima ne mogu da razaznam da li sam posednut svojom genijalnošću ili svojom bolešću. Nesavladivi modelitet nevidljivog!

33.

Sad mi je bolje. Ili bi trebalo da kažem islabljenije?
Već nekoliko dana se spremam da napravim mali Muzej činjenica na Riplijev način. Za vreme poslednjeg boravka u ambulanti javila mi se strašna žudnja za novinama. Nakupio sam jednu celu knjigu isečaka, iz koje prepisujem ovih nekoliko slučajnih izvoda:

34.

VEROVALI ILI NE:

Prečasni Augustus Džeks, doskora iz Votsa, nastavlja da žanje izuzetan javni uspeh na području Los Anđelosa. Nacionalne TV mreže i dalje odbijaju da prihvate prenos Džeksove 'Poruke beloј savesti' koja je preko noći bivšeg evangelističkog propovednika izbacila u orbitu slave, obrazlažući to njenom 'raspaljivošću'. Njihovo odbijanje nije lišilo najveći deo nacije prilike da čuje poruku, bilo preko radija, bilo preko lokalnih televizijskih stanica van sindikalnih udruženja. Student druge godine sa univerziteta u Merilendu koji je prošle nedelje pokušao da potpali Džeksovu kuću (u vrednosti od 90.000 dolara) na Beverli Hilsu, pristao je da primi pravnu pomoć koju mu je ponudio Džeks pošto ga je crnački sveštenik posetio u njegovoj ćeliji u oblasnom zatvoru Los Anđelosa.

35.

OVO JE ČINJENICA:

Trip-Trap i druge važne kockarnice u Las Vegasu najavile su svoju odluku da ukinu bacanje kockica i poker, time potvrdivši glasove o besprimernim dobitcima na štetu kockarnice za ovim stolovima. "Kakav god sistem da upotrebljavaju", izjavio je Viljem Batler, vlasnik Trip-Trapa, "to je neki na koji nikad dosad nisu naišli naši krupije. Izgleda da svaki dobitnik primenjuje drugi sistem."

36.

MA KAKO ČUDNO IZGLEDALO:

Adrijana Leverkin, istočnonemačka kompozitorica 'teške' muzike, vratila se u Aspen, Kolorado, kako bi se pojavila na sudu i odgovorila na optužbe podnete protiv nje od strane udruženih privatnih tužilaca koji tvrde da je premijerno izvođenje, 30. avgusta ove godine, njenih Prostornih fuga bilo neposredan i kažnjiv uzrok povreda, i telesnih i duševnih, nanesenih tužiocima. Jedan oštećeni, Ričard Sard, direktor festivala, posvedočio je da su mu od izvođenja pukle bubne opne, što je prouzrokovalo trajnu gluvoću.

37.

NAIZGLED NEMA ŠANSE:

Vil Sonders, potpredsednik Severozapadne Elektronike za koga se govorkalo da je kandidat za predsednika, podneo je ostavku u toj kompaniji odmah posle nedavne podele deonica. Najavio je nameru da osnuje sopstveno preduzeće, čiju tačnu prirodu neće da otkrije. On ne poriče nagađanja objavljena u listu The Wall Street Journal, čiji je smisao da on kontroliše patent koji bi mogao postati osnov novog procesa kinematografske holografije.

38.

OVAJ NEOBIČNI SVET:

Potruga još traje za ubicom, ili ubicama, Alme i Klee Vejzi. Policija iz Mineapolisa još nije saopštila štampi sve pojedinosti ovog bizarnog i odvratnog zločina, te se strepi da se ubičino hvastanje, iz njegovog 'otvorenog pisma' upućenog novinama nacije, može pokazati više nego istinito - da je izgleda bilo nemoguće počiniti ubistva na način na koji su izvršena. Mnogi pisci detektivskih romana ponudili su svoje usluge policiji.

39.

TOGA NEMA NI U ROMANU:

Pošto tri modna časopisa prikazuju Džeri Brinovu Traje de luces - ili svetlosnu odeću - u modelima i za muškarce i za žene na naslovnim stranicama svojih jesenjih brojeva, najavljujući novi modni pravac, praktično je obezbeđen uspeh ove modne novine. Svetlosna odeća nije ništa drugo do providna mreža od minijaturnih fosforno svetlećih elemenata koji svetlucaju stalno menjajući šare većeg ili manjeg sjaja, u zavisnosti od kretanja i raspoloženja onog ko je nosi. Izvesni pokreti intimne prirode mogu se tako programirati da za trenutak proizvedu 'zatamnjenje', za vreme kojeg se obučeni ili obučena mora potpuno osloniti na ličnu dovitljivost. Gospodin Brin u intervjuu, koji će biti objavljen u časopisu Vogue, objavljuje svoju rešenost da se ne seli iz svoje sadašnje kuće u Čejenu, Vajoming, gde je dugo godina dizajnirao kaubojsku odeću za A. V. Lajla, proizvođača Traje de luces.

40.

NEVEROVATNO ALI ISTINITO:

SMU nastavlja svoj razorni, pobedonosni pohod pregazivši Džordžiju sa 79 prema 14. Beka Entonija Stretera nosila je razdragana gomila u trijumfu sa stadiona kroz grad. U ovoj, četvrtoj igri prvenstva, analitičari su otkrili sedam novih varijanti Streterove složene nove formacije 'napada s leđa', čime se zbir varijanti odigravanja 'napada s leđa' sa repertoara SMU diže na 31. U poslednjoj četvrtini trener Olding je na teren izveo svoj juniorski tim da utrlja so u Džordžijine već bolne rane.

41.

MOŽETE LI DA POVERUJETE:

Jedan kamenorezac otpušten je s posla na zahtev članova uprave tjulenskog Univerziteta. On je u mermer iznad ulaza nove biblioteke uklesao natpis koji glasi:

PERO JE JAČE OD MAČA

Članovi uprave tvrde da je kamenorezac namerno izostavio slovo O u reči pero i smanjio prored između prve i druge reči.

42.

Testiraju me. Logor A. je najzad našao zamenu odbegloj Baskovoj - Roberta (Bobija) Fredgrena, industrijskog psihologa kalifornijski razdraganog stila. Poput korpe avgustovskih ribizla, Bobi deluje kao da sadrži čistu sunčevu svetlost. Preplanuo, blistav i besprekorno mlad, on je onakav kakvim Hast sebe zamišlja u svojim snovima. Biće uživanje posmatrati kako ta preplanulost bleđi u našim stihijskim dvoranama.

No njegova lepota nije jedino čega se gnušam. Pre je to (mnogo više) njegov način ponašanja, između disk-džokejskog i zubarskog. Poput disk-džokeja sav je od smeha i umiljatog trućanja, porcija za porcijom blebetavih antianksioznih pesama, plavih nebesa i šarene laže; poput zubara tvrdiće, i dok vrištite, da to, u stvari, ne boli. Njegovo nepoštenje može da odoli najsilovitijim napadima, ono je maltene herojsko. Na primer, ovaj dijalog od juče:

Bobi: E, sad, kad kažem počinji, okreni stanu i počni da rešavaš probleme. Počinji.

Ja: Boli me glava.

Bobi: Lui, ti ne saraduješ. Eto, ja znam da ti izvrsno možeš da rešiš test kad bi malo razmrdao svoju pamet.

Ja: Ali pamet me i boli! Drkadžijo, ja sam bolestan. Ne moram da rešavam tvoje proklete testove kad sam ovako bolestan. Takvo je pravilo.

Bobi: Seti se šta sam juče rekao, Lui - o depresivnim mislima?

Ja: Rekao si da sam bolestan samo onoliko koliko ja mislim da jesam.

Bobi: Vidiš, to je već bolje! E, sad, kad kažem počinji, okreni stranu i počni da rešavaš probleme. U redu? (Sa velikim umilnim zirodent osmehom.) Počinji.

Ja: Jebi se.

Bobi (ne podižući pogled sa štoperice): Da mi opet pokušamo, hoćemo li? Počinji.

43.

Bobi živi u Santa Moniki i ima dvoje dece, dečka i devojčicu. Učestvuje u radu mesne zajednice i ima dužnost blagajnika u okružnom ogranku Demokratske stranke. Politički, sebe smatra 'pre liberalom no obrnuto'. Ima ograda u pogledu sadašnjeg rata: trebalo bi, smatra on, da prihvatimo rusku ponudu za pregovore o prekidu naših bakterioloških napada, bar u 'takozvanim neutralnim zemljama'. Ali misli da oni koji odbijaju da idu u vojsku 'odlaze predaleko'.

Ima dobre zube.

On je sušti prototip Sonliha iz moje drame. Ponekad imam uznemirujuće osećanje da sam pisanjem oživotvorio ovog umiljatog monstruma.

44.

Bobi je, budući takav uzor mladog rukovodioca kakav jeste i (stoga) vernik timskog rada, smislio za svoje zamorčice testove koji se moraju rešavati u duetu. Danas sam prvi put iskusio ove intelektualne bukagije za dvojicu. Moram priznati da sam u tome uživao na jedan prostodušan način, dok je Bobi bio van sebe od zadovoljstva, zamišljajući da je voditelj televizijskog kviza. Kad god bi jedan od nas odgovorio na neko posebno zapetljano pitanje, on je usklikivao: "Izvanredno Lui! Ide ti apsolutno izvanredno! Zar nije izvanredno, dragi gledaoci?"

Bedni Šipanski, s kojim sam bio okovan za ovo zbitije, uopšte ne uživa u našim igrama. "Šta on misli ko sam ja?" požalio mi se. "Nekakav cirkuski majmun?"

Nadimak za Šipanskog među ostalim prirepcima jeste Čita. Na nesreću njegov izgled zaista podseća na šimpanza.

45.

Još jedna runda testova sa Šipanskim. Prošle noći, dok sam pisao (44), shvatio sam da veoma želim da se kviz priredba nastavi. Zašto? I zašto, kada mi je duh toliko življi u drugim prilikama (počeo sam planove za izgradnju pravog Muzeja Činjenica u Džordžovom napuštenom pozorištu; radim na nekim zanimljivim pesmama na nemačkom; razređujem barokne argumente protiv Levi-Strosa), zašto bih ovde mozgao o jednom jedinom satu u danu koji traćim na prinudnu igru?

Odgovor je jednostavan: usamljen sam. Pauza je jedino doba dana kad mogu da razgovaram s ostalim momcima.

46.

Danas sam između rundi upitao Šipanskog koju vrstu posla radi sa Skilmanom. Odgovorio je nekom zvučnom tehnološkom besmislicom za koju mora da je pretpostavljao kako će me zabezeknuti. Glatko sam vratio loptu, i ubrzo su iz Šipanskog kipela poveravanja.

Iz njih sam razabrao da je Skilman svoju pažnju usmerio na mogućnost neke vrste geološke bombe - nešto iz reda onoga što se slučajno dogodilo u Moholu, ali mnogo grandioznijih razmera. On želi da iz Zemlje uzdigne nove planinske lance. Faustovski poriv uvek stremi vrtoglavim visinama.

Posle nekoliko spokojnih trenutaka, provedenih u branju strukova takvog runolista, dotakao sam, najnežnije što mogu, moguće moralne implikacije takvog istraživanja. Da li svaki postdiplomac ima neosporno pravo da bude posvećen u misterije kataklizme? Šipanski se zaledio, gotovo katatoničan.

U naporu da popravim grešku pokušao sam da uvučem Bobija u razgovor, podsetivši ga na njegova osećanja, poverena mi ranije, u pogledu bakteriološkog rata. Ne bi li, natuknuo sam, geološko ratovanje bilo mnogo gadnije, mnogo neodgovornije? Bobi nije mogao da kaže - jer to nije njegova struka. Mi u logoru A. bavimo se, u svakom slučaju, samo čistim istraživanjem. Moral se bavi primenom znanja, a ne samim znanjem. I još melema iste sorte. Ali Šipanski nije pokazivao znake razleđivanja. Dotakao sam pogrešno dugme, apsolutno.

To je bio kraj testiranja za danas. Kad je Šipanski izišao iz ordinacije, Bobi je sebi dozvolio da postane osvetoljubiv koliko je to u njegovoj srdačnoj prirodi. "Strašno je to što si uradio", uzruja se. "Potpuno si deprimirao tog jadnog dečka."

"Ne, nisam."

"Jesi."

"Oh, razveseli se", rekoh, tapšući ga po leđima. "Ti uvek vidiš sve crno."

"Znam", rekao je turobno. "Pokušavam da to ne činim, ali je ponekad jače od mene."

47.

Šipanski je za ručkom prišao mom nakrcanom stolu. "Ako nemate ništa protiv...?" Kakvo potiranje sebe samog! Kao da bi, kada bi imao nešto protiv, povukao prekidač kojim ukida svoje suviše drsko postojanje.

"Naprotiv, Šipanski. Ovih dana cenim društvo. Vi, novi, niste ni izbliza onako čoporativni kao poslednje stado jaganjaca." Što je bilo više od obične pristojnosti. Često sam potpuno sam za vreme jela. Danas su još tri prirepka osim Šipanskog večerala u trpezariji, ali su se držali po strani, mumlajući brojeve uz svoje jednostavne pize.

"Mora biti da vi prema meni osećate samo prezir", započeo je Š. nesrećno umočivši kašiku u hladnu čorbu od spanaća. "Mora da mislite kako nemam pameti."

"Posle svih onih testova kroz koje smo zajedno prošli! Ne bih rekao."

"Oh, testovi! Uvek sam dobro prolazio na testovima, nisam na to mislio. Ali u koledžu ljudi vaše vrste... studenti umetnosti... oni misle da samo zato što neko studira nauke, da on nema..." Odgurnuo je zbrljanu čorbu.

"Dušu?"

Klimnuo je glavom, očiju prikovanih za čorbu. "Ali to nije istina. Mi imamo osećanja, ista kao i svako drugi. Samo ih možda ne pokazujemo tako otvoreno. Lako je čoveku vašeg statusa da govori o savesti i... takvim stvarima. Vama niko neće ponuditi 25.000 dolara godišnje čim diplomirate."

"U stvari, ja poznajem poprilično bivših kolega, nesuđenih pesnika ili slikara koji zarađuju dvostruko više u reklamnim agencijama ili na televiziji. Postoji danas način prostituisanja za svakog. Ako ništa drugo, čovek može da postane sindikalni rukovodilac."

"Mmm. Šta je to što jedete?" upitao je, pokazujući moj tanjir.

"Truite braisee a u Pupillin."

Dao je znak crno uniformisanom kelneru. "I za mene ovo isto."

"Nikad ne bih pomislio da je novac stvarno ono što vas je zavelo", rekao sam, sipajući mu sabli.

"Ja ne pijem. Ne, pretpostavljam da to stvarno nije bio novac."

"Šta je bio vaš glavni predmet u školi, Šipanski? Biofizika, je l'? Zar nijednog trenutka niste voleli predmet zbog njega samog?"

Iskapio je pola čaše odbijenog vina. "Jesam, više nego ma šta drugo! Volim ga više od ičeg na svetu. Ponekad ne razumem, ponekad iskreno ne razumem zašto svako ne oseća ono što ja osećam. Ponekad je to tako snažno da ja... ja ne mogu..."

"Ja osećam isto to, ali za poeziju. Za sve umetnosti, ali ponajviše za poeziju."

"A za ljude?"

"Ljudi dolaze posle."

"Čak i vaša žena, kad smo već kod toga?"

"Čak i ja, kad smo već kod toga. I sada se pitate kako imam obraza da se na vas okomim zbog morala, osećajući ono što osećam, što mi osećamo."

"Da."

"Jer ja govorim baš o tome - o osećanjima. Etika se bavi onim što čovek stvarno čini. Iskušenje i čin dve su različite stvari."

"Da li je onda umetnost greh? Ili nauka?"

"Svaka sveobuhvatna ljubav, manja od ljubavi prema Bogu samom, grešna je. Danteov pakao je, iznad Disa, prepun onih koji su samo tu trunčicu više voleli prijatne stvari."

Šipanski je pocrveneo. "Oprostite što to kažem, gospodine Saketi, ja ne verujem u Boga."

"Ništa manje no ja. Ali sam prilično dugo verovao, i stoga ćete mi oprostiti što se on ušunjava u moje metafore."

Šipanski se prigušeno zakikotao. Pogled mu se za trenutak odvojio od stola da bi se susreo sa mojim, onda se povukao pastrmci koju je kelner upravo doneo. To je bilo dovoljno da znam da se upecao.

Kakvu sam karijeru propustio što nisam postao jezuit. Osim zavodjenja kao takvog, nema igre koja toliko zaokuplja kao ovo stvaranje obraćenika.

Kasnije:

Morao sam da provedem najveći deo dana u mraku, slušajući muziku. Moje oči... kako mi je mrsko moje rastočeno telo!

48.

Bez mog podsticaja, došao je danas u moju sumračnu sobu da mi ispriča povest svog života. Ostavlja utisak da sve to odista priča prvi put. Sumnjam da je neko dosad pokazao zainteresovanost za stvar. I to je, odista, nevesela priča - suviše neodstupajuće slična monohromnom životu kakav bi čovek ekstrapolirao za njega, zasnovavši to samo na jednom letimičnom pogledu na mašne u njegovom plakaru.

Dete razvedenih roditelja, mladost Š-og bila je puna prekida. Retko je išao u istu školu dve godine za redom. Mada nesumnjivo bistar, bio je izuzetno baksuzan da uvek u svom razredu bude dete drugo-po-bistrini, uvek broj dva. "Moja suština", rekao je, "da budem drugi u rangu." Postao je opsesivno kompetitivan, naprežući se iz sve snage nad onim što su njegovi suparnici postizali bez napora. Za takvu osobu prijateljstvo je neostvarljivo; podrazumevalo bi prekid vatre. Š. shvata da je svoju mladost žrtvovao lažnim idolima; sada, kad se mladost istrošila, podnosi im na žrtvu svoj život.

Njemu je dvadeset četiri, ali ima izgled večnog pubertetlije, toliko uobičajen za naučne bubalice: štrkljasto, rasklimatano telo, bledunjavo lice, bubuljice, kosa preduga da bude četkasta, prekratka da stoji polegnuto. Oči kao poširana jaja izražavaju melanholičnost ne pobuđujući simpatije, možda zbog naočara Maknamarinog tipa. Ženskasti manir da napući usta pre no što će progovoriti. Nimalo nije za čuđenje što ima otpor prema lepoj spoljašnjosti kao Savonarola. Vređaju ga snaga, lepota, zdravlje, čak i simetričnost. Kad ostali prirepci gledaju sport na televiziji, Šipanski napusti prostoriju. Spodobe kao Fredgren, koje nisu ništa osim lepe spoljašnjosti, pokrenu u Š-om toliko strastan prezir i zavist da on trenutno skrene ka katatoničnosti, što je njegova primarna reakcija na sve strasti.

(Prisećam se sopstvenog pakosnog opisivanja Fredgrena. Počinjem da se pitam jesam li narisao obličje Šipanskog ili sopstveno. On sve više počinje da izgleda kao ja iz noćne more, onaj vid Luisa Saketija što ga je Mordekaj, još davno, u naše školske dane krstio 'Donovanov Mozak'.)

Zar uopšte nema iskupljujućih osobina? Možda njegova duhovitost. Ali ne, jer mada sam često morao da se nasmejem onome što kaže, on je tako dosledno predmet sopstvenih šala - ponekad grubo, ponekad lukavim posrednim zaključkom - da njegova duhovitost uzbrzo postane uznemirujuća koliko i njegovo ćutanje. Postoji neka nezdrava narcisoidnost u tako postojanom samoocrnjivanju. Možda bi bilo bolje da se to nazove samozloupotrebljavanje?

Patetičnost takvih ličnosti je to da je njihova glavna (i za neke neodoljiva) privlačnost u njihovoj tako potpunoj nesimpatičnosti. Usne takvih gubavaca su ono što sveci moraju naučiti da ljube.

49.

Zaustavite rotaciju! Otkrio sam iskupljujuću osobinu!

Danas se ispovedio, kao da je posramljen priznanjem: "Volim muziku." Uspeo je da ispripleda celu povest svog života ne smatrajući da je to što sve svoje slobodno vreme poklanja ovom oduševljenju - činjenica vredna pomena. U granicama svog ukusa (Mesijen, Bulez Štok hauzen, et al.), Š. poznaje i razabire stvari, iako je (karakteristično) sveukupno njegovo doživljavanje njihovih dela nastalo putem ploča. Nije nikad bio na koncertu ili u operi! Šipanski nije jedna od naših društvenih životinja, on nikako! Ipak, kad sam priznao da nisam upoznat sa Et expecto resurrectionem mortuorum, pokazao je pravi misionarski žar odvučavši me u biblioteku da to saslušam.

A kakva je prekrasna nova upotreba za uši ova muzika! Posle Et expecto, slušao sam Couleurs de la Cite Celeste, Chronochromie i Sept Hailraiš. Gde sam bio celog života? (U Bajrojtju, eto gde.) Mesijen je presudan za muziku koliko je Džojs bio za književnost. Dozvolite mi da kažem samo ovo: Auh.

(Jesam li to ja napisao: muzika je, u najboljem slučaju, samo neka vrsta estetske čorbe? Mesijan je kompletan praznični ručak.)

Rad na preobraćanju u veru se u međuvremenu nastavio. Š. je pomenuo da je Malro naručio Et expeeto za komemoraciju mrtvima iz dva svetska rata, i takva je celovitost dela da se nelagodno raspravlja o muzici ako se ne dotakne ono čemu je pomen. Kao i kod većine njegovih vršnjaka, odnos Š-og prema istoriji je odnos mrzovoljne nestrpljivosti. Njeni nepregledni apsurdni nemaju snagu primera. Ali teško je, pogotovu sa zlatom Palidina u venama, ostati tako savršen noj.

50.

Poruka od Hasta da želi da me vidi. Kad sam došao u zakazano vreme, bio je zauzet. U predsoblju nije bilo ničeg zanimljivog osim jedne Valerijeve knjige, koju sam počeo da prelistavam. Gotovo odmah sam naišao na sledeći pasaž, koji je bio debelo podvučen:

"Ponesen ambicijom da bude jedinstven, rukovođen žarom da bude svemoćan, čovek velikog duha prevazišao je sve stvoreno, sva dela, čak i vlastite uzvišene zamisli; a istovremeno se odrekao svake blagosti prema samom sebi i svakog ugađanja svojim željama. U magnovenju je žrtvovao svoju individualnost... Do te je tačke ponos odveo duh, i tu se ponos istrošio... (Duh)... sebe opaža opustošenog i ogoljenog, svedenog na vrhunsko siromaštvo da bude sila bez objekta... On (genije) postoji bez nagona, gotovo bez predstava, i više nema cilj. Ničemu nije sličan."

Pored ovog pasaža je neko naškrabao na margini: "Vrhunski genije je napokon prestao da bude čovek."

Kad je Hast mogao da me primi, upitao sam ga da li zna ko je mogao ostaviti knjigu u njegovom predsoblju, sumnjajući na Skilmana. Nije znao, ali je predložio da proverim preko biblioteke. Proverio sam. Poslednja osoba koja je uzimala knjigu bio je Mordekaj. Sa zakašnjenjem sam prepoznao njegov rukopis.

Bedni Mordekaj! Šta može biti stravičnije - ili ljudskije - od njegovog užasa što sebe više ne oseća kao deo vrste?

Jad... neizrecivi jad onoga šte se ovde čini.

51.

Tražeci da me vidi Hast nije imao važnija posla od toga da provedemo nekoliko minuta u razgovoru. I on je, izgleda, usamljen. Ajhman je verovatno bio prilično 'usamljen' u Uredu za jevrejsku emigraciju. Slušajući njegovo rasplinuto ćaskanje, pitao sam se da li će Hast živeti dovoljno dugo da njemu bude suđeno za njegove zločine. Pokušao sam da ga zamislim u Ajhmanovom jezivom staklenom kavezu.

Baskova je još na slobodi. Samo tako!

52.

Šipanski mi je ispričao indikativnu anegdotu o Skilmanu, iz vremena od pre šest godina kad je pohađao letnji kurs koji je ovaj vodio u Institutu za tehnologiju iz Masačusetsa, pod pokroviteljstvom ONB.

Kurs je bio pregled nuklearne tehnologije, i u jednom predavanju Skilman je demonstrirao proces u stručnom žargonu poznat kao 'čačkanje mečke'. To jest, približio je do krajnjih granica dva bloka radioaktivnih materijala, koji bi, na jednoj određenoj tački, koju neće dostići, dosegli kritičnu masu. Š. je prepričao Skilmanovo očividno uživanje u ovom hodanju po žici. U jednom trenutku demonstriranja Skilman je, kao slučajno, dopustio da se dva bloka suviše približe. Gajgerov brojač je pošasaveo, i razred je zaglavio na vrata, ali čuvari iz Bezbednosti nisu hteli nikoga da puste napolje. Skilman je objavio da su svi primili smrtonosnu dozu radijacije. Dva studenta su na licu mesta dobila nervni slom. To je sve bila šala: blokovi nisu bili radioaktivni, a Gajgerov brojač je bio podešen.

Ova prekrasna lakrdija aranžirana je uz saradnju psihologa ONB, koji su želeli da testiraju reakcije studenata u autentičnoj 'paničnoj situaciji'. Ovo podržava moju tezu da se može reći da je psihologija postala Inkvizicija našeg vremena.

Posledica ove šale bilo je to da Šipanski počinje da radi kod Skilmana. Prošao je test ONB ne ispoljivši znake panike, uznemirenosti, straha, anksioznosti - ništa osim mlake ljubopitljivosti za 'eksperiment'. Samo bi lešina mogla pokazati dublje ukorenjenu neuzbudljivost.

53.

Okršaj sa Paukom Otromboljene Trbušine, u kojem sam, bojim se, izvukao deblji kraj.

Obilazeći me u mojoj sobi, Šipanski je upitao (radoznanost je napokon nadvladala) zašto sam bio toliko donkihotski nastrojen da insistiram na odlasku u zatvor kao protivnik rata, kad sam (s obzirom na godine starosti, težinu i bračno stanje) vrlo lako mogao da se neupadljivo izvučem iz vojske. Nikad nisam sreo osobu koja ne bi, ako joj se ukaže prilika, načela ovu temu. (Sitnije neugodnosti svetaštva - čovek postaje, sasvim nevoljno, tužilac i nečista savest svakoga koga sretno.)

Ušao je Skilman, praćen Kamenim okom i Revnosnim. "Nadam se da smetam?" prijatno je upitao.

"Ni najmanje", odgovorio sam. "Osećajte se kao kod kuće."

Šipanski je ustao. "Izvinite. Nisam znao da sam vam, pot..."

"Sedi, Čita", odsečno reče Skilman. "Nisam došao da te odmamim, već da proćaskam s tobom i tvojim novim prijateljem. Simpozijum. Gospodin Hast, direktor našeg dečjeg vrtića, predložio je da se više pozabavim ovim momkom, da mu treba dati mogućnosti da upražnjava svoj specijalni talenat posmatrača. Bojim se da ga odista jesam prevideo, da nisam odao dužno oštovanje gospodinu Saketiju. Pošto on nije - što si ti, Čita, učinio da shvatim - bezopasan."

Slegao sam ramenima. "Pohvale od Cezara..."

Šipanski je i dalje neodlučno lebdeo iznad svoje stolice. "Pa, u svakom slučaju, ja vam nisam potreban..."

"Za divno čudo, meni jesi. Zato, sedi."

Šipanski je seo. Dva čuvara su se simetrično rasporedila s obe strane vrata. Skilman je seo, nasuprot meni... a duša o koju se borimo nalazila se između nas.

"Vi rekoste?"

54.

Dok rekonstruišem tu scenu, svet neposredno oko mene, svet pisaće mašine, nereda na stolu, palimpsestnog zida, ritmično se skuplja i nadima, čas omeđen orahovom ljuskom, čas beskonačan. Oči me bole; moje grlo i mozak prožeti su mučninom kao da im je srž razmekšana pokvarenom nekom hranom, ali od čijeg sam se povraćanja jedva uzdržao.

Stoik, no ne dovoljno stoik a da malo ne zacvilim, ne dovoljno a da ne poželim malo samilosti.

Pa počni već jednom, Saketi, počni!

(I Skilman je danas bio bolestan. Ruke, obično nerečite, tresle su mu se od groznice. 'Madež' ispod njegove brade postao je potpuno purpuran, a kad se zakašlje ispušta sumporni zadah, kao od prdeža ili pokvarenog majoneza. Perverzno uživa u simptomima svog raspadanja, kao da su oni svi delovi optužnice koju je podigao protiv izdajstva vlastitog tela.)

55.

Njegov monolog.

"Ajde, 'ajde - moraliziraj za nas, Saketi. Takva ćutljivost ne liči na tebe. Reci nam zašto je dobro biti dobar. Povedi nas paradoksom ka vrlini - ili ka nebu. Nećeš? Smešak nije odgovor. Ne pali to kod mene. Ne pale kod mene osmesi, paradoksi, vrlina, a ni nebo. Nek idu svi oni do đavola. Ali pakao kod mene može da upali. U pakao se bar može verovati. Pakao je ona čuvena prokleta rupa u središtu svih stvari. Gledaš u stranu, ali tu je ona, prijatelju, prosto bode oči. Ili ovako: pakao je drugi zakon termodinamike. Ona zaleđena, večna ravnoteža koja stvara tako dugovečnu propast. Univerzalno Pogrešno Rukovođenje, sve stvari su zakazale i nema se kud. A Pakao je više od toga. Pakao je nešto što možemo da stvorimo. U tome je, na koncu, njegova fascinantnost.

Misliš da sam neozbiljan, Saketi. Napućio si usta, ali ne odgovaraš. Ti znaš, je l' da, bolje je da i ne pokušavaš? Jer kad bi bar malo bio pošten, našao bi se na mojoj strani. Odlazeš, ali te gleda pravo u oči - predstojeća pobeda Luija II.

O, da, čitam ja tvoj dnevnik. Prelistao sam neke delove pre sat vremena. Šta misliš, odakle mi inače ova zveketava elokvencija? Ima delova koje treba da daš Čiti da ih takođe pročita - tako da pokuša da unapredi tu svoju žaljenja dostojnu ličnost. Ovako jedan naspram drugog, sumnjam da ga zaista toliko prezireš. Usne takvih gubavaca kao što si ti, dečko moj, moraju naučiti da ljube sveci kao što je Luis. Vidi-vidi, kakve frojdističke metafore!

Ali svi smo mi ljudi, zar ne? Čak je i Bog čovek, kao što su naši teolozi na svoju žalost otkrili. Pričaj nam o Bogu, Saketi, o tom Bogu za koga tvrdiš da u njega više ne veruješ. Ispričaj nam o vrednostima i zašto neke od njih treba da pale kod nas. Nama dvojici, Čiti i meni, vrlo nedostaju vrednosti. Sklon sam da ih smatram, poput kanona arhitekture, poput ekonomskih zakona, tako proizvoljnim. To je moj problem kad je reč o vrednostima. Proizvoljne su, ili su, što je još gore, samodovoljne. Hoću da kažem, ja takođe volim da jedem, ali to nije razlog da buter od kikirikija postavim u

besmrtni, večni Panteon, boga mu ljubim! Rugaš se buteru od kikirikija; ali znam ja tebe, Saketi slina ti pocuri na zvuk nekih drugih zvona. Pate foie gras, truite braisee, truffes. Ti više držiš do francuskih vrednosti, ali dok stignu do tvojih creva sve su one jedna te ista kaša.

Reci nešto, Saketi. Pokaži mi neke održive vrednosti. Zar nije preostalo nimalo sjaja oko prestolja tvog iščezlog Boga? A moć? Znanje? Ljubav? Svakako vredi progovoriti za bar jedno iz starog trojstva?

Priznaću ti da je moć malkice problematična, malkice sirova, za nas moraliste. Kao Bog u svom očinskijem vidu, ili kao bomba, moć je sklona da bude prilično bezobzirna. Moć je potrebno okvalifikovati - i ograditi kao nekom živicom - drugim vrednostima. Kao na primer? Luise, zašto ostaješ nem?

Znanje - šta je sa znanjem? Ah, vidim da bi radije preskočio i znanje. Čoveku se malčice smuči od te jabuke, je li?

Znači sve je spalo na ljubav, na tu potrebu da se nekom drugom bude buter od kikirikija. Koliko strasno ego žudi da razbije svoje uske okvire i razmaže se u tankom sloju po svakome. Zapazićeš da sam vrlo uopšten. Najmudrije je uvek kad se govori o ljubavi izbegavati pojedinačne slučajeve, jer su skloni da izgledaju samodovoljni. Tu je, na primer, ljubav koju čovek oseća prema majci - sušta paradigma ljudske ljubavi, no čovek ne može da misli o njoj a da ne oseti kako mu se usne skupljaju oko bradavice. Tu je, onda, ljubav koju čovek oseća prema svojoj ženi, ali ni ona ne može da izbegne pavlovljevsku klevetu 'Nagrada!' lako nagrada više nije buter od kikirikija. Postoje rasplinutije ljubavi od ovih, ali čak i najuzvišenija, najaltruističkija od njih izgleda ima koren u našoj odveć ljudskoj prirodi. Razmotri Terezine zanose iza manastirskih zidina, kad se nebesni Ženik spustio na nju. Oh, da samo Frojd nije nikada pisao, koliko bismo svi mi bili srećniji! Reci nešto u odbranu ljubavi - hajde, Saketi. Pre no što bude kasno.

Vrednosti! To su tvoje vrednosti! Nema nijedne da te održi na nogama koje pokreću životni mlin, da neprestano zapošljava šrafove onim svakodnevnim radnjama koje su im toliko drage - probavnim kanalom, uskovitlanim svetom dana i noći, zatvorenim krugom od

pileta do jajeta, od jajeta do pileta, od pileta do jajeta. Zar ponekad iskreno ne poželiš da izletiš napolje?"

56.

Nastavak njegovog monologa.

"Baš je dobro što je Bog najzad mrtav. Bio je takav naduvenko. Neki naučnici tvrdili su da im je čudno što su Miltonove naklonosti bile uz njegovog demona a ne uz Boga, no to nije neobično. Čak i jevanđelist mnogo češće krade svoju vatru iz pakla no od neba. A svakako mu poklanja više pažnje. Jednostavno, mnogo je zanimljiviji, da ne kažem relevantniji. Pakao je mnogo bliži činjenicama koje poznajemo.

Hajde da odemo još malo dalje u našoj iskrenosti. Ne samo što se pakao može pretpostaviti nebu - on je jedina jasna predstava zagrobnog života - što će reći, cilja kome vredi stremiti - koju je mogla da smisli ljudska mašta. Egipćani, Grci, Rimljani stvorili su našu civilizaciju, nastanili je svojim bogovima, i u svojoj zemnoj mudrosti ustrojili nebo pod nogama. Neki jeretični Jevreji nasledili su tu civilizaciju, pretvorili njene bogove u demone, i nebo nazvali paklom. Oh, pokušali su da se izgovore time da je negde gore, na tavanu, novo nebo, no to je bila najneuverljivija obmana. Sada, kad smo pronašli stepenice što vode na tavan, sada kad možemo da vitlamo kud god hoćemo po toj nenastanjenoj i beskonačnoj praznini, to nebo je izgubilo partiju apsolutno. Sumnjam da će Vatikan preživeti do kraja veka, mada čovek nikad ne treba da potcenjuje moć neznanja. Oh, za ime božje, ne vatikanskog neznanja! Oni su uvek znali da su karte napakovane.

Dosta o nebu, dosta o Bogu! Nijedno ne postoji. Pakao i đavoli su ono o čemu mi sada želimo da slušamo. Ne o Moći, Znanju i Ljubavi - već o Nemoći, Neznanju i Mržnji, tri lika Satanina. Iznenaduje te moja otvorenost? Misliš da sam rano pokazao karte? Nipošto. Sve vrednosti se neprimetno pretapaju u svoje suprotnosti. To zna svaki dobar hegelijanac. Rat je mir, neznanje je moć, a sloboda - ropstvo. Dodaj tome da je ljubav mržnja, kao što je Frojd tako iscrpno pokazao. Što se tiče znanja, skandal je našeg doba da se filosofija skresala na oglodane kosti epistemologije, a otuda na još oglodaniju agniologiju. Jesam li pronašao reč koju ti ne znaš, Luise? Agniologija

je filozofija neznanja, filozofija za filozofe.

Što se tiče nemoći, zašto ne bih dozvolio tebi, Čita, da govoriš o njoj? Ah, pogledaj ga kako crveni. Kako me mrzi, i kako je nemoćan da izrazi svoju mržnju. Nemoćan u mržnji kao u ljubavi. Ne jedi se, Čita - to je, u osnovi, naše zajedničko stanje. Naposljetku, na koncu svih stvari, svaki atom je sam za sebe - hladan, nepokretan, izdvojen, ne dotiče nijednu drugu česticu, ne daje nikakvu pokretnu silu, kaputt.

Zaista, da li je ta sudbina tako strašna? Svane li taj veliki dan, univerzum će biti mnogo sređeniji, da kažem ono najmanje. Sve stvari biće homogenizovane, podjednako udaljene. To me podseća na smrt, i to mi se dopada.

Ima jedna vrednost koju sam zaboravio da uvrstim u svoj spisak: Smrt. Postoji nešto što će nam pomoći da umaknemo iz te izmoždene stare svakodnevice. Postoji zagrobni život u koji nije teško verovati.

To je vrednost koju ti nudim, Čita, tebi takođe, Saketi, ako imate petlju da je prihvatite. Smrt! Ne prosto vašu sopstvenu i verovatno beznačajnu smrt, već smrt univerzalnih razmera. Oh, možda ne smrt toplote na završetku vremena, to bi značilo tražiti previše, ali smrt koja će gotovo primetno približiti taj cilj.

Kraj, Saketi, celog posranog ljudskog roda. Šta kažeš, dečko moj - može li to da upali?

Ili je moj predlog suviše iznenađan? niste razmišljali o tome da kupite kompletne enciklopedije, je li to? Dajte im vremena, pustite da se slegne. Navratiću opet kroz nedelju dana, pošto se o tome posavetujete sa suprugom.

Ali dozvolite da kažem, u zaključku, da svako ko ima makar trunčicu samospoznaje zna da ništa toliko ne želi kao da bude van svega toga. Da bude daleko izvan. Mi želimo, po Frojdovim elokventnim rečima, da budemo mrtvi.

Ili da citiram tebe: o marioneto zla, poništi. Poništi sve, i nas.

Uzbudljiva stvar je, znate, što je to potpuno moguće. Moguće je napraviti oružje čija je moć apsolutno slična božanskoj. Možemo da raznesemo ovaj mali svet u paramparčad, kao što smo nekad petardama rasprskavali paradajze. Treba samo da napravimo oružje i damo ga našim milim vladama. Možemo se osloniti na to da će one

preuzeti štafetu.

Reci da ćeš nam pomoći? Reci da ćeš nam, bar, dati svoju moralnu podršku?

Šta - još si nem? S tobom zaista nije zabavno razgovarati, Saketi, ni najmanje. Pitam se šta si to zanimljivo pronašao u njemu, Čita. Sada, ako si spreman. Mislim da imamo neka posla."

57.

Zajedno su napustili sobu, praćeni čuvarima, ali Skilman nije odoleo tome da se ne vrati kako bi zadao još jedan podmukli udarac. "Ne budi utučen, Luise. Suđeno mi je da imam bolje karte, jer, znaš, univerzum je na mojoj strani."

Šipanski nije bio tu da ga čovek zbuni, pa sam sebi dozvolio protivudarac. "To je baš ono što smatram tako vulgarnim."

Spustio je zastavu na pola koplja, jer je počeo da računa na moje ćutanje. Iznenada više uopšte nije bio Satana, već samo sredovečni, oćelaveli, otrcani, ne baš prvorazredni administrator.

58.

Kako je, na kraju krajeva, pogodno sažaljevati svoje neprijatelje. To nas pošteđuje onog većeg napora, mržnje. Napor... Suviše mnogo napora je potrebno da bi se čak reklo: "To boli."

59.

Nisam se oporavio. Sada sebi prebacujem svoju nedelotvornost u trenutku konfrontacije. Ćutanje, mada je uvek vrlo dobro služilo Boga, ipak nije moj štitnik i moj štit. To boli.

Ali koji sam odgovor mogao da dam? Skilman se usudio da kaže to za šta svi strepimo da je možda tako, a čak i Hrist, konačno, nije protiv svog Iskušitelja imao bolji dokaz od Odlazi!

Ah, Saketi, kako se uvek vraćaš na to. Podražavanje Hrista.

60.

Bedno mi je, bedno.

Vode bolesti rastu oko nasipa. Nema više vreća sa peskom. Posmatram, sa krova svoje kuće, kako prazne ulice iščekuju poplavu.

(Izbavi me, o Bože; jer voda je zašla do u moju dušu. Tonem u duboko blato, u kojem nema oslonca. Zašao sam u dubinu, gde me je preplavila bujica.)

Ponovo buljim, u ambulanti, u čašu s vodom. Sad sam stalno na pilulama protiv bolova.

Niko me ne posećuje.

61.

Bednije.

Ne mogu da čitam bez prekida duže od jednog sata a da slova ne počnu da mi siluju oči. Hast je navratio (zbog moje usamljeničke žalopojke?) i pitao sam ga može li da mi se dodeli neko ko bi mi čitao. Rekao je da će razmisliti i javiti mi.

62.

Miltone, ovo je čas u kome bi trebalo da živiš. Ili, još bolje, tvoje tri kćeri. Jadničak Revnosni ne ume da čita stihove, ne zna nijedan jezik i zastaje pred dužim rečima. Najzad sam ga uposlio čitanjem Vitgenštajna. Ima neke muzike u kontrastu između njegovog zbunjenog, oklevajućeg sricanja i proročanskih proslovljavanja. Moj primerak potiče sa Mordekajevih polica i primedbe su pisane njegovom rukom. Pola vremena provodim u neshvatanju komentara.

63.

Da li mi je bolje ili gore? Jedva da više znam po kojim oznakama da se upravim. Opet sam se pridigao, mada još uz lekove. Revnosni pod mojim rukovođenjem radi na konstrukciji Muzeja Činjenica po mojim nacrtima.

Oprema za Magnum Opus još se nalazila u napuštenom pozorištu. Hast je naredio da se skloni u drugu prostoriju, ali je zahtevao da se rukuje sa najbrižnijom nežnošću. Praznoverice nas drže u vlasti, čak i mrtve.

64.

DODATAK: Prečasni Augustus Džeks morao je da odloži svoju posetu Beloj kući zbog neimenovane ali akutne bolesti.

65.

SKORAŠNJA TEKOVINA:

Li Harvud, ugledni angloamerički pesnik, počeo je da objavljuje sastave na jeziku koji je sam izumeo. Lingvisti koji su ispitali ove 'neologizme' potkrepljuju Harvudovu tvrdnju da njegov jezik, u svojoj biti, nije izveden iz ma kojeg drugog jezika, usmenog ili pismenog. Harvud pokušava da osnuje utopijsku zajednicu u okolini Taksona, Arizona, gde će se govoriti njegov jezik i 'oko njega razvijati odgovarajuća kultura'. Tri stotine pretplatnika iz dvanaest saveznih država već se obavezalo da učestvuje u projektu.

66.

Poslao sam pozivnice. Otvaranje muzeja je zakazano za sutra u jedanaest pre podne. Pozivnice su bile izlišne, pošto mi je Hast već obećao da će svi prisustvovati.

67.

Muzej je otvoren i zatvoren. Dokaznog materijala bilo je više nego dovoljno, i moj cilj je ostvaren.

Prvi koji je sabrao sve izložene sastojke bio je Skilman. Dobio je napad kašlja ispred fotografija ubistva Vejzijevih koje su ubica ili ubice vrlo predusretljivo obezbedile novinama. Kad je ponovo došao do daha, besno se okomio na mene: "Koliko dugo vam je ovo poznato, Saketi?"

"Ništa od toga nije strogo poverljiva informacija, doktore. To je sve iz novina." Naravno da sam se uverio, preko Šipanskog, da Skilman ne čita novine.

Sad je počelo da svanjuje i većini prirepaka. Okupili su se oko nas, sašaptavajući se. Suočen sa tim što mu je pred nosom, Hast se bespomoćno unaokolo osvrtao tražeći tumača.

Skilman je primetno umerio svoju uznemirenost, skrećući ka uljudnosti. "Od kojeg je datuma prvi od ovih isečaka, ako smem da pitam?"

"Adrijana Leverkin imala je premijeru Prostornih fuga tridesetog avgusta. Međutim, njen slučaj je jedan od problematičnijih. Pripustio sam ga na izložbu zato što je Aspen toliko blizu, i zato što je ona svakako lezbijka."

"Pa naravno!" reče on, ponovo se prepuštajući gnevu. "Glup sam kao dupe."

"I vi?" upitao sam srdačno. Što nije primio u duhu šale. Da je bio bar malo prisniji sa svojim telom, siguran sam da bi me zbog ovog udario.

"O čemu to pričate vas dvojica?" upitao je Hast, proguravši se kroz prirepke. "Šta je ovo? Zašto ste se svi toliko uzvrteli zbog hrpe... novinskih isečaka? Priznajem, to ubistvo je bilo grozno, ali policija će sigurno uskoro uhvatiti ubicu. Je li ovo zato? Jeste li razrešili ko je ubica?"

"Ti si ubica, H. H. To pokušavam da objasnim svih ovih meseci. Ubica Džordža Vagnera, Mordekaja, Mida, i, uskoro - moj."

"Koješta, Luise!" Okrenuo se Skilmanu za moralnu podršku.

"Pošandrcao je. Izgleda da svi oni pošandrcaju pred kraj."

"U tom slučaju svet će uskoro uhvatiti korak s njim", ubacio je Votson, jedan od odvažnijih prirepaka. "Jer izgleda kao sigurna stvar da je ceo prokleti svet - u svakom slučaju cela ova zemlja - zaražena vašim Palidinom."

"Nemoguće!" izjavio je Hast sa još neokrtnenom sigurnošću. "Apsolutno nemoguće. Naša bezbednost je..." A sad je čak i Hastu svanulo. "Ona?"

"Tačno", rekao sam. "Eme Bask. Jeste, nesumnjivo - ona."

Nervozno se nasmejao. "Ne, valjda, stari Zigfrid? Ne pokušavate da mi kažete kako se neko dokopao njenog junfera? Nemojte me zasmekavati!"

"Ako nije njen junfer", reče Skilman, "onda biće da su obišli Zigfridovu liniju i napali otpozadi."

Hastova mreža bori zgusnula se u zabezeknuto rešet. Onda je, sa shvatanjem, došlo gađenje. "Ali ko je to... hoću da kažem!"

Slegao sam ramenima. "Pretpostavljam da je mogao bilo ko od nas. Svi smo imali privatne seanse u njenoj ordinaciji. Uveravam vas da to nisam bio ja. Mordekaj, najverovatnije. Ako se prisećate, junakinja njegove novele zasnovana je na dobroj doktorki. Takođe je u priči ovlaš nagovešteno da junakinju, Lukreciju, opaljuju zguza, mada priznajem da se ta određena sumnja javlja, da tako kažem, tek kad pogledamo unazad."

"Uh, taj kurvin sin! Verovao sam tom crnoguzom govнару kao svom rođenom sinu!"

68.

Prošlo je još vremena dok Hast nije shvatio da je u to upetljano nešto više od ličnog izdajstva. U međuvremenu se Skilman odšunjao, s mladuncima pod krilom, da mozga o posledicama. Uveren sam da je njegova prva i najjača reakcija bila osećanje da je izigran: toliko je želeo da on lično učini kraj ovom svetu.

69.

Hast je zatražio od mene sve pojedinosti. Dao sam mu svoje beležnice i razne procene brzine širenja epidemije.

Ako pretpostavimo da su avanture Baskove počele neposredno pošto je napustila logor (22. juna), onda bi prvi plodovi njene setve počeli da klijaju sredinom ili krajem avgusta. Moj proračun brzine rasprostiranja zasniva se na novom izdanju Kinsija, i stoga je verovatna greška zbog umerene procene. Činjenica da su promiskuitet (i venerične bolesti) rašireniji među homoseksualcima takode teži ubrzavanju procesa, pogotovo u njegovom ranom stadijumu za koji je neophodno brzo širenje. Činjenice iz mog muzeja zaista pokazuju tendenciju 'prodora' baš u one oblasti gde je homoseksualnost najveća: umetnost, sport, moda, religija i seksualni zločini.

Za sledeća dva meseca 20 do 35 posto odraslog stanovništva biće na putu ka munjevitoj genijalnosti. Ukoliko vlada odmah, u potpunosti, ne otkrije činjenično stanje. Neodređena upozorenja protiv veneričnih bolesti neće imati ništa veće dejstvo na promiskuitet no obrazovni vojni filmovi za poslednjih trideset godina. Čak, manje, jer danas svoju veru poklanjamo pre penicilinu nego kurtonima. Penicilin, na žalost, ne deluje na Palidin.

70.

Mislim da Hast sad shvata sve ovo. Neće delovati ništa sem potpunog otkrivanja opasnosti. Prema mojim grafikonima, već je zaražena polovina profesionalnih prostitutki. Epidemija će se razvijati geometrijskom progresijom.

71.

U bolnicu se vraćam u sve kraćim razmacima. Duh, u međuvremenu, ide svojim putem.

"O čemu sam ono pričao? Ah, da..."

Zabavljam se premišljanjima o tome ko je započeo toliko neverovatnu ljubavnu priču - i zašto. Mordekaj? I da li je to bilo iz čisto lične pizme, poslednja mogućnost da vrati milo za drago Moćnoj Beloj Američkoj Pizdi? Ili je imao neko predosećanje kako će Baskova reagovati, te je, možda, njegova osveta bila univerzalnija?

I sama La Bask - zašto li bi zvala prijave spirohetice da uđu? Da li je neki njen deo (na primer, njena guzica) svih ovih godina iščekivao baš taj dan kad će neka crnčuga da provali unutra? Ili je bila dalekovidija? Je li Mordekaj bio samo nužno oruđe, posrednik između strasno žuđene bolesti i njene krvi? U njenom prepuštanju je svakako postojao neki faustovski element. Da li je čak i tada deo njenog plana bilo da pobegne sa svojim prometejskim darovima iz logora Arhimed? Da li je Pandora primila neznančevu kutiju jedino da bi mogla da je otvori čim on ode?

Slušajte nas ponovo iduće nedelje.

72.

Juče celog dana nije bilo moguće doći do Hasta. Sada je jutro - on i dalje odbija da razgovara sa mnom.

Na televiziji još ništa (nema uznemirenja u Beloj kući, nema podrhtavanja u Vol Stritu, nema glasina koje se probijaju ka istini) ne ukazuje da se priprema saopštenje. Zar vlada ne shvata da se vest ne može odlagati? Kod civilnih gubitaka od 30 posto, industrijsko društvo jednostavno ne može da se održi.

A to još nije najveća opasnost. Uzmite u obzir čisto razornu moć tih količina neusmerene inteligencije koja se iznenada oslobodila. Na institucijama već počinju da se primećuju napukline. Sumnjam, na primer, da će naš univerzitetski sistem preživeti. (Ili to priželjkujem?) Religije su već krenule u svim pravcima (na pr. Džeks). Katoličanstvo treba da bude sposobno da održi u stroju bar svoje sveštenstvo, zahvaljujući celibatu.

Ali će drugde verovatno biti zaraženi upravo ljudi bitni za stabilnost: industrije koje omogućavaju komuniciranje, administrativci, policija, vlada, medicina, obrazovni sistem.

Oh, biće to spektakularna propast!

73.

Moja svetlost je utrnula; započeo sam dugo čekanje. Revnosni postaje nabusit zbog službe na koju nije navikao. Oklevam da novim zahtevima opteretim njegovu dobru volju.

Braj?

Ali ruke mi drhte.

Još postoji vizija uspomena - šetnje po švajcarskim bregovima (zaista lepšim od planina), onaj dan kad sam s Andreom tražio školjke i agate, njen osmeh, neverovatni purpur žilica u njenim obrazima, i sve one ozarene mrtve prirode nagomilane po stolovima svakodnevnog sveta.

74.

Laforg je napisao: "Ah, que la vie est quotidienne!"
Ali je u tome, upravo u tome, njegova lepota.

75.

Memorija takođe ima svoju muziku (prirodno, jer ona je, na koncu, majka svih muza), i onu, što sam je nekad čuo, i onu koju nisam. Umilnija je ona koju nisam čuo. Ležim u svojoj tamnoj postelji i šapućem:

"Vazduh je bez sjaja i bez nade;
Kraljice pomreše lepe i mlade;
Prah prekri HeLEninog oka sreću.
Bolestan sam, i umreću."
Smiluj nam se, Gospode!

76.

Nisam to rekao, zar ne? Ne u toliko reči. Bar ne jednom reči: slep.

77.

Kucam polako, a misli su mi uvek negde drugde. U dirke moje pisaće mašine urezani su znaci kako bi mi se omogućilo da nastavim ove zapise. Da li da na kraju priznam? Moj dnevnik mi se omilio. Usamljenom kao što sam sada, utešno je imati nešto trajno.

78.

Hast me nije posetio, a čuvari i lekari neće da kažu da li se ma šta preduzima kako bi se sprečila masovna epidemija. Revnosni kaže da su sada u bolnici zabranjeni radio i televizija. Silom prilika, moram da mu verujem.

79.

Nikad ne znam da li me on posmatra. Ako me posmatra, verovatno neću biti u stanju da dovedem ovaj zapis do kraja.

Od toga što je izdaleka saosećao i predusretljivo slušao moje žalbe, Revnosni je postao moj mučitelj. Svakog dana ode malo dalje u svojim surovostima, u duhu eksperimenta (doziranje jačine). Isprva sam pokušavao da posećujem javna mesta, biblioteku, trpezariju, itd. ali je postalo jasno - po nagoveštajima, prigušenom smehu, viljušci koja nedostaje - da su ove scene poslužile kao ohrabrenje. Danas, kad sam hteo da sednem za svoju jutarnju šolju čaja, Revnosni mi je izmakao stolicu. Smeh je bio glasan. Mislim da sam povredio leđa. Požalio sam se lekarima ali strah ih je pretvorio u automate. Njihov princip je sad da uopšte ne razgovaraju sa mnom, osim kad se raspituju za simptome.

Kad zatražim da vidim Hasta, kažu mi da je zauzet. Čuvari, koji vide da više nisam važan za eksperiment, dobijaju svoj šlagvort od Skilmana, koji otvoreno tera šegu s mojom bespomoćnošću, zove me Samsonom, vuče me za kosu. Pošto zna da nisam u stanju da zadržim ono što pojedem, pita me: "Koju to vrstu govana misliš da jedeš, Samsone? Koju to vrstu govana su ti nasuli u tanjir?"

Mora biti da Revnosni nije u sobi, ili ne čita ovo što kućam. Proveo sam najveći deo dana kućajući pesme na francuskom, da ga odagnam. Napisao sam ove iste žalbe i na drugim jezicima, no budući da reakcije nema, moram pretpostaviti da se Hast više ne bakće time da mu prevode ono što napišem. Ili mu više nije važno šta će sa mnom biti.

Čudno - da je Hast gotovo počeo da liči na prijatelja.

80.

Danas me je posetio Šipanski, i doveo još dva prirepka - Votsona i Kvajra. Mada o tom predmetu nismo progovorili ni reči, implikacija je bila da je moje ćutanje odnelo pobedu u raspravi. (Daj mu dovoljno dugačak konopac, i uvek se možeš osloniti na to da će se đavo obesiti.)

Juče i prekuče Šipanskom su rekli kako sam suviše bolestan da bih ga video. Prošao je, na kraju, pored čuvara uz Fredgrenovu pomoć - i zapretivši štrajkom. Skilman me je stavio van zakona. Da bi uveo Šipanskog na odeljenje, Fredgren je morao da zaobiđe Skilmana i obrati se Hastu.

Ma koliko dobrodošla, poseta je uglavnom služila podsećanju na moju sve veću otuđenost. Sedeli su oko moje postelje, ćutke ili mrmļajući banalnosti, sasvim kao da sam njihov roditelj na samrti, kome nema šta da se kaže, od koga nema šta da se očekuje.

81.

Nisam se usudio, dok su bili ovde, da ih pitam koji je dan. Izgubio sam račun. Ne znam koliko još vremena zakonomerno mogu da očekujem. Ne želim da znam. Toliko je velika moja ojađenost da se nadam - biće što pre.

82.

Osećam se malo bolje.

Ali ne mnogo. Šipanski je doneo Sarčov novi snimak Mesijanove Chronochromie. Slušajući, osećao sam kako se zupci mog uma polako užljebljuju u zupčanike stvarnosti. Šipanski sve vreme nije progovorio ni pet reči.

Za slepca postoji vrlo malo oznaka pomoću kojih može da protumači tišinu.

83.

Šipanski nije moj jedini posetilac. Revnosni, mada mi nisu potrebne njegove usluge, često nalazi mogućnosti da na meni isprobava svoje štosove, najčešće za vreme obeda. Naučio sam da raspoznajem njegove korake. Šipanski me ubeduje da je Hast obećao da će ga obuzdati, ali kako se na kraju krajeva, sačuvati od naših čuvara?

84.

Često se posle injekcije protiv bolova javi trenutak epifanije, kad se duhu čini da je probio veo pojavnosti. Kasnije, ponovo u stvarnom svetu, pogledam zlatno grumenje koje sam doneo iz daljina i otkrivam da je šarena laža. Ne pitajte ko je ispao budala; budala sam ispao ja.

Žalost - što je duh, čak i sada, ništa više do vedro hemikalija, što njegov trenutak istine zavisi od količine primljenog kiseonika.

85.

Još sam opsednut Tomasom Nešom. Izgovaram njegove slikove kao brojanice.

I lekar pod zemlju nestaje;
Sve što postoji prestaje;
Kuga nam moćno gasi sveću.
Bolestan sam, i umreću.
Smiluj nam se, Gospode!

86.

Šipanski, Votson, Kvajr i novi obraćenik Berns proveli su dan pazeći me na smenu. Time krše (iako to poriču) Skilmanovo izričito naređenje. Najveći deo vremena bave se svojim poslovima, ali mi ponekad čitaju, ili razgovaramo. Votson je zapitao da li bih, na svom novom i uzdignutijem mestu, ako bi mi se iznova pružila prilika, još bio protiv rata. Nisam mogao da odlučim, a to, pretpostavljam, znači da bih. Koliko mnogo stvari činimo samo da bismo izgledali dosledni!

87.

Šipanski je najzad prevladao svoj užas pred poveravanjima. Od večeri kad nas je Skilman prekinuo, Šipanski je zauzet jednim te istim neravnopravnim dijalogom između rečitih sila zla i mučaljivih sila dobra.

"Stalno sebi govorim kako moram da pronađem razlog. Ali razlozi uvek dolaze u parovima - za i protiv, teza i antiteza, savršeno usklađeni. Sijalicu je na kraju upalilo potpuno iracionalno promišljanje. Slušao sam Vikersa kako peva lovačku ariju iz Die Frau ohne Schatten. Samo to. I pomislio sam - kad bih samo ja mogao tako da pevam. Naravno, pretpostavljam da to nije moguće, s obzirom na moje godine i ostalo. Ali sam to zaista poželeo, na način na koji nikad nisam poželeo nešto drugo. I mora biti da sam jedino to čekao, jer posle toga dilema kao da više ne postoji.

Ako ikad izađem odavde, i ako ne budem morao da umrem, to je ono čemu ću se posvetiti. Školovaću glas. A kad to znam, pošto sam doneo tu odluku, osećam se... prosto veličanstveno. I sada, kad želim da živim, mučenje je što neću živeti."

"Šta nameravate da uradite s vremenom koje vam ovde preostaje?" upitao sam.

"U stvari sam počeo da učim medicinu. Već u priličnoj meri znam biologiju. Nije teško. Toliko onoga što moraju da pređu na medicini zapravo se ne odnosi na stvar."

"A Votson i Kvajr i Berns?"

"Projekat je potekao od Votsona. On ima sposobnost, na kojoj mu zavidim, da veruje kako je ono što radi u datom trenutku jedina logična i moralna stvar koja se može uraditi. Skilman nije ništa postigao razgovarajući s njim, i njegova tvrdoglavost nam svima pomaže. Takođe, sad kad nas je četvorica - petorica ako i vas računamo - lakše je da nas ne poremete njegove priče, njegove pretnje."

"Mistite li da postoji neka mogućnost?"

Minuti tišine. Onda: "Izvinite, gospodine Saketi. Zaboravio sam da ne možete da me vidite kako odmahujem glavom. Ne, ne postoji

naročita mogućnost. Pronalaženje leka uvek će biti manje-više stvar pokušaja i pogrešaka. Potrebni su vreme, novac i oprema. Uglavnom, vreme."

88.

H. H. mi veli da rukovodioci njegove bezočne korporacije odbijaju da priznaju postojanje epidemije. Nekolicina lekara koji su, nezavisno jedni od drugih, otkrili spirohete, podmićeni su ili ućutkani na neki manje ugodan način.

U međuvremenu, novinski naslovi iz dana u dan postaju sve bizarniji. U Dalasu i Fort Vortu buknuo je novi talas super ubistava. U samo jednoj sedmici opljačkana su tri muzeja, a gradski savet Kanzas Sitija postavio je Endi Vorhola za upravnika gradskog zelenila. Uistinu, svetu je došao kraj. Ne od leda i ne od vatre, već zbog centrifugalne sile.

89.

Šlog. Paralizovala mi se leva ruka, i ovo kucam desnim kažiprstom, tegobna rabota.
Najviše razmišljam o neizmernosti svoje tame, ili da apostrofiram, miltonovski, o presvetoj svetlosti.

90.

Pesme, Nešove ili moje, sada su za mene utešne koliko i obaveštenja sa razglasa. Najuzvišenije misli, prožete ovom stravom, survavaju se na zemlju, lomeći grane drveća. Lovac joj prilazi; još nije, još nije sasvim mrtva. Krilo se podigne, malakše, ponovo se podigne. Još nije, još nije sasvim mrtva.

91.

Telo se rastače. Pluća se naprežu, a želudac proizvodi pogrešne kiseline. Svaki obed izaziva mučninu, i smršao sam petnaest kilograma. Radije ne bih ni koračao. Otkucaji srca nepravilni. Boli me kad govorim.

A ipak se još bojim mraka, one tamne kutije.

92.

Samo kad bih bio čaura! Samo kad bi čovek mogao da veruje milim starim metaforama! Kad bih samo mogao da u ovim poslednjim danima postanem malo gluplji!

93.

Skilman je otišao da dovede čuvare, dok Kvajr traži Hasta. Došlo je do nečeg nalik sukobu, koji bih ukratko prepričao:

Šipanski i njegova 3 prijatelja okupili su se oko moje postelje, doveli su još 2 prirepka. S njima na našoj strani, S.-ovi asistenti su pocepani nerešeno na 6:6. Kao i uvek, razgovor se vrteo oko pron. leka. Mora biti da smo danas dostigli kritičnu masu, jer smo se najzad iščupali iz uobičajenog kruga čisto med. rešenja. Među 10 i više nepraktičnih zamisli možda će se naći jedna da otključa bravu! (Mada nema sumnje da se takvim očajničkim rezonovanjem M. zakačio o svoj alhemičarski projekt.) Pričali o: proćavanju meh. podvostručavanja i uskladištavanja moždanih talasa; jogi i drugim metodama usporavanja životnih procesa, kao zamrzavanje-isušivanje, do vremena pronalaska leka; čak o, sakloni bože, putovanju u vreme - i, kao o ekviv., međuzvezdanim putovanjima sa jednost. ciljem, t.j. povratkom u svet (u nerelativističkom značenju) budućnosti. Š. je čak izneo predlog da je moguće učiniti svezemaljski napor da se od Boga iščupa neki odgovor, jer, na posletku, ono što tražimo i jeste čudo. Smeli Berns je predložio bekstvo (!), čemu sam se uspr., pošto je mogućnost za tajnost u kojoj bi se morala razvijati naša zavera minimalna, čak kad bi ona od početka bila poznata čuvarima. Vreme je isteklo. Šteta, toliko sam želeo da stignem do 100.

94.

Gospod je vidjelo moje i spasenje moje; koga da se bojim?
Gospod je krjepost života mojega; koga da se strašim?

Ako navale na me zlikovci da pojedu tijelo moje, protivnici i neprijatelji moji, spotaći će se i pašće.

Ako protiv mene vojska u oko stane, neće se uplašiti srce moje; ako se na me rat digne, ja se ni onda neću bojati.

Za jedno samo molim Gospoda, samo to ištem, da živim u domu Gospodnjem sve dane života svojega, da gledam krasotu Gospodnju, i ranim u crkvu njegovu.

Ja sam tako veličanstveno, tako mahnito, tako jednostavno, tako protiv-svakog-očekivanja srećan! Sreća me je savladala kao neki gigantski, dobrodušni parni valjak, smrvila me je dobrotom. Ja vidim. Moje telo je nenačeto. Vraćen mi je život, a svet, divni vratio-sam-se-kući svet neće otići do Armagedona a da mu se bar ne pruži prilika da odbije da poslušna naredenje za pokret.

Bojim se da sam obavezan da razjasnim. A ja samo želim da pevam!
Redosled, Saketi, redosled! Početak, sredina i kraj.

Gornji zapis (93) prekinut je ponovnim dolaskom Skilmana, sa izvesnim brojem čuvara, među njima i Revnosnog, u bolnicu.

"Dobro, moje gnojave njuškice, vreme je da se gubite, gospodin Saketi je suviše bolestan da prima posete."

"Žao nam je, doktore, ali mi ostajemo ovde. Znaite, imamo za to dozvolu gospodina Hasta." To je, podrhtavajući, bio Šipanski.

"Vas šestorica ćete - gde je Kvajr? - ili da iziđete kroz ta vrata vlastitim pogonom, i to smesta, ili će vas, jednog po jednog, izneti. A čuvare sam zamolio da počine sve male surovosti za koje nađu da su, po savesti, sposobni. Da li bi, molim, neko sklonio sa te bučne pisaće mašine tu neprijatnu ruku?"

Kako bi se očekivalo, taj zadatak je preuzeo Revnosni. Pokušao sam da se od mašine udaljim izgledajući smiren, no mora da je Revnosni bio sasvim blizu (da li su sad čuvari bili raspoređeni po celoj sobi?), pošto je mogao da me zgrabi za desnu ruku i da je uvrne, trgnuвши

me sa stolice s izuzetnim smislom za nepodnošljivo. (S usana mu se oteo mali dahtaj zadovoljstva.) Bol me dosta dugo nije napuštao, u stvari sve do samog kraja.

"Hvala", reče Skilman. "A, sada, gospodo, da vam demonstriram..."

Ovu elipsu prouzrokovao je dolazak Hasta sa Kvajrom. H.H. je počeo začuđenim glasom: "Malopre mi je objašnjeno da..."

"Nebu hvala, stigli ste, generale!" uzviknu Skilman, hladnokrvno improvizujući. "Još samo malo i mogli ste da imate pravu pravcatu pobunu na vratu. Prvo što morate da uradite - pre no što budem mogao da sa vama razmotrim trenutnu opasnost - jeste da svakog od ovih mladih ljudi pošaljete u njegovu sobu."

Šest prirepaka ga je prekinulo bučno protestujući i objašnjavajući, ali se iznad ovih uzburkanih voda uzdiglo Skilmanovo kričavo besedništvo, jasno određena hiperbola čelično narandžastog: "Generale, upozoravam vas ako ne razdvojite ove mlade zaverenike, sve njih, bezbednost logora Arhimed biće ozbiljno ugrožena. Gospodine, pošto držite do svoje karijere i dobrog imena, poslušajte moj savet!"

Od Hasta je doprlo samo nejasno mumlanje, no mora da je bilo praćeno znakom čuvarima da poslušaju Skilmana. Prirepki su, protestujući, odvedeni iz sobe.

"Mislim", poče Hast, "da vi možda od magarca pravite komarca." Zastao je, pošto je osetio da je negde pogrešio, pokušavajući da to razmrsi.

"Generale, smem li predložiti, pre no što nastavimo razmatranje ove situacije, da Saketija prepustimo brizi medicinskog osoblja? Ima... izvesnih stvari... ne bih želeo da ih on čuje."

"Ne! Haste, on ima neki razlog zbog kog to traži. Odlučite o mojoj sudibni sada i preda mnom, ili će taj razgovor biti besmislen. On je meni sumnjiv."

"Nek se nosi njegova sumnjičavost! Bezbednost je u pitanju. Ili kad već hoćete da pustite tom truflu na volju, onda neka nas prati gore."

"Gde gore?" upita Hast.

"Gore - pre ovoga ste mi prilično često davali dozvolu da idem gore. Zašto sad oklevate?"

"Oklevam? Ne oklevam! Samo mi nije jasno."

"Odbijam da ovde raspravljam o situaciji!"

(Čak ni sad nisam siguran šta je bila Skilmanova namera dok je insistirao na ovoj tački, koja se, tako nepredvidljivo, pokazala presudna. Pošto je, svakako, bila nepredviđena? Da li je to jednostavno bilo uverenje da će, ako u ovoj stvari istera svoje, potpuno kapriciozno, to moći sa svim stvarima?)

"U redu", reče Hast, dok su se njegove godine čule u (sve češćoj) nevoljnoj pomirenosti njegovog glasa. "Pomozite Saketiju, hoćete li?" zamolio je čuvare. "I nađite mu neki kaput. Ili ćebad. Tamo gore je hladno."

Potrajalo je duže od najduže vožnje u ma kojem našem liftu. Nas šestorica (bili su potrebni Revnosni i još dva krupna čuvara da se predupredi moje bekstvo) uspinjali smo se u tišini koja bi bila savršena da nije bilo bubnjanja u ušima.

Izvan kabine lifta, Hast reče: "A sad zaista morate prestati da se pravite tajanstveni i objasniti u čemu je stvar."

"Šta je to tako strašno uradio Luis?"

"Pokušao je pobunu, i bio je vrlo blizu da uspe u tome. Ali ja nisam hteo da dođem ovamo. Biće sigurnije... napolju."

I čuvari su me vodili, pod svako pazuhu ruka, preko nezastrtog poda, kroz jedna vrata, kroz druga, i onda sam osetio dah na licu, kao dah voljene za koju je čovek verovao da je mrtva. Zateturao sam se niz tri stepenika. Čuvari su me oslobodili svog stiska.

Vazduh!

A pod mojim papučama nije euklidovski štur beton nego neobična i raznoliko satkana zemlja. Ne mogu tačno da kažem šta sam radio, da li sam iz glasa kriknuo, ili su suze potekle iz mojih slepih očiju, ili koliko sam ostao lica prislonjenog uz hladni kamen. Bio sam van sebe. Osetio sam veliku sreću, kakvu nisam osetio nikad ranije u životu: zato što je ovaj vazduh stvaran a stena nepobitna, od onog sveta iz kojeg sam pre toliko meseci bio odstranjen.

Razgovarali su možda nekoliko minuta. Ne sećam se da li me je trglo Hastovo zapanjeno "Šta!" ili velika hladnoća, ili mi se prosto vratila svest o opasnosti u kojoj se nalazim.

"Ubiti ga", reče mirno Skilman. "Eto, od mene ne možete tražiti da budem jasniji."

"Ubiti ga?"

"Dok pokušava da pobegne. Vidite da je okrenut leđima. Ćebad je

pogubio dok je bežao. Bili ste dužni da pucate. Scena koja je apsolutno nabijena tradicijom."

Mora biti da je Hast još ispoljavao oklevanje, jer je Skilman navaljivao:

"Ubijte ga. Morate. Logički sam pokazao da njegovo dalje prisustvo u logoru Arhimed može imati samo jednu posledicu. Njegova inteligencija stalno raste i uskoro će onemogućiti svakom od nas da bude načisto, kad je sa njim, kakvu to vrstu promućurne mreže plete oko nas. Rekao sam vam o čemu im je danas govorio - o bekstvu! Rekao je kako to mora da bude bekstvo koje bi bilo izvodljivo uprkos tome što smo čuli sve njihove planove! Zamislite prezir koji on mora osećati prema nama! Mržnju!"

Video sam, u mašti, kako Hast slabašno odmahuje glavom. "Ali... ja ne mogu... ne mogu..."

"Morate! Morate! Morate! Ako nećete vi lično, onda odredite nekog od čuvara. Tražite dobrovoljca. Siguran sam da će jedan od njih biti voljan da vam pomogne."

Revnosni se odmah prijavio. "Gospodine, evo ja?"

"Ti odstupi!" reče Hast, bez imalo prizvuka slabosti u glasu. Onda, blažim tonom, Skilman: "Ne bih mogao dozvoliti jednom od čuvara... da..."

"Onda upotrebite sopstveni pištolj, gospodine generale. Ukoliko to ne uradite, i to smesta, nećete nikad biti sigurni da vas već nije zapetljao u mrežu. Vi ste stvorili ovog Frankenštajnovog monstruma, vi ga morate i uništiti."

"Ja lično ne mogu. Poznajem ga već... često smo... i... ali vi? Biste li vi? Kad bi pištolj bio u vašoj ruci?"

"Ovamo ga! Daću vam neposredan odgovor."

"Čuvaru, daj doktoru Skilmanu svoj pištolj."

U dugoj tišini posle ove razmene ustao sam i okrenuo se, da u lice primim surovost vetra.

"Dakle? Dakle, Saketi? Ima li nešto što bi voleo da kažeš? Da ostaviš u zaveštanje koju strofu? Drugi obraz?" Nešto u napetosti njegovog glasa nagoveštavalo je da se nije potpuno sigurno smestio u sedlu svoje volje.

"Jednu stvar. Da vam se zahvalim. Bilo je tako lepo ponovo doći ovamo. Tako neizrecivo lepo. Vetar. I... hoćete li mi, molim vas, reći?"

Da li je noć... ili dan?"

U odgovor, tišina, zatim pucanj. Još jedan. Ukupno sedam. Posle svakog mi je izgledalo da se moja sreća proširuje za novi krug.

Živ sam! pomislio sam. Ja sam živ!

Posle sedmog pucnja usledila je najduža tišina. Onda je Hast rekao: "Noć je."

"Skilman...?"

"Ispalio je svoje metke - u zvezde."

"Bukvalno?"

"Da. Izgleda da je naročito ciljao u Orionov pojas."

"Ne shvatam."

"U konačnom obračunu, vi, Luise, niste bili dovoljno velika meta za popriličnu velelepnot njegove zlosti."

"A poslednji metak? Da li se...?"

"Možda je hteo, no do kraja se nije usudio. Ja sam ispalio poslednji metak."

"I dalje ne shvatam."

Baritonom odebljalim od šlajma Hast je otpevušio melodiju Sagradiću stepenice do Raja.

"Hast", reko. "Vi ste...?"

"Mordekaj Vašington", reče on. Obmotao je ponovo dva ćebeta oko mojih ramena. Počeo sam da premišljam.

"Sad bi bilo najbolje da se vratimo dole."

95.

Elementi raspleta.

Hast/Mordekaj me je otpratio u sobu odmah do starog pozorišta, u kojoj je, kad sam gradio Muzej Činjenica, bila smeštena oprema za Magnum Opus. Čuvari su se više bavili Revnosnim, nego mnome; R. se bučno odupirao, protestujući zbog njihovog grubog postupanja.

Oprema je bila postavljena kao one večeri velikog poraza (kako sam ga onda ocenio). R. i ja smo, svaki ponaosob, zauzeli mesta Hasta i Mordekaja. Uz otupelo, zahvalno uzdržavanje od ikakvog donošenja zaključaka dozvolio sam da budem privezan i namešten. Mora da sam tada već shvatio, iako šapatom, šta se sprema, te da sebe moram kriviti za posledice. Sećam se da sam izgubio svest kad je prekidač uključen. Otvorivši oči, video sam...

A to je tek bilo pola čuda - video sam!

...svoje rođeno telo, vreću boleština i starog mesišta, gotovo sasvim mrtvo. To telo se pokrenulo; njegove oči su se otvorile - u tamu; njegove ruke su se podigle do lica; njegovo lice je vrisnulo.

Pogledao sam nadole na svoje telo s gotovo obeznanjujućim divljenjem. Smem li ga zvati svojim? Ili ono, bar najvećim delom, pripada Revnosnom?

96.

Elementi raspleta, nastavak.

Mordekaj je objasnio kako su, za vreme prvih meseci boravka u logoru A., izmislili šifru pomoću koje bi zatvorenici mogli tajno da se sporazumevaju, ne pobuđujući sumnju. Sve njihovo 'alhemičarsko' trućanje bilo je šifra, sistem znakova složeniji od egipatskog, a uz to zapetljan čestim uzletima slobodno oblikovane izmišljotine - u stvari, kao smetnje - kako bi bolje zablentaveli kompjutere ONB. Kad je jednom ovaj jezik utanačen, poduzeto je nekoliko istraživačkih projekata, ali se pokazalo da najviše obećava onaj što su ga na našem poslednjem pretresanju mozgova periferno spomenuli Šipanski i ostali: mehaničko podvostručavanje i uskladištavanje moždanih talasa, u duhu Frolijeovog rada na Kembriđu. Okolnost koja je nas zakočila bilo je pitanje kako da se mozak-stvar izvadi iz skladišta? Jedina prava posuda bilo bi drugo ljudsko telo.

Mordekaj i njegovi drugari došli su do ovog zaključka, a i sledećeg - kakvu god napravu usavršili ona mora da postigne istovremeno snimanje i reprodukovanje. Naime: to mora biti razmenjivač umova. Što su uspeli da izrade takav instrument uz minimum stvarnog isprobavanja, sve to vreme održavajući podvalu sa 'Magnum Opusom', što su uspeli da ga konstruišu na način koji prikriva od inženjera elektronike, pozvanih da potvrde njegovu neškodljivost, svrhu u koju će biti upotrebljen, i što su mogli da dođu do tako uspešnih rezultata prilikom njegove prve primene - od svega što sam do sada video ovo svedočanstvo uliva najveće strahopoštovanje pred moćima Palidina.

(Jedna mala naknadna ironija. Shemu veza za glavni deo razmenjivača video sam, sakrivenu na poovski način, u dar-maru papira na M.-ovom stolu. Bio je to onaj crtež, nađen u Knjizi rashoda Džordža Vagnera, koji prikazuje kralja i rešetku od glava.)

97.

Elementi raspleta, kraj.

Bio je srećan nesrećni slučaj što se Hastov um, kad se odjednom našao u Mordekajevom izmoždenom obličju, toliko grozničavo upaničio da izazove emboliju. Mordekaj tvrdi kako ga je dokusurila pomisao da je postao crnac.

Samo kad pomislim da je Hast svih ovih meseci bio mrtav, a ja sam ga svo vreme posećivao! Vraćajući se na to, vidim da su se mnoge promene što sam ih primetio kod Hasta mogle tumačiti kao putokazi, ali je to u celini bila izuzetno dobro izvedena podvala.

Ali šta je bila svrha ove podvale? Mordekaj je objasnio neophodnost postepenog preuzimanja vlasti, ukazujući da je Hastovu vladavinu mogao da sprovodi jedino dok se ponaša na uverljivo hastovski način. Zatvorenik i pošto je postao upravnik zatvora!

Postepeno su ostali zatvorenici (Biskup Sandeman i dr.) iskoristili razmenjivač umova da se infiltriraju među osoblje logora A., ponekad upotrebivši kao 'tela za razmenu' pripadnike medicinskog osoblja, a ponekad čuvare. Jedna od najčudnovatijih posledica mog dolaska ovamo bila je što je primer mog nenasilja ubedio trojicu zatvorenika, među njima Barija Mida, da se odreknu 'vaskrsenja'. Svaki je odabrao da umre svojom smrću radije no da na nju osudi nekog drugog.

Bojeći se da bih i ja insistirao na sličnom samožrtvovanju Mordekaj je do samog kraja sačuvao tajnovitost, dok nepovratno nisam nasledio telo svoje žrtve. Da li bih insistirao na mučeništvu? Sad sam toliko zaljubljen u to telo, u život i zdravlje, da u to ne verujem. A verovatno bih!

98.

U meduvremenu, budućnost. Traganje za vakcinom uveliko je odmaklo. Nada hrabro sija sa dvadeset osvojivih vrhova. A ukoliko propadnemo, bar smo propali boreći se. Stoga zapevajmo haj-ho!

99.

Ne, nije sve baš tako veselo. Postoji i užas. Iza maske Hastovog/Mordekajevog lica vreba mračna spoznaja jedne druge, udaljenije budućnosti, visine iza prvih ružičastih vrhova, hladnoće i tuđine, ekstremnih poput smrti. Valeri je u pravu! Duh, konačno, jeste opustošen i ogoljen. Konačno je sveden na vrhunsko siromaštvo da bude sila bez objekta.

Ja postojim bez nagona, gotovo bez predstava; i više nemam cilja. Ničemu nisam sličan. Otrov nije imao dva učinka - genijalnost i smrt - već jedan. Dajte mu ono ime koje želite.

100.

Lep zaokružen broj da se njime završi.

31. decembar, još jedna urednost. Danas je Mordekaj rekao: "Mnogo toga što je užasno ne znamo. Mnogo toga što je lepo tek treba da otkrijemo. Hajde da plovimo dok ne stignemo do ruba."

Sadržaj

[Knjiga prva](#)

[UVOD](#)

[11. maj](#)

[12. maj](#)

[13. maj](#)

[14. maj](#)

[15. maj](#)

[16. maj](#)

[17. maj](#)

[18. maj](#)

[19. maj](#)

[2. jun](#)

[3. jun](#)

[4. jun](#)

[5. jun](#)

[6. jun](#)

[7. jun](#)

[8. jun](#)

[9. jun](#)

[10. jun](#)

[11. jun](#)

[12. jun](#)

[13. jun](#)

[15. jun](#)

[16. jun](#)

[17. jun](#)

[18. jun](#)

[19. jun](#)

[20. jun](#)

[21. jun](#)

[22. jun](#)

[Knjiga druga](#)

[UVOD](#)

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
- 21.
- 22.
- 23.
- 24.
- 25.
- 26.
- 27.
- 28.
- 29.
- 30.
- 31.
- 32.
- 33.
- 34.
- 35.
- 36.
- 37.

38.

39.

40.

41.

42.

43.

44.

45.

46.

47.

48.

49.

50.

51.

52.

53.

54.

55.

56.

57.

58.

59.

60.

61.

62.

63.

64.

65.

66.

67.

68.

69.

70.

71.

72.

73.

74.

75.
76.
77.
78.
79.
80.
81.
82.
83.
84.
85.
86.
87.
88.
89.
90.
91.
92.
93.
94.
95.
96.
97.
98.
99.
100.